

**TURİST REHBERLİĞİNDE BİLGİ
KAYNAĞI OLARAK CHATGPT'NİN
ROLÜ: TUR TASARIMI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

Harun ÖZBEY
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Özcan Zorlu
Haziran, 2025
Afyonkarahisar

T.C
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM REHBERLİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TURİST REHBERLİĞİNDE BİLGİ KAYNAĞI OLARAK
CHATGPT’NİN ROLÜ: TUR TASARIMI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

Hazırlayan
Harun ÖZBEY

Danışman
Prof. Dr. Özcan ZORLU

AFYONKARAHİSAR 2025

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **“Turist Rehberliğinde Bilgi Kaynağı Olarak ChatGPT’nin Rolü: Tur Tasarımı Üzerine Bir Araştırma”** ’adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’ da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18/06/2025

İmza

Harun ÖZBEY

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Harun ÖZBEY
	Numarası	2200689008
	Anabilim Dalı	Turizm Rehberliği
	Programı	Turizm Rehberliği
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Turist Rehberliğinde Bilgi Kaynağı Olarak ChatGPT'nin Rolü: Tur Tasarımı Üzerine Bir Araştırma
Tez Savunma Sınav Tarihi		18/06/2025
Tez Savunma Sınav Saati		11:00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

TURİST REHBERLİĞİNDE BİLGİ KAYNAĞI OLARAK CHATGPT'NİN ROLÜ: TUR TASARIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Harun ÖZBEY

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM REHBERLİĞİ ANABİLİM DALI

Haziran, 2025

Danışman: Prof. Dr. Özcan ZORLU

Farklı alan ve mekanlarda turistler ile doğrudan iletişim ve etkileşimi içeren turist rehberliği mesleği doğası gereği çok çeşitli bilgilerin belirli bir düzen içerisinde turistin ilgisini çekecek şekilde aktarımını gerekli kılmaktadır. Söz konusu bu gerçeklik ise turist rehberlerinin devamlı olarak bilgi arayan, doğru bilgiye ulaşmaya çalışan kişiler olarak karakterize edilmesine neden olmaktadır. Turist rehberleri mesleklerinin icrası kapsamında ihtiyaç duydukları bu bilgileri görsel basından yazılı basına, eski metinlerden güncel bilgilere kadar farklı farklı kaynaklardan elde edebilmektedirler. Son dönemde bu bilgi kaynaklarına yapay zekâ uygulamalarının eklenmesi de bilgi kaynağının doğru ve etkin kullanımı ile etik hususlara riayet konularının daha fazla ön plana çıkmasını sağlamıştır. Buradan hareketle, bu çalışmada ChatGPT'nin bir bilgi kaynağı olarak kullanım durumunun nitel araştırma yöntemleri ile incelenmesi, tur tasarımı yapay zekâ kullanımı ve yapay zekâ sohbet robotlarının (chatbot) tur tasarımıdaki etkinliğinin karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi amaçlanmıştır. 20 Eylül 2023–20 Şubat 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen sonuçlar ışığında turist rehberlerinin ChatGPT kaynaklı bilgileri doğrudan anlatım dahil olmak üzere farklı süreçlerde kullandığı, bilginin elde edilmesi sürecindeki hız ve kapsayıcılığın da temel tercih nedeni olduğu saptanmıştır. Araştırmada ayrıca yapay zekâ destekli tur tasarımlarının insan odaklı tasarımlara göre özellikle zaman ve maliyet konusunda önemli avantajlar getirdiği, bununla birlikte deneyim ruhu bağlamında sınırlılıklar olduğu gözlenmiştir. Araştırma bulguları ile hem sektör paydaşlarına hem de literatüre önemli düzeyde katkı sağlandığı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turist Rehberi, Bilgi Elde Etme, Yapay Zeka, ChatGPT, Tur Tasarımı

ABSTRACT

THE ROLE OF CHATGPT AS A KNOWLEDGE RESOURCE IN TOURIST GUIDANCE: A STUDY ABOUT TOUR DESIGN

Harun ÖZBEY

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TOURISM GUIDANCE**

June, 2025

Advisor: Prof. Özcan ZORLU

The nature of the tourist guidance profession, which involves direct communication and interaction with tourists in different areas and places, requires the transfer of a wide variety of information in a certain order that will attract the attention of the tourist. This reality causes tourist guides to be characterized as people who are constantly searching for information and trying to find the right information. Tourist guides can obtain the information they need within the scope of their profession from visual media to written media, from old texts to current information, from different sources. The recent addition of artificial intelligence applications to these information sources has also brought the issues of correct and effective use of the information source and compliance with ethical issues to the forefront. Based on this, this study aims to examine the use of ChatGPT as an information source with qualitative research methods, to comparatively analyze the use of artificial intelligence in tour design and the effectiveness of artificial intelligence chatbots (chatbots) in tour design. In light of the results obtained from the interviews conducted between September 20, 2023 and February 20, 2024, it was determined that tour guides used ChatGPT-sourced information in different processes, including direct narration, and that speed and comprehensiveness in the process of obtaining information were the main reasons for preference. The research also observed that artificial intelligence-supported tour designs brought significant advantages over human-centered designs, especially in terms of time and cost, but there were limitations in the context of the spirit of experience. It is anticipated that the research findings will contribute significantly to both sector stakeholders and the literature.

Keywords: Tour Guide, Information Acquisition, Artificial Intelligence, ChatGPT, Tour Design

ÖNSÖZ

Bu yolculukta en büyük gücümü, her koşulda yanımda olan ve sevgileriyle beni ayakta tutan ailemden aldım. Varlıklarıyla bana güç veren, anlayışları ve fedakârlıklarıyla sürecin en büyük manevi destekçileri olan annem Gülcan ÖZBEY ve babam Nuh ÖZBEY'e gönülden teşekkür ederim.

Bu tez çalışmasının şekillenmesinde bilgi, birikim ve rehberliğiyle yoluma ışık tutan, akademik sürecin her aşamasında sabırla destek veren çok kıymetli danışmanım Prof. Dr. Özcan ZORLU'ya en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin yönlendirmeleri ve teşvik edici yaklaşımı, bu çalışmanın akademik niteliğini artırmada belirleyici olmuştur.

Eğitim hayatım boyunca gelişimime katkı sağlayan, bilimsel bakış açımı zenginleştiren değerli hocalarım Prof. Dr. Elbeyi PELİT, Prof. Dr. İbrahim KILIÇ, Dr. Öğr. Üyesi Engin AYTEKİN, Dr. Öğr. Üyesi Bircan ERGÜN ve Doç. Dr. Gül Erkol BAYRAM'a teşekkür etmeyi bir sorumluluk bilirim. Akademik duruşları, ilham verici yaklaşımları ve destekleyici tavırlarıyla bana her zaman yol gösterici olmuşlardır.

Bununla birlikte, moral ve motivasyonlarını esirgemeyen, dostluklarıyla bu süreci daha anlamlı kılan yakın arkadaşlarım Abdurrahman TÜRKOĞLU, Enes Samet BABALI, Azime BİLGE ve Sibel ÇAMDİBİ'ne, tüm eş, dost ve akrabalarım da ayrıca minnettarım.

Bu çalışmayı, hayatımın her döneminde bana sevgi, neşe ve ilham kaynağı olan canım kız kardeşlerim Handan ÖZBEY ve Elif Nur ÖZBEY'e ithaf ediyorum. Onların varlığı, bu sürecin en özel motivasyonlarından biri olmuştur.

HARUN ÖZBEY
2025, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. BİLGİ KAVRAMI VE BİLGİ ELDE ETME SÜRECİ	3
1.1. BİLGİ KAVRAMI	3
1.2. BİLGİ ELDE ETME KAVRAMI	9
2. TURİST REHBERLİĞİ KAVRAMI	11
3. TURİST REHBERLİĞİNDE BİLGİ ELDE ETME	15
4. BİLGİ KAYNAĞI OLARAK YAPAY ZEKA VE CHATGPT	16
4.1. YAPAY DAR ZEKA	19
4.2. YAPAY GENEL ZEKA	19
4.3. YAPAY SÜPER ZEKA	20
4.4. CHATGPT	21
5. TURİZMDE CHATGPT KULLANIMI	23
6. TUR TASARIM SÜRECİ	28
6.1. TUR KAVRAMI	29
6.2. PAKET TUR KAVRAMI	31
6.3. TUR PLANLAMASI	32
7. TUR TASARIMI VE TURİST REHBERLİĞİ	34

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SORULARININ GELİŞTİRİLMESİ

1. TURİST REHBERLİĞİNDE FARKLI BİLGİ KAYNAKLARI	39
2. TURİST REHBERLERİNDE TEKNOLOJİNİN KULLANIMI VE CHATGPT	43
3. TUR TASARIMINDA TEKNOLOJİNİN ÖNEMİ VE YAPAY ZEKA KULLANIMI	47
4. TURİST REHBERLİĞİNDE CHATGPT KULLANIMI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	49
5. TUR TASARIMINDA YAPAY ZEKA KULLANIMI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

**TURİST REHBERLİĞİNDE CHATGPT’NİN BİLGİ KAYNAĞI OLARAK
KULLANIMINA YÖNELİK TUR TASARIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

1. ARAŞTIRMA AMACI VE ÖNEMİ	53
2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	54
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	55
3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM	56
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI VE SÜRECİ	56
3.4. GEÇERLİK VE GÜVENİLİRLİK.....	57
4. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ	58
4.1. DEMOGRAFİK BULGULAR.....	60
4.2. VERİ SETİNE İLİŞKİN GÖRSEL UNSURLAR	61
4.3. ARAŞTIRMA TEMALARININ ANALİZİ.....	68
4.4. TUR TASARIMI KAPSAMINDA KATILIMCI-CHATBOT KARŞILAŞTIRMASI	76
SONUÇ VE TARTIŞMA	95
ÖNERİLER.....	97
KAYNAKÇA.....	101
EKLER DİZİNİ	108
EK-1: YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT FORMU	108
EK-2: ETİK KURUL KARARI	110

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Bilginin Farklı Anlatım ve Yaklaşımlara Göre Tanımları.	4
Tablo 2 Başarılı Bir Turist Rehberinin Tur Plan Aşamaları.....	37
Tablo 3. Turist Rehberliği Bilgi Kaynakları Analiz Tablosu	39
Tablo 4. Turist Rehberliği Bilgi Kaynakları Tercih Nedeni ve Kullanım Alanı.....	40
Tablo 5. Demografik Özellikler.....	60
Tablo 6 İlk 50 Kelimeye Ait Frekans Tablosu	63
Tablo 7. Temalara ilişkin kod frekans tablosu	64
Tablo 8. Tema-Kod İlişki Matrisi.....	67
Tablo 9. Mesleki Güven ve Bilgi Yönetimine Yönelik Kod Çözümlmeleri	68
Tablo 10. Teknoloji ve Yapay Zeka Kaynağına Yönelik Çözümlmeler	69
Tablo 11. Etkileşim Dinamikleri ve İletişime Yönelik Kod Çözümlmeleri	71
Tablo 12 Etik ve Psikolojik Boyutlara Yönelik Kod Çözümlmeleri	72
Tablo 13. Angajman Temasına Yönelik Kod Çözümlmeleri	74
Tablo 14. K1 ve C1 Tur Tasarımı.....	77
Tablo 15. K2 ve C2 Tur Tasarımı.....	78
Tablo 16. K3 ve C3 Tur Tasarımı.....	79
Tablo 17. K4 ve C4 Tur Tasarımı.....	80
Tablo 18. K5 ve C5 Tur Tasarımı.....	81
Tablo 19. K6 ve C6 Tur Tasarımı.....	82
Tablo 20. K7 ve C7 Tur Tasarımı.....	83
Tablo 21. K8 ve C8 Tur Tasarımı.....	84
Tablo 22. K9 ve C9 Tur Tasarımı.....	85
Tablo 23. K10 ve C10 Tur Tasarımı	86
Tablo 24. K11 ve C11 Tur Tasarımı	87
Tablo 25. K12 ve C12 Tur Tasarımı	88
Tablo 26. K13 ve C13 Tur Tasarımı	89
Tablo 27. K14 ve C14 Tur Tasarımı	91
Tablo 28. K15 ve C15 Tur Tasarımı	92

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. SECI Modeli ve Ortaya Çıkan Bilgi İçerikleri	6
Şekil 2. Kumar (2018)'e göre YZ Sınıflandırması	18
Şekil 3. ChatGPT'nin Kavramsal Çerçevesinin Turizme Etkileri	26
Şekil 4. Kelime Bulutu	62

GİRİŞ

İnsan yaşamını ve iş dünyasını derinden etkileyen teknolojik gelişmeler ile karakterize edilen 21. yüzyılda, hizmetler sektöründe robotların ve yapay zekâ uygulamalarının görev almaya başlaması hem hizmet sunumu hem de işgücü dinamiklerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Bu yeni süreç, henüz tüm yönleriyle deneyimlenmemiş bir hizmet atmosferinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle hizmet sektörünün yüksek temas gerektiren doğası göz önüne alındığında, bu dönüşümün kısa ve uzun vadeli etkilerinin daha fazla araştırılması gerektiği açıktır.

Geleneksel olarak emek yoğun yapısıyla bilinen ve bu niteliğini büyük ölçüde sürdüren turizm sektörü de söz konusu dönüşümden ciddi şekilde etkilenmiştir. Günümüzde otelcilik ve yiyecek-içecek hizmetleri başta olmak üzere birçok alanda insansız uygulamalar, robot garsonlar ve dijital rezervasyon sistemleri gibi yenilikler yaygınlaşmıştır. Bu gelişmeler, turizm iş piyasasında istihdamın niteliğini değiştirerek daha teknoloji odaklı bir yapıya doğru yönlendirmiştir (Çuhadar, Demiray & Öztürk, 2022: 87). Ancak, hizmet karşılaşmasının insan dokunuşunun büyük önem taşıdığı bir alan olan turist rehberliği, teknolojik dönüşüme diğer alanlar kadar kolay entegre edilememektedir. Çünkü bu meslek, rehber ile turist arasında kurulan birebir iletişim, kültürel aktarım ve empati gibi yüksek düzeyli insani etkileşimlere dayanmaktadır. Bu durum, rehberlik hizmetlerinin dijitalleşmeye dirençli bir doğası olduğunu göstermektedir (Ercan & Yiğit, 2024: 66).

Yine de bu alanda teknolojinin bir rakipten ziyade destekleyici unsur olarak kullanılması mümkündür. Örneğin, yapay zekâ tabanlı içerik üretimi ya da veri analiz araçları sayesinde rehberlerin hazırlık süreçleri kolaylaşabilir, içerik kalitesi artırılabilir. Böylece hibrit bir modelle hem teknolojik avantajlardan yararlanmak hem de mesleğin insan odaklı özünü korumak mümkündür (Koçkaya, 2025: 115). Rehberlik hizmetinde teknolojinin hangi düzeyde, nerede ve nasıl kullanılacağına dair net bir çerçevenin henüz çizilememesi, mesleğin çok bileşenli yapısından kaynaklanmaktadır. Zira bu meslek yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda kriz yönetimi, empati, kültürel farkındalık ve doğaçlama gibi becerileri de kapsamaktadır. Bu da teknolojiyle entegrasyonun mekanik değil, dikkatle tasarlanmış bütüncül bir yaklaşımla yürütülmesini zorunlu kılmaktadır (Güncan, 2021: 61).

Bu noktada, bilimsel araştırmaların sayıca artırılması ve özellikle yapay zekâ gibi

ileri teknolojilerin turist rehberliğinde bilgi kaynağı olarak nasıl kullanılabileceğinin araştırılması oldukça önemlidir. Bu araştırmalar sadece akademik literatüre değil, aynı zamanda uygulayıcı profesyonellere de ışık tutacaktır (Bozkurt & Kayıkçı, 2018: 40).

Bu bağlamda yürütülen mevcut çalışma, teknolojik gelişmelerin önemli bir ayağını oluşturan yapay zekânın, özellikle de ChatGPT uygulamalarının turist rehberliği mesleğinde bilgi kaynağı olarak kullanımını analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın uygulama kısmında ise, yapay zekâ destekli tur tasarımı ile insan kaynaklı tur tasarımı karşılaştırılmış ve bulgular kapsamlı şekilde sunulmuştur. Araştırmanın ilk bölümünde, bilgi kavramı ve bilgiye erişim süreçleri tartışılmış, ardından rehberlikte bilgi kullanımı ve yapay zekâ teknolojilerinin potansiyel katkıları değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise literatür taramasına dayalı olarak geliştirilen araştırma soruları çerçevesinde, teknolojinin rehberlik mesleğindeki rolü detaylı olarak ele alınmıştır. Son bölümde yarı yapılandırılmış görüşmeler ve uygulamalı analizlerle elde edilen veriler yorumlanmış, sektörel ve akademik öneriler sunulmuştur (Okutan, 2024: 182)

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. BİLGİ KAVRAMI VE BİLGİ ELDE ETME SÜRECİ

İnsanlığın gelişimine temel oluşturduğu düşünülen bilgi kavramı, MÖ beşinci yüzyılda, ünlü düşünür Sokrates'in bilginin ne olduğunu sorgulamasıyla tartışılmaya başlamıştır (Malhotra, 1997: 5). Bilgi, neredeyse insanlık tarihi ile eş bir kavramdır ve bilgiye sahip olan kişi veya topluluklar için değerli bir güç anlam ifade ederek, insanlığın gelişiminde her zaman önemli bir faktör olagelmıştır (Fidan, 2013: 96). Benzer şekilde Buckman (2004) yaşamak için, uyum sağlamak için ve zor bir çevrede başarılı olmak için bilginin gücünün önemine vurgu yapmıştır. Bilgi sözcüğünün anlamı konusunda tam bir görüş birliğine varılamamış olmasına rağmen, bu sözcüğün farklı fenomenlere atfedilmesi özellikle son 50 yılda çeşitli anlamların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu durum, sözcüğün farklı bağlamlarda ve disiplinler arasında değişik şekillerde kullanılmasından kaynaklanmaktadır (Özenç Uçak, 2010: 706).

1.1. BİLGİ KAVRAMI

Bilgi kavramı, farklı disiplinlerde ve bağlamlarda farklı şekillerde tanımlanabilir. İngilizce'de "information", "data" veya "knowledge" olarak kullanılan ve farklı anlamlara gelebilen bu kelimeler Türkçe'ye "bilgi" olarak aktarılmış olsa da, bir sürecin sonunda çıktı olarak ortaya çıkan bu kavramlar anlam seviyeleri bakımından birbirinden ayrılmaktadır. TDK (2023)'ya göre "bilgi" sözcüğü, insan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat anlamına gelir. Ayrıca, öğrenme, araştırma veya gözlem yoluyla elde edilen gerçek ve malumatı da ifade eder.

Bilginin anlaşılabilmesi için var olan bütün tanımlamaları bilmek, bilginin tam anlamıyla ifade edilebileceği bir netlik kazanması anlamına gelmez. Birçok düşünür bilginin farklı tanımlamalarını yapmış olsa da birçoğunun örtüşen ortak paydaları ve kesişme noktaları literatürde karşımıza çıkmaktadır. Bilgi kavramı üzerine sistematik olarak yapılan ilk çalışmalar Sokrates ile başlayıp, Platon, Aristoteles, Farabi, Descartes ve Hegel gibi düşünürlerin bilginin ortaya çıkmasındaki kaynağın akıl olduğunu savunarak devam etmiştir (Öner, 2005: 20). Rasyonalizm savunucularının ifadesiyle bilgi

elde etmede aklın önemli bir yere sahip olduğu ve doğru bilgiye ulaşmak için mantık ile hareket edilmesi gerektiği belirtilmektedir (Fidan, 2013: 98). Bilgiyi daha net ifade edebilme açısından sınıflandırmak en anlaşılabilir halde aktarıma sahip olunacağı düşüncesini oluşturmaktadır. Bilginin tanımlanmasında önde gelen düşünürlerin “bilginin ne olduğu” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 1’deki gibi özetlenebilmektedir.

Tablo 1. Bilginin Farklı Anlatım ve Yaklaşımlara Göre Tanımları.

Savunucular	Yaklaşım	Tanım
<i>Sokrates</i> <i>Platon</i> <i>Aristoteles</i> <i>Farabi</i> <i>Descartes</i> <i>Hegel</i>	Rasyonalizm	Bilgi, akıl ve düşünce ile oluşturulan inançlardır. Mantığımızı kullanarak tüm bilgilere erişebiliriz.
<i>John Locke</i> <i>David Hume</i>	Ampirizm	Bilgi, tecrübe ve gözlemle oluşturulan düşüncelerdir. Bilginin tek kaynağı deneydir. İnsan doğuştan bilgiye sahip değildir.
<i>Immanuel Kant</i>	Kritisizm	Bilgi, akıl yürütme ve/veya nedenleştirme ile oluşturulan düşüncelerdir. İnsan hem doğuştan bilgiye sahip olabilir hem de sonradan bilgi edinebilir.

Kaynak: UNDESA, 2005, 21’den uyarlanmıştır.

Sokrates, bilgiyi hayatın kendi içerisinde arayarak, toplum içerisinde karşılaştığı insanlarla gündelik yaşamlardan örnekler vererek, onlara çeşitli sorular sorarak, insanların doğruya mantık çerçevesi ile ulaşmalarını hedeflemiştir (Kantarıcı, 2013: 80). Sokrates gibi rasyonalizmi savunan düşünürler ve buna ek olarak kritisizm savunucusu Immanuel Kant’da bilginin doğuştan gelen ve akıl/mantık ilişkisi ile sahip olunabilecek bir kavram olduğunu düşünmekteyken, Ampirizm savunucularından olan Locke ve Hume, bilginin deneysel bir sürecin sonucu olduğunu savunmaktadırlar. Literatürdeki diğer düşünürler ise bilginin çeşitliliğine açıklık getirme hedefiyle bu kavramı kendilerine göre açıklamaya, tanılamaya ve anlaştırmaya çalışmışlardır.

Antik İon döneminden bu yana felsefe tarihi, "Bilgi nedir?" sorusuna yanıt arama süreci olarak görülebilir. Rasyonalizm ve ampirizm arasındaki temel farklılıklara rağmen, batılı filozoflar genel olarak bilginin "gerekçelendirilmiş doğru inanç" olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır. Bu kavram ilk kez Platon tarafından Meno, Phaedo ve Theaetetus adlı eserlerinde ortaya atılmıştır. Bununla birlikte, bilginin tanımı mantık açısından mükemmel olmaktan uzaktır. Bu tanıma göre, bir şeyin doğruluğuna olan inancımız, inancımızın yanlış olma ihtimali ne kadar az olursa olsun var olduğu sürece, o şey hakkındaki gerçek bilgimizi oluşturmaz. Bu nedenle, Batı felsefesinde bilgi arayışı

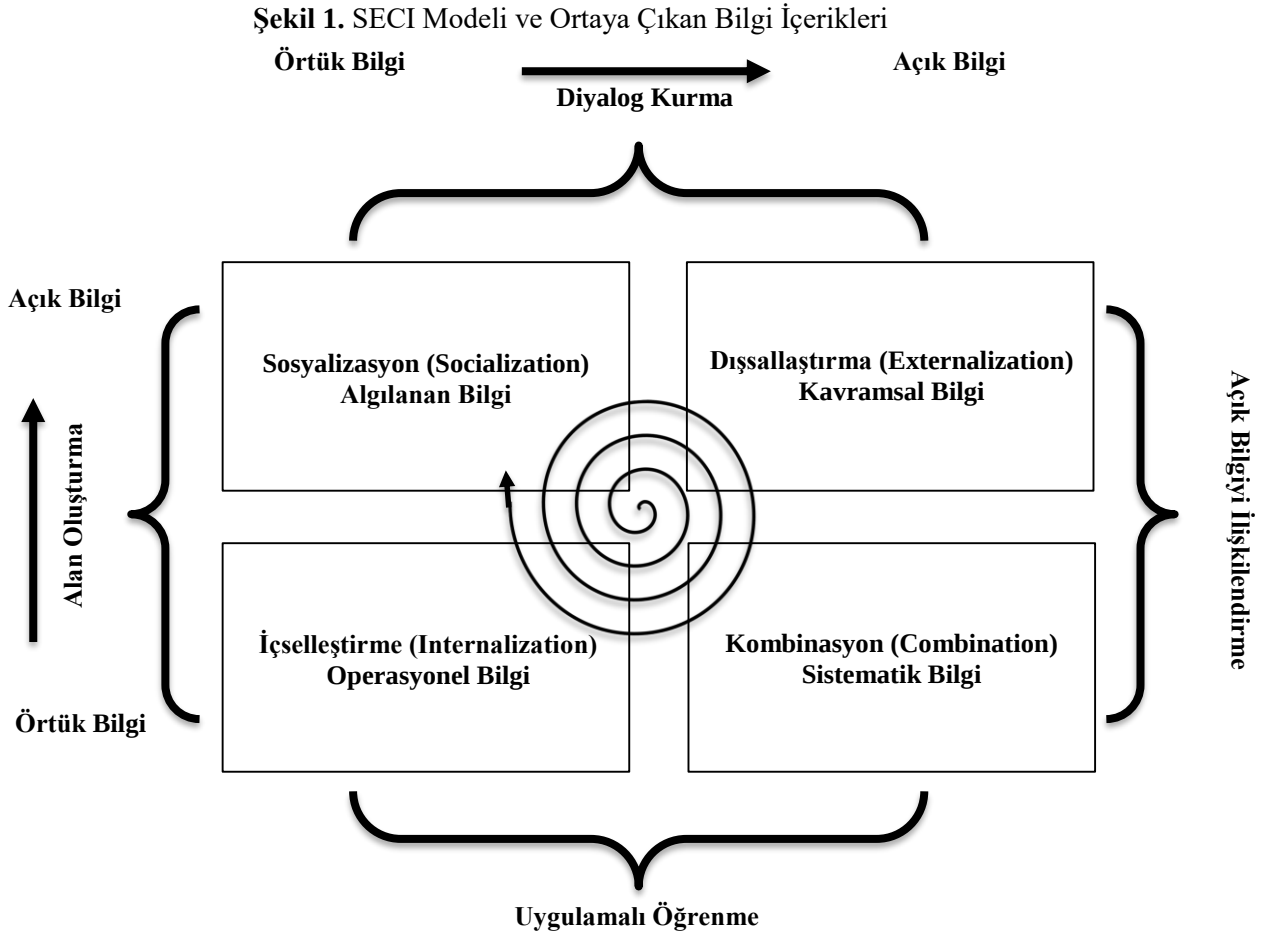
şüphesizlikle yüklüdür ve bu da çok sayıda filozofu bilginin nihai hakikatini tüm şüphelerin ötesinde ortaya koymalarına yardımcı olacak bir yöntem arayışına itmiştir. Diğer tüm bilgilerin üzerine temellendirilebileceği "kanıtsız ve delilsiz temel bilgiyi" keşfetmeyi amaçlamışlardır (Nonaka ve Takeuchi, 2009: 72). Bu bakış açısı ile bilgiyi inceleyen Nonaka ve Takeuchi (1995), bilgiyi oluşturmada “SECI Modeli” adını verdikleri bilgi modelini oluşturmuşlar ve bilgi oluşum sürecini Sosyalleşme, Dışsallaştırma, İçselleştirme ve Kombinasyon başlıkları altında oluşturmuşlardır (Nonaka ve Takeuchi, 1995: 59-73).

- **Sosyalleşme (Örtük Bilgiden Açık Bilgiye):** Sosyalleşme, gözlem, taklit ve uygulama yoluyla bilgi paylaşımını içeren bir süreçtir. Çıraklar, bilgi edinmek için öğretmenleri veya mentorları ile birlikte çalışarak taklit, gözlem ve uygulama yoluyla bilgi edinirler. Esasen sosyalleşme, doğrudan etkileşimin bilgi edinme süreci olduğu, fiziksel yakınlık yoluyla bilgi yakalama ile ilgilidir. Sosyalleşme aşamasında bilgi, deneyimlerin başkalarıyla paylaşılmasından türetilir. Ayrıca bilgi, müşterilerle doğrudan etkileşimlerden kaynaklanabileceği gibi, sadece başka bir bölüm veya çalışma grubuyla etkileşime girerek de olabilir. Örneğin, iş arkadaşlarıyla beyin fırtınası yapmak. Bu aşamada örtük bilgi olarak nitelenen bilgi örgütlerde bir arada olma ve aynı ortamda yaşama gibi ortak faaliyetlerle diğerlerine aktarılarak açık hale gelir.

- **Dışsallaştırma (Örtük Bilgiden Açık Bilgiye):** Dışsallaştırma, örtük bilginin açığa çıkarılma sürecidir; burada bilgi kristalize olur yani açık ve net bir şekilde ifade edilebilir ve kolayca paylaşılabilir. Bu, bilginin somut bir forma dönüştürülmesi ve farklı kişiler tarafından kolayca anlaşılabilmesi anlamına gelir, böylece başkaları tarafından paylaşılarak ve yeni bilginin temeli haline gelir. Bu noktada, kişisel örtük bilgi yorumlanabilecek ve anlaşılabilir bir biçimde ifade edildiği için başkaları için de faydalı hale gelir. Kavramlar, resimler ve yazılı belgeler ise bu tür bir etkileşimi destekleyen temel unsurlardır.

- **Birleştirme (Açık Bilgiden Açık Bilgiye):** Birleştirme, farklı açık bilgi türlerinin düzenlenerek ve entegre edilerek (örneğin, prototipler oluştururken) birleştirilmesini ifade eder. Bilgisayarlı iletişim ağlarının ve büyük veri tabanlarının yaratıcı kullanımı, bu bilgi dönüştürme modunu destekleyebilir. Birleştirme aşamasında açık bilgi, kurum içinden veya dışından toplanır ve daha sonra yeni bilgi oluşturmak için birleştirilir, düzenlenir veya işlenir. Yeni açık bilgi daha sonra örgüt üyeleri arasında yayılır.

- **İçselleştirme (Açık Bilgiden Örtük Bilgiye):** İçselleştirme, bilginin bir birey tarafından alınması ve iş süreçlerine vb. uygulanmasını içerir ve yaparak öğrenme ile çevrelenir. Öte yandan, açık bilgi bireyin bilgi birikiminin bir parçası haline gelir ve bir örgüt için varlık sebeplerinden biri olur. İçselleştirme sürekli bir bireysel ve kolektif yansıtma sürecinin yanı sıra bağlantıları görme ve örüntüleri tanıma yeteneği ile alanlar, fikirler ve kavramlar arasında anlam kurma kapasitesidir

Kaynak: Nonaka ve Takeuchi (1995: 62 ve 71-72).

İrzık (2002), bir şeyin bilgi olarak kabul edilebilmesi için öncelikle doğru olması gerektiğini savunurken, aynı zamanda bilginin kalitesi üzerinde de durmaktadır. Günümüzde radyo, televizyon, internet gibi iletişim araçlarının yaygınlaşması, bu platformlarda dolaşan bilginin miktarının arttığını işaret ederken, bu artışın bilginin niteliğini artırmadığına işaret etmektedir. İrzık, bu tür bilginin toplumun gerçek ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını sorgulamaktadır. Bu bağlamda, bilginin niteliği konusundaki sorular, "Bilginin niteliği nedir?" ve "Buna kim karar verir?" gibi hususları

düşünmemize yol açmaktadır (Özenç Uçak, 2010: 708). Irzık'ın bu gözlemleri, bilgi kavramının yalnızca doğrulukla değil, aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarına yanıt verebilme yetisi ve değeri ile ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bilginin niteliği, toplumun değerleri, ihtiyaçları ve standartlarına bağlı olarak şekillenir ve bu, karar verenlerin bakış açısına göre farklılık gösterebilir. Bu durum, bilginin niteliğini değerlendirme sürecinin karmaşıklığını ve bağlama göre değişkenliğini yansıtmaktadır.

Bilginin doğası ve inanç arasındaki ilişki, genellikle iki ana perspektife dayanmaktadır. Bilgi, inançların ötesinde bir şeydir veya bilgi inançların bir türüdür. İnsanların inanç sistemleri düşünüldüğünde, inançlar arasındaki ilişkileri yatay ilişkiler ve dikey ilişkiler olarak iki türde gruplamak mümkündür. Yatay ilişkiler, bir kişinin inançlarının birbirleri ile nasıl uyumlu veya çelişkili olduğu ile ilgilidir ve bu ilişkiler kişinin inanç sisteminin içsel yapısına aittir. Dikey ilişkiler ise bir kişinin inançlarını dışsal koşullara, yani nedenlere veya gerekçelendirmelere bağlar. Bu iki tür ilişkiye dair koşullar ise sırasıyla yatay ve dikey koşullar olarak adlandırılır. Yatay koşullar, bir kişinin bir şeyi bilmesi için inançlarının uygun bir şekilde birbirine bağlı ve tutarlı olması gerektiği fikrine dayanırken, dikey koşullar bir kişinin bilgisinin nedenlere veya gerekçelendirmelere dayanması gerektiğini öne sürer. Charles Peirce'ın ifadesiyle, bir kişinin bir şeyi bilmesi, ilgili konu hakkında "nihai bir görüşe" ulaşmasıyla mümkün olabilir (Hilpinen, 1988: 158).

McGinn'e (1984: 530) göre bilgi kavramı, bir dizi farklı bağlamda karşımıza çıkar. Örneğin, bir şeyin nasıl olduğunu bilmek, kim olduğunu bilmek (ne, nerede, vb.), bir şeyi diğerlerinden ayırt etmek gibi çeşitli bağlamlarda kendini gösterebilir. Bu çeşitli bağlamlar arasında bir birliği gösterebilme yeteneği ise bilgi tanımının temel geçerlilik koşulunu oluşturmaktadır. "Bilmek" kelimesi, kesin ve belirsiz olmayan bir anlama sahiptir ve bu kelimenin farklı bilgi türleri için çeşitli varyasyonlara sahip olduğu bir temayı içermektedir. Tüm bilgi ifadeleri ile karşı karşıya geldiğimizde, önerme temelli bilginin otomatik olarak temel bir bilgi türü olarak belireceği konusunda bir garanti yoktur; belki de temel kavram, daha doğrudan başka bir ifade ile ilişkilendirilir ve bu şekilde bilgi, temel bir bilgi türünün alt türü olarak ortaya çıkar. Bu metodolojik durum, neden teorisindeki duruma benzerlik gösterir ve "neden" kelimesi de farklı ifadelerde yer alır ve neden kavramının her açıdan analiz edilmesi gerekir. Nitekim Pritchard (2023: 2) bilgiye sahip olabilmemiz için önerme ve inanç yoluyla bilginin doğruluğunu kabul

edebilmemiz gerektiğini savunmaktadır. Örneğin “Dünya düz değil, yuvarlaktır” veya “Paris, Fransa’nın başkentidir.” cümlesinde kesinliği belirten bir ek olduğundan ve bu kesinliğe herkes tarafından inanıldığı için biz bu önermenin yani Dünya’nın yuvarlak olduğunu ve Paris’in Fransa’nın başkenti olduğunu bilmekteyiz. Bir diğer yandan ise Ay’ın peynirden yapılmadığını bilmemiz de bu bilginin önermesine olan inancımızdan geldiğini ve kesinliği bilinmeyen yani açıkça sahip olmadığımız bilgiye olan inancımızın, bizi bu doğruluğa inandırma gücünü ortaya çıkarmaktadır. Bilgiyi epistemoloji ile ilişkilendiren Pritchard, birinin bir şeyi bilmesinin verilen önermeye olan inancından geldiğini ve bilgiyi anlamak için epistemolojiyi anlamamız gerektiğinin önemine vurgu yapmıştır.

Bilgi, modern toplumda kritik öneme sahip bir kaynaktır. Etkin bir şekilde organize edilmesi ve kullanılması, bireysel ve kurumsal başarı için hayati önem taşır. Bu bağlamda, bilgi yönetimi disiplini ortaya çıkmıştır. Bilgi yönetimi, bilginin üretilmesi, yakalanması, organize edilmesi, depolanması, erişilmesi, paylaşılması ve kullanılması gibi tüm aşamalarını kapsayan bir disiplindir (Davenport ve Prusak, 1998: 4). Davenport ve Prusak (1998: 19), bilgi yönetiminin organizasyonların rekabet avantajı elde etmesine yardımcı olduğunu savunmaktadır. Zack (1999: 90) ise bilgi yönetiminin organizasyonlarda bilgi paylaşımını ve iş birliğini teşvik ettiğini vurgulamaktadır. Bilgi yönetimi sürecinin temel aşamaları şunlardır (Alavi & Leidner, 2001: 112):

- **Bilgi Elde Etme:** Bu aşamada, ihtiyaç duyulan bilginin çeşitli kaynaklardan toplanması ve derlenmesi gerçekleştirilir. Bilgi elde etme aşaması, bilgi yönetiminin temelidir. Doğru ve güncel bilgilere erişim, diğer tüm aşamaların başarısını doğrudan etkiler
- **Bilgi Organize Etme:** Elde edilen bilginin sistematik bir şekilde sınıflandırılması, kategorize edilmesi ve depolanması bu aşamada gerçekleştirilir.
- **Bilgiye Erişim:** Kullanıcıların ihtiyaç duydukları bilgilere kolay ve hızlı bir şekilde ulaşabilmeleri sağlanır.
- **Bilgi Paylaşımı:** Bilginin organizasyonda farklı kişiler ve birimler arasında paylaşılması ve iş birliği için kullanılması teşvik edilir.
- **Bilgi Kullanımı:** Bilginin karar verme, problem çözme ve yenilikçilik gibi çeşitli alanlarda etkin bir şekilde kullanılması sağlanır.

Bilginin bir kurum içinde tam potansiyelini kullanabilmesi için aktif olarak yönetilmesi gerekir (Davenport ve Prusak, 1998: 5). Bilgi yönetimi, bilginin edinilmesiyle başlayan birkaç temel aşamadan oluşur (Nonaka, 1994: 21). Bu aşamalar, tüm süreç için zemin hazırlar. Yapılandırılmış ve eyleme dönüştürülebilir bilgiye dönüştürülecek ham verilerin ve içgörülerin elde edilmesini içerir (Alavi ve Leidner, 2001: 114). Bilgi yönetimi disiplininin temel aşamalarından olan bilgi elde etme, diğer aşamaların temelini oluşturmaktadır. Bu aşamada kullanılan çeşitli yöntemler ve araçlar bilgi yönetiminin başarısını doğrudan etkilemektedir. Alavi ve Leidner (2001: 115), bilgi elde etme yöntemlerini içsel ve dışsal olarak iki kategoriye ayırmaktadır. İçsel yöntemler, organizasyon içindeki mevcut bilginin kullanılmasını içerirken, dışsal yöntemler ise organizasyon dışındaki kaynaklardan bilgi toplanmasını kapsamaktadır. Sağlam bir bilgi edinme süreci olmadan, bilgi yönetimi sistemi etkili karar alma ve inovasyon için gereken özden yoksun olacaktır. Aşağıdaki bölümde bilgi yönetiminin bilgi edinme aşamasında yer alan strateji ve yöntemler incelenecektir.

1.2. BİLGİ ELDE ETME KAVRAMI

Bilgi elde etme veya bilgi edinme süreci, bir kişinin veya bir kuruluşun belirli bir konu, kavram veya olay hakkındaki bilginin kazanımı sürecidir. Bu süreç, çeşitli kaynaklardan bilgi toplama, verileri analiz etme ve anlama çabasını içerir. Bilgi edinme, bireylerin kararlarını desteklemek, yeni beceriler kazanmak, sorunları çözmek veya genel olarak bir konu hakkında daha fazla bilgi edinmek için gerçekleştirilir. Bilgi edinme, bir organizasyonun içinde bilginin geliştirilmesi, aktarılması ve bilgiye erişim arasında denge sağlayarak, her bir birimin mevcut bilgi tabanına uygun bilgiyi kullanmasını ve yeni eklemeler yapmasını kolaylaştıran bir süreçtir (Pfeffer ve Sutton, 2000'den akt., Niu, 2010: 148). Bilgiye erişmenin farklı yolları bulunmaktadır, bunlar gelenekler, otoriteler, bireysel deneyimler ve doğa üstü güçler gibi kaynakları içerebilir. Ancak, bu kaynaklar genellikle güvenilir ve geçerli bilgi sağlamaktan uzaktır. Güvenilir ve geçerli bilgi üretmek için en iyi yol bilimsel yöntemdir. Bilim, inanca değil akla, öznel gözlemlere değil deneylere ve nesnel gözlemlere dayanır. Dolayısıyla, bilimsel yöntem bilgiye en doğru ve güvenilir şekilde ulaşmanın yoludur (Ankara Üniversitesi, 2023). Bilgi edinme sürecinin bilimsel yöntemin doğrultusunda yönetilmesi, güvenilir ve geçerli bilgi elde etmede temel bir stratejidir. Bilim, bilgi edinme sürecine objektiflik ve sistematiklik getirerek, bilginin güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmaktadır. Bu nedenle bilgi edinim sürecinin güvenilir bilgiye ulaşmada bilimsel yöntemi benimsemesi, bilgi yönetimi

alanında önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgi edinme (knowledge acquisition), İngilizce “information acquisition” terimi olan enformasyon edinme ile karıştırılmamalıdır. Bilgi edinme, içgörülerin, becerilerin ve ilişkilerin geliştirilmesi ve yaratılması sürecidir. Örneğin, deneyimli bir borsacı bilgisayar ekranında trend çizgisini görüp piyasanın ne yöne gittiğini söyleyebiliyorsa, bu bir sezgi veya edinilmiş bilgi örneğidir. Bu süreci çevreleyen bilgi teknolojisi bileşenlerinin odaklanması gereken bu tür bir bilgidir. Filtreleme yeteneklerine sahip veri yakalama araçları, akıllı veri tabanları, klavye tarayıcıları, CrossPad tipi not yakalama araçları ve elektronik beyaz tahtalar, bilgi edinmeyi destekleyebilecek bilgi teknolojisi bileşenlerine örnek olarak verilebilir (Tiwana, 2000).

Dorroh vd, (1994) bilgi edinme sürecini, yatırım yapma (yatırım ile öğrenme) ve üretim deneyiminin yan ürünü olarak ortaya çıkan birikimli bir bilgi süreci olarak tanımlamışlardır (Siakas ve Georgiadou, 2006: 3). Siakas ve Georgiadou her ne kadar bilgi edinme sürecinin geniş bir kapsama sahip olduğunu ortaya koymaya çalışsa da, sürecin nasıl yönetildiği ve uygulandığı konusunda daha ayrıntılı bir anlayışa sahip olmak için, bilgi edinme sürecinin farklı boyutlarına odaklanması gerekmektedir. Bilgi edinme süreci, kitaplarda, yazılım programlarında, bilimsel dergilerde, araştırma raporlarında, video konferanslarda vb. yerleşik bilgi aracılığıyla kurumsal bilgi alanını geliştirmeyi amaçlayan genel bir süreçtir. Öğrenen organizasyonlarda bu tür bir bilgi süreci organizasyonel düzeyde tasarlanır ve profesyonel bilgi yöneticileri tarafından yürütülür. Öğrenmeyen organizasyonlarda ise bu bilgi süreci hala bireysel düzeyde tasarlanmakta ve yürütülmekte olup, düşük verimlilik ve düşük motivasyon söz konusudur. Bilgi elde etme nihayetinde uzun vadeli faydaları olan akıllı bir yatırımdır ve özümseme kapasitesi ile güçlü bir şekilde ilişkilidir. Bu kapasite sadece bir örgütün bilgiyi edinmesi veya özümsemesini değil, aynı zamanda bu bilgiyi kullanma becerisini de ifade eder (Cohen ve Levinthal, 1990: 136). Bununla birlikte, bu yatırımın getirilerini maksimize etmek için, bilgi edinme sürecinin özümseme ve kullanma becerisini de geliştiren bir perspektifle ele alınması gerekmektedir. James'e göre (1890), ilişkilendirme yoluyla bilgi edinme, bütün olarak görünen bir bilgi parçalara ayrıldığında (analiz süreci) veya ayrı bilgi parçaları bileşik bütünler olarak birbirine bağlandığında (sentez süreci) gerçekleşecektir. Bu noktada, bilgi edinme sürecinin analiz ve sentez aşamalarının önemine odaklanmak, bilgi parçalarının bir araya getirilerek anlamlı bir bütün oluşturulmasının ve bu bütünün daha derin bir anlam kazanmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Augustine'e göre (Scheffler,

1965), bilgi edinme gerçeklikle 'kişisel bir yüzleşmeyi' gerektirir. Bir kaynaktan gelen bilgiyle yüzleşme, genellikle farklı kişisel deneyimlerle sonuçlanan çoklu bağlamlar aracılığıyla gerçekleşir. Bu tür her deneyim, duyularımızı kullanarak etkileşime girdiğimiz ve manipüle ettiğimiz bir nesne (olay veya durum) içerir (Wadsworth, 1996). Bu bağlamda, bilgi edinim sürecinin kişisel deneyimlere dayandığı gerçeği, bilgiyle etkileşim kurmanın ve bu etkileşimden anlam çıkartmanın temel bir unsuru olarak öne çıkmaktadır.

Bilgi edinme pazarlar için yeni ürün ve hizmetler sağlama sürecine yardımcı olur ve hem ürün hem de hizmetlerdeki yenilik, mevcut örgütsel bilgi ile kurum içinde üretilebilecek ve dışarıdan edinilebilecek yeni bilginin benzersiz bir kombinasyonundan kaynaklanır. Pazarlar ve müşteriler hakkında bilgi edinmek, müşterilerin beklentileri ve gereksinimleri açısından faydalıdır (Salem, 2014). Bilgi edinme, "doğrudan alan uzmanlarından bilgi edinme" olarak tanımlanmaktadır (Mykytyn vd., 1994).

Turist rehberliği mesleğinin temeli bilgi edinmeye ve bu bilgiyi çeşitli yöntemlerle insanlara etkili bir şekilde aktarmaya dayandığından, turist rehberlerinin çoğunun teknolojik yenilikleri yaygın bir şekilde benimsemesi dikkat çekicidir (Sarı ve Kozak, 2005). Turist rehberlerinin bilgi edinme süreçleri her insanda görüldüğü gibi öğrenme temellidir. Rehberler bilgiye ulaşmada teknolojik araçların yanı sıra geleneksel yöntemlere de başvurarak bilgiyi edinme kapasitelerini geliştirmeli, bilgiyi edinmede destinasyon, turist, yerel halk gibi rehberlik mesleğinin temel yapıtaşlarından faydalanmalıdırlar.

2. TURİST REHBERLİĞİ KAVRAMI

Rehberlik mesleği dünyanın en eski meslekleri arasında yer almaktadır. İnsanlığın başlangıcından bu yana yiyecek, güvenlik ve barınak gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için insanlar dünyayı dolaşmışlardır. Bu nedenle ilk rehberler insanlara bu konularda yol gösteren veya coğrafi yön veren kişiler olarak tarihe geçmiştir. Latince’de Pathfinder, Bear Leader, Cicerones veya Proxemos olarak nitelenen meslek bugün “Turist Rehberleri” olarak adlandırılmaktadır (Pond, 1993: 1).

Tarihte insanlar sürekli bir yerden başka bir yere çeşitli nedenlerle veya tapınma amaçlı hac ibadetlerini yerine getirmek için seyahat etmiştir. Bu seyahat yoğunluğu Orta Çağ’da zirveye ulaşmıştır. Bu dönemde turist rehberleri insanların ibadet amaçlı seyahatlerinde yol gösterici, koruyucu ve refakatçi olarak roller üstlenmiştir.

İmparatorluklar büyüdüğü, seyahat için gerekli koşullar da gelişmiştir. İlk olarak Mısır, Asur ve Pers dönemlerinde, daha sonra da Grek ve Roma dönemlerinde hem iş hem de eğlence amaçlı seyahatler gelişmeye başlamıştır. Antik imparatorluklar boyunca, Roma İmparatorluğu'ndan Orta Çağ'a, Rönesans'tan Modern Çağ'a kadar rehberlere atıfta bulunulmuştur. Diğer yandan turist rehberleri için 'baş belaları', 'fırsatçılar', 'şarlatanlar' ve 'bağnazlar' gibi pek çok tanımlama da yapılmıştır (Pond, 1993: 1).

Turist rehberliği mesleği, turizm sektörünün önemli bir parçasıdır. Turist rehberleri, ziyaretçilere kültürel ve doğal mirası yorumlayarak, onlara unutulmaz bir deneyim sunarlar. Turist rehberliği mesleğinin tanımı, farklı kaynaklarda benzer şekilde verilmektedir. Bu kaynaklardan biri olan Dünya Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu (WFTGA), turist rehberini şöyle tanımlamaktadır: “Turist rehberi; ziyaretçileri kendi seçtikleri dilde yönlendiren ve bir bölgenin kültürel ve doğal mirasını yorumlayan kişidir. Bu kişi genellikle ilgili otorite tarafından verilen veya tanınan bölgeye özgü bir niteliğe sahiptir.” (WFTGA, 2021). Turist rehberleri üzerine yapılan ilk çalışmalar, turist rehberinin rolü konusuna odaklanmıştır. Cohen (1985: 7), modern turist rehberinin yol gösterici ve akıl hocası olmak üzere iki temel kökten (alandan) beslendiğini savunmuştur. Bu alanlar, turist rehberinin rolünün liderlik ve aracılık alanlarını ortaya çıkarmıştır. Cohen ayrıca bir turist rehberinin rolünün araçsal, sosyal, etkileşimsel ve iletişimsel olarak dört ana bileşenini içerdiğini belirtmiştir. Bu noktada araçsal bileşen, devam eden bir sosyal girişim olarak turun sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilmesindeki sorumlulukla ilgilidir. Sosyal bileşen, rehberin tur ekibinin uyum ve moralinden sorumlu olmasıyla; etkileşimsel bileşen, rehberin grup ile yerel halk, mekanlar, örgütler ve turistik tesisler arasında aracı olmasıyla; iletişimsel bileşen ise rehberin destinasyonla ilgili bilgileri turistlere iletme rolüyle ilgilidir. Turist rehberlerinin rollerini ilk inceleyenlerden biri olan Holloway (1981) ise turist rehberini bir bilgi verici, bir öğretmen ya da eğitmen olarak görmüştür. Bu pedagojik rol aynı zamanda turist rehberinin ülkesi için bir misyoner ya da elçi olduğunu varsaymaktadır (Holloway, 1981: 382). Diğer araştırmacılar turist rehberinin rolünü "arabulucu", "aracı" veya "kültür simsarı" olarak tanımlamıştır (Cohen, 1985: 8). Turist rehberleri, destinasyon ile ziyaretçiler arasındaki temel arayüzdür. Aslında onlar, bir destinasyon tarafından sunulan tur hizmetiyle ilgili genel izlenim ve memnuniyetten büyük ölçüde sorumlu olan ön saflardaki kişilerdir. Örneğin Geva ve Goldman (1991) turist rehberinin performansının turun başarısı için önemli bir özellik olduğunu, Mossberg (1995) ise turist rehberinin tur seçiminde önemli bir unsur olarak

görüldüğünü belirtmiştir (Ap ve Wong, 2001: 551).

Turist rehberinin farklı tanımları olsa da, Dünya Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu (WFTGA) ve Avrupa Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu (FEG) tarafından yapılan ve uluslararası olarak kabul gören bir tanıma göre, turist rehberi: *"Turist rehberi, yurt dışından veya kendi ülkesinden gelen gruplara veya bireysel ziyaretçilere bir şehrin veya bölgenin anıtlarını, sitelerini ve müzelerini gezdirerek, ziyaretçinin seçtiği dilde kültürel ve doğal mirası ile çevreyi ilham verici ve eğlenceli bir şekilde yorumlayan kişidir."* Cross (1991), Mancini (1990) ve Pond (1993) turist rehberliği uygulamaları ve profesyonellik hakkında faydalı pratik bilgiler sunmakta ve rehberliğin rolü, rehberlik becerileri ve teknikleri ve bir rehberin tura liderlik ederken karşılaşılabileceği sorunlar ve konular gibi konuları ele almaktadır. Örneğin Pond (1993: 104), rehberin rolünün: sorumluluk üstlenebilen bir lider; misafirlerin ziyaret ettikleri yerleri anlamalarına yardımcı olan bir eğitimci; misafirperverlik gösteren ve ziyaretçilerin geri dönmek istemelerini sağlayacak şekilde destinasyonu sunan bir elçi; misafirler için rahat bir ortam yaratabilen bir ev sahibi ve önceki dört rolü nasıl ve ne zaman yerine getireceğini bilen bir kolaylaştırıcı olduğunu belirtmiştir (Ap ve Wong, 2001: 552).

Turist rehberleri hizmet sürecinde çok çeşitli bilgileri belirli bir düzen içerisinde grubun ilgisini çekecek şekilde aktarmakta ve bunun için önceden farklı bilgi kaynaklarından bağımsız bilgiler elde ederek, bu bilgileri anlamlı bir bütün haline yorumlayarak sunmaktadırlar. Bu noktada turist rehberlerinin bilgi ve deneyimlerini yapay zekâ tabanlı chatbotlarla birleştirmesi daha kapsamlı bilgilerin daha etkin sunumunu mümkün kılabilir ve turist rehberleri ziyaretçilere daha etkileşimli bir tur deneyimi sunulabilir. Nitekim yapay zekâ ve teknolojinin turist rehberliği alanında yaygınlaşmasının, turist rehberlerinin geleneksel rolünü değiştirebileceği ve onlara yeni fırsatlar sunabileceği öngörülmektedir. Teknoloji, turist rehberlerinin etkileşimini ve bilgi aktarımını geliştirerek turistlerin deneyimlerini zenginleştirir. Turist rehberleri, teknolojiyi kullanarak ziyaretçilerle daha derin bir bağ kurar ve daha kişiselleştirilmiş bir deneyim, daha fazla bilgi ve kaynak sağlayarak bilgilendirici bir seyahat olanağı sunar (Zhang ve Sun, 2019: 2),

Dahles (2002), turist rehberliğinin bir destinasyon bölgesinin temsilinde ve turist deneyiminin kalitesini, kalış süresini ve yerel toplum için ortaya çıkan ekonomik faydaları etkilemede stratejik bir faktör olduğunu savunmaktadır. Turist rehberleri, bir turist bir destinasyondaki deneyiminin en önemli bileşenlerinden biridir. Turistlerin

işini kolaylaştırır ve kendileri için bir deneyim yaratmalarına yardımcı olurlar. Turist rehberleri, turistler için 'gerçeklik anı' sağlayan kişilerdir (Zhang ve Chow, 2004: 83). Turist rehberleri bir destinasyonun yerel kültürel mirasını, yaşayan kültürünü ve kültürel kimliğini gösterip yorumlayarak, turistin hem kendi kültürüne hem de misafirin kültürüne karşı duyarlılık göstermesini beklediği kültürel araçları temsil etmektedir. Ooi (2002), turist deneyimlerinin yaratılmasında turist rehberlerinin aracılığının merkezi bir konuma sahip olduğunu ileri sürmektedir. Post modern turistler ve özellikle de grup halinde seyahat edenler, seyahat ederken deneyimleri için daha fazla entelektüel ve fiziksel çaba harcamaya hazır değildir. Sonuç olarak, onlar için ziyaret edilen yer, gözlerinin önünde belirip kaybolan geçici görüntü ve işaretlerden oluşan bir yamalı bohça olarak kalabilir. Rehber, bir "sembol uzmanı" olarak "zor bulunan" işaretlere açıklamalar getirdiği için (aksi takdirde göz ardı edilen ya da yanlış anlaşılan) kültürel özellikleri seçip yorumlayarak turistlerin "ilerlemesine" yardımcı olur (Ooi, 2002: 19).

Chowdhary ve Prakash (2008: 166) turist rehberi eğitim programlarının içeriğini pratik rehberlik becerileri, uygulamalı bilgi (yazarlar tarafından duyarlılaştırma olarak adlandırılmıştır), kültürel çalışmalar (kişilerarası/davranışsal beceriler olarak adlandırılmıştır) ve iş çalışmaları (iş/yönetim becerileri olarak adlandırılmıştır) şeklinde dört ana bileşen ile incelemişlerdir. Bu noktada pratik rehberlik becerileri, çeşitli rehberlik senaryolarını ele alma, terminolojiye hakim olma ve güzergah hazırlama gibi rehberliğin uygulamalı yönlerini kapsamaktadır. Uygulamalı bilgi (duyarlılaştırma) turist rehberliği için felsefi bir temel oluşturmayı, ev sahibi toplum, toplum ve ulusla ilgili konuları ele almayı içermektedir. Üçüncü bileşen olan kültürel çalışmalar (çalışmada kişiler arası/davranışsal beceriler), kültürler arası ortamlardaki etkileşimler de dahil olmak üzere bireysel ve grup davranışlarını hedeflemiştir. İş/yönetim boyutu, hem girişimci hem de yönetsel anlayışları içeren bir iş olarak rehberliği geliştirmek için gerekli olan çeşitli konuları kapsamaktadır.

Turist rehberleri, temel hizmetlerin etkili bir şekilde sunulması için bilgi içeriğine sahip olmalıdır. Turist rehberleri tarafından sağlanan bilgi miktarının artması, turistlerin çoğunun turlarını rehberden edindikleri bilgi temelinde olumlu olarak değerlendirmeleri nedeniyle sunulan hizmetlerin kalitesinin artmasına katkıda bulunur. Rehber, belirli bir destinasyonun zengin kültürel mirası hakkında arka plan bilgilerini ifade etme kapasitesine sahip olmalı ve turistleri aydınlatmak ve genel seyahat deneyimlerini zenginleştirmek için belirli bir ülke veya bölge tarafından izlenen politikalar, kurallar,

yasalar ve uygulamaların farkında olmalıdır (Huang ve Weiler, 2010: 5-6). Bu noktada, turist rehberliğinde bilgi edinmenin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Turist rehberlerinin doğru ve ilgili bilgileri toplama ve yayma becerisi, turistlerin beklentilerini karşılamak ve deneyimlerinin kalitesini artırmak için çok önemlidir. Turist rehberleri, turistlerin ziyaret ettikleri yerlerin kültürel, tarihi ve bağlamsal yönlerine ilişkin anlayışlarını etkileyerek, sağladıkları bilgiler aracılığıyla bir destinasyona ilişkin algının şekillenmesinde önemli bir rol oynadığından, bilgi toplama konusundaki yeterlilik sadece rehberlerin kendileri için faydalı olmakla kalmaz, aynı zamanda turistlerin olumlu değerlendirmelerine ve memnuniyetlerine de önemli ölçüde katkıda bulunur.

3. TURİST REHBERLİĞİNDE BİLGİ ELDE ETME

Turist rehberlerinin bilgi gereksinimleri, tarih, edebiyat, arkeoloji, sosyoloji, psikoloji, işletme, ekonomi ve hukuk gibi geniş bir yelpazeyi içerir. Bu farklı alanlardaki bütünlüğü sağlamak için turist rehberlerinin nitelikli bir eğitim alması gereklidir (Duman ve Milyıl, 2008: 2). Nitekim, turist rehberliği, rehberin rolünün temel bir yönünü oluşturan dinamik ve karmaşık bir bilgi edinme ve yayma sürecini içerir. Doğru, anlayışlı ve bağlamla ilgili bilgi toplama ve sunma becerisi bir turist rehberi için çok önemlidir. Bilgi, rehberli turların kalitesinin turistler tarafından değerlendirildiği, genel algılarını ve memnuniyetlerini etkileyen bir temel görevi görür. Turist rehberliği alanında bilgi edinme, önemli yerler veya tarihi olaylarla ilgili olgusal ayrıntıların ötesine geçer; kültürel nüansların, yerel politikaların ve daha geniş sosyo-politik manzaranın incelikli bir şekilde anlaşılmasına kadar uzanır. Turist rehberliğinde bilgi edinme sanatına giriş niteliğindeki bu araştırma, rehberliğin sadece turist deneyimini değil, aynı zamanda keşfedilen destinasyonların imajını ve itibarını şekillendirmedeki önemli rolünün altını çizmektedir (Özsoy ve Tayfun, 2020: 1103).

Huang, Hsu ve Chan, (2010: 5) yapmış oldukları çalışmada turist rehberlerinin mesleklerinin doğası gereği, özellikle turistlerle paylaştıkları anlatılar için bilginin derinine inme ihtiyacı duyduklarını belirtmektedir. Turist rehberlerinin yalnızca işleriyle ilgili bilgileri rafine bir anlatım tarzıyla aktarmaları değil, aynı zamanda doğru ve büyüleyici ayrıntılar sunmaları da çok önemlidir. Turistik destinasyonlarda rehberlik yapan profesyoneller, becerilerini geliştirmek için sağlam bir kültür, sanat ve tarih anlayışı geliştirmelidir. Bu nedenle, turist rehberlerinin bilgi tabanı ve uzmanlığı, yüksek kaliteli hizmetlerin sunulmasına önemli ölçüde katkıda bulunur. Rehberlik mesleğinde başarıya ulaşmak üç önemli unsura bağlıdır: turistlere karşı tavır, grup içinde etkili

iletişim ve kesin bilgi aktarma becerisidir.

Turist rehberleri için başlıca bilgi kaynakları uzman meslektaşlarının görüşleri, rehberlik eēitimi kurslarında edinilen bilgiler, destinasyona özgü bilgiler ve turlar sırasında eş zamanlı ērenmedir. Bu durum, turist rehberleri arasındaki etkileşim ve bilgi paylaşımının önemini vurgulamakta ve hem rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesine hem de mesleki gelişime katkıda bulunmaktadır. Özellikle internet, profesyonel rehberlik belgeleri, arkeoloji ve tarih kitapları en çok yararlanılan bilgi kaynaklarıdır. İnternetin erişim kolaylıēı ve hızlı bilgi edinme imkânı sunması nedeniyle popüler olması, turist rehberlerinin tercihlerinde önemli bir etken olarak öne çıkmaktadır (Dursun ve Cankül, 2023: 2613).

4. BİLGİ KAYNAēI OLARAK YAPAY ZEKA VE CHATGPT

Yapay zekâ kavramı (YZ), ilk olarak John McCulloch tarafından 1955 yılında "akıllı makineler yapmak için bilim ve mühendislik" olarak ifade edilmiştir. Yapay zekâ, insanlar tarafından tasarlanan makinelerin sergilediēi akıllı davranışları açıklamaktadır. Bu terim genellikle, insan zekasının benzerlerini gerçekleştiren bilgisayar programları için kullanılmaktadır (Tsai ve Hsu, 2018: 127). YZ düşüncesinin başlangıcı tarihin geçmiş derinliklerine ve bilimin farklı alanlarına uzanmaktadır. R. Descartes veya G. W. Leibnitz gibi filozoflar sırasıyla, mekanik insanlar ve mekanik akıl yürütme cihazları hayal etmişlerdir. İnsan merkeziliēinin ilk örnekleri, ünlü matematikçi ve filozof B. Pascal'ın 1642 yılında "Pascaline" adlı mekanik hesap makinesini yaratmasıyla başlamıştır. Bu makine yalnızca toplama ve çıkarma yapabiliyordu, sayılar kadrantları manipüle edilerek giriliyordu. YZ tarihinde önemli bir dönüm noktası, 1950'lerde felsefe dergisi Mind'da Alan Turing tarafından akıllı bir bilgi işlem cihazını programlama fikrini ortaya koymasıdır. (Alan Turing, 2023). 1956 yılında Dartmouth'ta YZ zerine gerçekleşen konferansta ilk kez Allen Newell, J. C. Shaw ve Herb Simon tarafından YZ terimi kullanılmış ve "AI" harfleri altın harflerle mermere kazınmıştır. O döneme ait bir diēer önemli örnek de 1956 yılında Arthur Samuel tarafından geliştirilen dama oynama programıdır. Program bir IBM 701 bilgisayarında çalıştırılmış ve 1962 yılında usta bir dama oyuncusu mekanik rakibine karşı bir oyunu kaybetmiş, ancak sonraki oyunları kazanmayı başarmıştır (History Information, 2023).

Yapay zekâ teknolojileri, son yıllarda işletme, saēlık, eēitim, finans, tarım, hukuk, savunma, ulaşım, turizm ve daha pek çok alanda yaygın bir şekilde kabul görmeye başlamıştır. Yapay zekâ, sadece bir teknoloji deēil, aynı zamanda gelecekteki birçok

sektörün temelini oluşturacak bir devrim niteliğindedir. Yapay zekâ ile birlikte tüm sektörlerde başlayan büyük değişim çağına, son yıllarda gelişen ve dünyada akıllı bir cihaza sahip olan hemen hemen herkesin günlük hayatta kullandığı Chatbot'lar (sohbet botları) da ayak uydurmaya başlamıştır. İnsanların doğal diline benzerliği ile tartışılan Chatbot'lar oldukça yüksek yazılımlar olup, bilinen ilk sohbet robotu 1966 yılında geliştirilen Eliza'dır. Eliza'nın amacı kullanıcıya soru formunda ifadeler döndüren bir psikoterapist olarak hareket etmektir (Weizenbaum, 1966'dan akt., Adamopoulou ve Moussiades, 2020: 375). Örüntü tanıma ve ikame tekniklerini kullanarak belirli türdeki doğal dil girdilerini anlayabilen ve bunlara yanıt verebilen Eliza, bilgisayar bilimlerinde bir atılım olarak kabul edilmiş ve konuşma ajanları alanında daha fazla araştırma yapılmasına yol açmıştır. 1990'larda sohbet robotları internetin ve anlık mesajlaşma platformlarının yükselişiyle birlikte daha yaygın hale gelmiştir. İlk chatbotlardan bazıları ise ActiveBuddy tarafından yaratılan SmarterChild ve Dr. Richard Wallace tarafından yaratılan ALICE (Artificial Linguistic Internet Computer Entity) şeklindedir (Shum vd., 2020: 12).

Google son yıllarda YZ alanında önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda geliştirilen uygulamalar arasında dünyanın en iyi insan Go oyuncusunu büyük bir farkla yenen AlphaGo, AlphaGO'nun halefi olan ve eskisini 100'e 0 yenen yeni ve geliştirilmiş versiyon, makine çevirisindeki başarılar, Android cihazlarda ve Google'ın kendi Home cihazlarında her yerde bulunan Google Asistanın yer almaktadır. Günümüzde ise neredeyse her teknoloji şirketi YZ'ya yatırım yapmakta ve bu eğilim durma belirtisi göstermemektedir. Yeni konjonktürde, derin öğrenme, bilgisayarların herhangi bir insanın yapabileceğinden çok daha iyi ticaret kararları vermesine, histolojik analiz yapmasına ve hatta araba sürmesine olanak tanımaktadır. Yine de günümüz YZ'nin düzgün bir şekilde çalışması için çok sayıda ilgili veri, sağlam bir algoritma ve çok somut bir hedefe sahip dar bir alan gerekmektedir. Bu nedenle makine öğrenimi ve derin öğrenme dar YZ olarak bilinmektedir. Bu hala çok amaçlı genel yapay zeka (YZ) teknolojisinden çok uzaktır.

YZ sistemlerinin büyük çoğunluğu, desenleri tanımak ve yeni verilerle ilgili tahminler ya da sınıflandırmalar üretmek için önemli miktarda veriye ihtiyaç duymaktadır. Hesaplama sınırlamaları nedeniyle, tam potansiyelleri ancak yakın zamanda geliştirilmiş depolama kapasitesi ve işleme gücü ile keşfedilebilmektedir (Duarte vd., 2020). Diğer yandan YZ'nin derinine inilmek istendiğinde farklı dallar ile

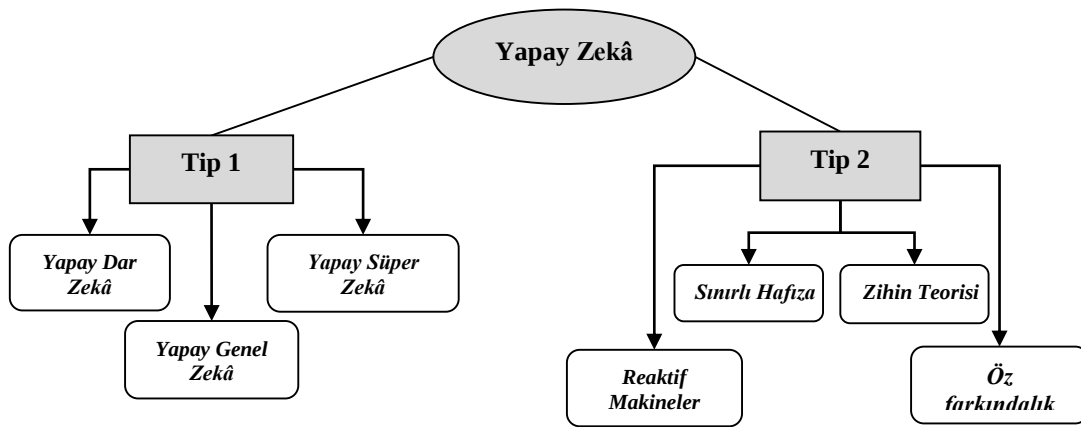
budaklandığı görülmektedir. Her ne kadar YZ türlerinin sınıflandırılması söz konusu olduğunda görüşler farklılaşmakta olsa da, araştırmacıların bazıları yedi tür YZ olduğunu belirtirken, diğerleri bunları iki ayrı gruba ayırmaktadır. Bu çalışmanın hedefi doğrultusunda sohbet robotu olan ChatGPT'yi anlamak için iki tür olan YZ modeli ele alınacaktır. YZ, işlevselliklerine göre iki ana YZ türünü birbirinden ayırmaktadır. Birinci tip, Yapay Dar Zeka (YDZ), Yapay Genel Zeka (YGZ) ve Yapay Süper Zeka'dan (YSZ) oluşurken, ikinci tip reaktif makineler, sınırlı hafıza, zihin teorisi ve öz-bilinçli YZ'yi kapsamaktadır (Joshi, 2023).

- **YDZ:** Tek bir dar göreve odaklanan YDZ, kendi işlerini yapamayacak kadar akıllı olmayan makinelerin akıllı görünecek şekilde inşa edilebilmesi olgusudur. Bir makinenin insanı yendiği, tüm kuralların ve hamlelerin makineye yüklendiği bir poker oyunu buna örnek olarak verilebilir. Burada her bir olası senaryonun önceden manuel olarak girilmesi gerekir. Her bir YDZ, YGZ'nin oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır.

- **YGZ:** Tıpkı bir insan gibi kendi başına düşünebilen ve görevleri yerine getirebilen makineleri ifade etmektedir. Bunun için uygun örnekler henüz yoktur, ancak bazı endüstri liderleri, hızlı ilerlemeyle sonuçlanan YGZ oluşturmaya yaklaşıma çok heveslidir.

- **YSZ:** Yapay zeka sistemlerinin bilinen herhangi bir insan entelektüel yeteneğini büyük ölçüde aşan yeteneklere sahip olacak teorik bir makine zekası seviyesidir. Bu model, belirli görevlerde daha iyi olmanın ötesindedir; YSZ, son derece üstün akıl yürütme, problem çözme, yaratıcılık ve bilgi edinme becerisine sahip, kendi kendini geliştiren bir sistem olacaktır.

Şekil 2. Kumar (2018)'e göre YZ Sınıflandırması

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

- **Reaktif Makineler:** Bu, YZ'nin temel biçimlerinden biridir. Geçmiş hafızası

yoktur ve geçmiş bilgileri gelecekteki eylemler için bilgi olarak kullanamaz. Örnek: 1990'larda Garry Kasparov'u yenen IBM satranç programı.

- *Sınırlı Hafıza:* YZ sistemleri gelecekteki kararları bilgilendirmek için geçmiş deneyimleri kullanabilir. Sürücüsüz otomobillerdeki bazı karar verme işlevleri bu şekilde tasarlanmıştır. Gözlemler, şerit değiştiren bir araba gibi çok uzak olmayan bir gelecekte gerçekleşecek eylemleri bilgilendirmek için kullanılır. Bu gözlemler kalıcı olarak saklanmaz ve ayrıca Apple'ın Sohbet Robotu Siri'de de kullanılır.

- *Zihin Teorisi:* Bu tür bir YZ, insanların duygularını, inançlarını, düşüncelerini, beklentilerini anlayabilmeli ve sosyal olarak etkileşime girebilmelidir. Bu alanda pek çok gelişme olmasına rağmen, bu tür bir YZ henüz tamamlanmamıştır.

- *Öz farkındalık:* Kendi bilinci olan, süper zeki, öz farkındalığı olan ve hissedebilen bir YZ (Basit bir deyişle tam bir insan). Tabii ki, bu tür bir bot da mevcut değildir ve eğer başarılırsa YZ alanındaki kilometre taşlarından biri olacaktır (Kumar, 2018).

4.1. YAPAY DAR ZEKA

Yapay Dar Zekâ, zayıf YZ olarak da adlandırılır ve çok özel, dar bir göreve odaklanır. Derin öğrenme ve makine öğrenimi kullanan en karmaşık ve yetenekli makineler de dahil olmak üzere, bugüne kadar var olan tüm YZ örnekleri bu kategoriye girmektedir. Dar odaklanmaları nedeniyle, yalnızca bu görevleri yerine getirmek için kullanılabilirler. Bununla birlikte, bu alanda otonom olarak ve insan muadillerinden çok daha iyi bir şekilde çalışabilmektedirler. Metnin ilerleyen bölümlerinde ikinci tür YZ ile ilgili olarak görüleceği üzere, modern örnekler arasında reaktif makineler, sınırlı hafızalı makineler ve zihin teorisi makinelerinin ilkel örnekleri yer almaktadır. Zihin teorisi makineleri henüz mevcut değildir, ancak seçilen örnekler belirli karakteristik özellikleri içermektedir. Siri, Alexa, Cortana, Google Assistant gibi asistanlar, ihlal edici içerikleri kontrol etmek için sosyal medya pazarlaması, E-posta spamları, arama sonuçları, Chrome'daki geçmiş, Edge vb. araçlar YDZ'ye örnek gösterilebilir (Pradyoth, 2023).

4.2. YAPAY GENEL ZEKA

YGZ, farklı bağlamlarda ve ortamlarda çeşitli hedeflere ulaşma ve çeşitli görevleri yerine getirme yeteneğine sahiptir. Genel olarak zeki bir sistem, yaratıcıları tarafından öngörülenden farklı sorun ve durumlarla başa çıkabilmelidir. Genel olarak zeki bir sistem, edindiği bilgiyi genelleştirmede iyi olmalıdır. Böylece bu bilgiyi tek bir sorundan veya bağlamdan diğerlerine aktarabilir. Gerçekçi kaynak kısıtlamaları göz önüne alındığında,

keyfi olarak genel zeka mümkün değildir. Gerçek dünya sistemleri değişen derecelerde sınırlı genellik gösterebilir, ancak kaçınılmaz olarak bazı şeyleri öğrenmede diğerlerinden çok daha verimli olabilir. Herhangi bir gerçek dünya sistemi için, kabul edilemeyecek kadar yavaş olan bazı öğrenme görevleri vardır. Evrimsel süreçte şekillenmiş insan zekası, adapte oldukları hedeflere ve ortama bile gelişim bağlamında tam potansiyel sergileme konusunda yapısal sınırlamalara sahip olduğu görünmektedir. Fakat insanlar, mevcut YZ programlarından daha yüksek düzeyde genel zeka sergilemektedir. YGZ'nin oluşumunda etkili olan faktörler arasında algı, fiziksel beceriler, öğrenme, akıl yürütme, kayırma, dikkat, duygu, iletişim, dil edinme, nicel yetenekler ve inşaat/yaratım süreçleri bulunmaktadır. Algı, görsel, işitsel, dokunsal ve diğer duyuşal bilgilerin bütünleştirilmesini içerirken, fiziksel beceriler, nesneleri manipüle etme, araç kullanımı ve navigasyon gibi yetenekleri kapsar. Öğrenme, taklit, pekiştirme, öğretim ve çeşitli öğrenme yöntemlerini içerirken, akıl yürütme tündengelim, tümevarım, nedensel akıl yürütme gibi mantıksal süreçleri kapsar. Kayırma, taktiksel, stratejik, fiziksel ve sosyal boyutları içerirken, dikkat, görsel, sosyal duyarlılık ve davranışsal atalet gibi unsurları içerir. Duygu temelli motivasyon, duygu kontrolü ve duygu ifadesi, duyguların yorumlanması gibi faktörler duyguları kapsarken, iletişim beden dili iletişimi, dil edinme, modüller arası iletişim ve resimsel iletişimi içerir. Nicel yetenekler ise çevredeki nesnelerin sayılması, basit aritmetik ve ölçüm yeteneklerini içerirken, inşaat/yaratım süreçleri fiziksel ve kavramsal buluşları, sosyal inşa ve iletişim üzerinden grup etkileşimlerini içerir. Bu faktörler bir araya geldiğinde, YGZ'nin kapsamlı ve çok yönlü bir anlayışını oluşturur (Goertzel, 2014: 8-10).

4.3. YAPAY SÜPER ZEKA

YSZ'nin belki de en iyi tanımı Oxford Üniversitesi'nden Profesör Bostrom tarafından yapılmış olup, Bostrom bu terimin basit ama kesin bir tanımını sunmaktadır. "Süper zeka", bilimsel yaratıcılıktan genel bilgiye ve hatta sosyal becerilere kadar hemen her alanda en iyi insan beyninden çok daha zeki olan bir akıl olarak kabul edilmektedir. Bu, böyle bir süper zekanın nasıl hayata geçirileceği sorusunu açık bırakmaktadır. Dijital bir bilgisayar, ağa bağlı bilgisayarlar kümesi, kültür kortikal dokusu ya da başka bir çözüm YSZ'nin hayata geçiriliş şekli olabilir. Bununla birlikte YSZ'nin duyarlılığı ve öznel deneyimleri sorunsal da bulunmaktadır (Bostrom, 1998).

YZ bölümünden ChatGPT'nin özel alanına geçiş yaparken, bu teknolojilerin faaliyet gösterdiği daha geniş manzarayı tanımak önemlidir. YZ veya AI, algılama,

öğrenme, muhakeme, dikkat, duygu, iletişim ve sayısal beceriler de dahil olmak üzere çok çeşitli yetenekleri kapsamaktadır. Bu geniş alan içinde ChatGPT, doğal dilde konuşmalar yapmak üzere tasarlanmış, YZ tarafından desteklenen sofistike bir dil modeli olarak öne çıkmaktadır (OpenAI, 2023). YZ'nin çeşitli yönlerine ilişkin kapsamlı anlayışından yararlanan ChatGPT, dil oluşturma ve etkileşimi ön plana çıkararak, YZ ortamında gelişen yetenekleri ve uygulamaları sergilemektedir.

4.4. CHATGPT

Kaliforniya merkezli YZ şirketi olan OpenAI tarafından geliştirilen ve 30 Kasım 2022'de piyasaya sürülen ChatGPT, makine öğrenimi tabanlı araçlarla desteklenen algoritmaların olgunluğa ulaşmış bir örneğidir. ChatGPT doğal dil işleme (NLP) teknolojisine sahip kendi kendini geliştiren etkileşimli bir sohbet robotudur (Kirmani, 2022: 574). ChatGPT, derin öğrenmeden yararlanan otoregresif dil modellerinin öncüllerine dayanarak geliştirilmiştir. ChatGPT konuşma yaklaşımlarını ve doğal dil işleme teknolojilerini kullanarak kullanıcı sorgularına akıllı ve insan benzeri yanıtlar verebilmektedir (Gürsoy vd., 2023: 583). Büyük bir dil modeline sahip ChatGPT, erişime sahip olduğu verilerden özerk olarak öğrenen ve büyük bir metin veri seti üzerinde eğitim aldıktan sonra sofistike ve görünüşte akıllı yazılar üretebilen bir makine öğrenme sistemidir (van Dis, vd., 2023: 224). ChatGPT'nin insan benzeri bir dil üretme ve karmaşık görevleri tamamlama yeteneği, onu NLP ve AI alanında önemli bir yenilik haline getirmektedir (Lund ve Wang, 2023: 26).

ChatGPT, daha önceki sohbet robotlarının aksine, yazılan girdilerden otomatik olarak metin üretebilmektedir. Kullanıcılar (yani araştırmacılar) platforma metin talimatları girebilir ve platform metin yanıtları döndürür. ChatGPT, çoklu disiplinlerden gelen az miktarda veriye dayandığından, araştırma aracı olarak çıktısı, bireysel araştırmacıların dar bakış açılarının ötesine geçebilir ve yeni çalışmaları teşvik edebilir. İkinci olarak, araştırmacılar tarafından belirli bir konuda belirli bir literatürü yazmak ve gözden geçirmek, hipotezler formüle etmek ve geliştirmek veya belirli bir disiplinin teorik temellerini ilerletmek için kullanılabilir. Buna ek olarak, bazı kullanıcılar platformun profesyonel olarak kullanılmasının önündeki en büyük zorluklardan birinin atıf sorunu olduğunu ileri sürmektedir (Gürsoy vd., 2023: 582).

ChatGPT, uygunsuz talepleri reddetme, yanlış yanıtları sorgulama ve takip soruları için kullanıcının sohbetinde daha önce ne söylediğinin kaydını tutma kabiliyeti nedeniyle öğretim ve öğrenimde etkili bir araç olarak kullanılabilir. Kullanıcılarla doğal

dilde iletişim kurar, kodlama becerisi gerektirmez ve arayüzü son derece kolay kullanılabilir (Haque vd., 2022: 2).

YZ destekli bir yazma aracı olarak ChatGPT'nin bazı sınırlamaları vardır. Temel sınırlamalar arasında en fazla dikkat çeken husus, 2021 sonrası güncel olaylara ilişkin kısıtlı bilgi ve internete bağlı olmamasıdır. Bu nedenle, en son olaylarla ilgili yeterli olgusal ve/veya gerçek zamanlı bilgi sağlayamamaktadır. Ancak OpenAI, gelişmiş makine öğrenimi algoritmalarını kullanarak ve kullanıcı geri bildirimlerine dayalı olarak programı eğitmekte, böylelikle potansiyel olarak yeni sürümlerin bilgilerini 2021'den önceki kesme verilerinin ötesine genişletmesini sağlamaktadır. ChatGPT, her yeni ve yükseltilmiş sürümüyle daha da gelişmekte ve yeteneklerini artırmaktadır. Ancak aynı zamanda farklı akademik bağlamlarda, özellikle intihal ve kopya çekmeyle ilgili olarak YZ destekli yazımla ilgili etik endişeleri de gündeme getirmektedir. Devam eden paragraf ise, ChatGPT'nin yeteneklerini ve sınırlamalarını daha iyi anlamak için ChatGPT'ye bilişsel bilim perspektifi sunmaktadır (Skavronskaya vd., 2023: 255).

ChatGPT'nin başarısının anahtarı, tutarlı ve kulağa doğal gelen yanıtlar üretebilmesidir. Dönüştürücüler, modelin metin dizilerini işlemesine ve oluşturmaya izin vererek bunu başarmaktadır. Model ayrıca, dilin nüanslarını öğrenmesine ve bağlama uygun yanıtlar üretmesine yardımcı olan devasa bir metin verisi kümesi üzerinde eğitilmiştir. ChatGPT'nin uygulanması ve çalışması karmaşık ve sofistikedir. Bununla birlikte, çeşitli istemlere ve sorulara insan benzeri yanıtlar üretebilen bir teknoloji ortaya çıkmıştır. ChatGPT gelişmeye ve iyileşmeye devam ettikçe, daha fazla özel uygulama ve kullanım durumunun ortaya çıkması beklenmektedir. ChatGPT'nin en büyük avantajı, insan benzeri ve tutarlı yanıtlar üretmesini sağlayan doğal dil oluşturma yeteneğidir. Bu özellik özellikle müşteri hizmetleri sohbet robotları ve dil çevirisi gibi doğal dilin önemli olduğu uygulamalar için kullanışlıdır. ChatGPT'nin kural tabanlı yaklaşımlar gibi diğer doğal dil işleme modellerine göre daha insan benzeri yanıtlar üretebilmesi, kullanıcılarla daha anlamlı ve ilgi çekici konuşmalar yapılmasını sağlayarak daha iyi kullanıcı deneyimi ve memnuniyeti elde edilmesini sağlayabilmektedir. ChatGPT'nin bir diğer avantajı da hızlı bir şekilde yanıt üretmesine ve aynı anda çok sayıda konuşmayı yönetmesine olanak tanıyan ölçeklenebilirliğidir. Bu ölçeklenebilirlik, insan müdahalesini azalttığı ve verimliliği artırdığı için otomatik müşteri hizmetleri veya dil çeviri hizmetlerine ihtiyaç duyan işletmeler ve kuruluşlar için Chat GPT'yi ideal bir araç haline getirmiştir. ChatGPT'nin aynı anda birden fazla görüşmeyi yönetme yeteneği, daha hızlı yanıt

sürelerine olanak sağlamakta ve böylelikle kullanıcı memnuniyetini artmaktadır.

ChatGPT'nin çok sayıda avantajı olmakla birlikte birtakım dezavantajları da bulunmaktadır. Örneğin ChatGPT yanıtlarında önyargı potansiyeli bulunmaktadır. ChatGPT, büyük metin veri kümeleri üzerinde eğitildiğinden, bu verilerdeki önyargılar ve yanlışlıklar yanıtlara yansıyabilmektedir. Bu da ChatGPT'nin yanıtlarının eğitim verilerindeki klişeleri veya ayrımcılığı sürdürmesine neden olabilmektedir. Önyargıyı en aza indirmek için eğitim verilerinin dikkatli bir şekilde seçilmesi ve düzenlenmesi ve olası önyargıları belirlemek ve düzeltmek için ChatGPT'nin yanıtlarının sürekli olarak izlenmesi çok önemlidir. ChatGPT'nin bir diğer dezavantajı ise daha fazla duygusal zekaya ihtiyaç duymasıdır. İnsan konuşmalarında, alaycılık veya mizah gibi duygusal ipuçlarını tanımakta ve bunlara yanıt vermekte zorlanabilmektedir. Bu durum ChatGPT'nin yanıtlarının sağır veya duyarsız olmasına neden olabilmekte ve bu da kullanıcılar için sinir bozucu veya itici olabilmektedir. Bu sorunu çözmek için, ChatGPT'nin duygusal ipuçlarını daha iyi anlamasına ve yanıt vermesine yardımcı olacak ek programlama veya eğitim verilerinin dahil edilmesi gereklidir (Kalla vd., 2023: 6).

ChatGPT gibi gelişmiş dil modelleri, etkileşimli ve kişiselleştirilmiş deneyimler sunarak turizm sektörünün yeniden tanımlanmasına zemin hazırlamaktadırlar. Bu teknolojik adımlar, turistlere daha bilgilendirici, eğlenceli ve etkileşimli rehberlik hizmetleri sunma potansiyeline sahip olmakla kalmayıp, aynı zamanda seyahat planlaması ve destinasyon önerilerine de önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, ChatGPT gibi YZ'ya dayalı çözümler gelecekte turizm sektörünü daha erişilebilir ve zenginleştirici bir alana dönüştürebilecek ve seyahat meraklılarının sorunsuz ve gelişmiş deneyimler yoluyla unutulmaz anılar yaratmasına olanak sağlayabileceklerdir.

5. TURİZMDE CHATGPT KULLANIMI

Turizm, dünya ekonomisinin en önemli sektörlerinden biridir ve küresel gayri safi milli hasılanın %10'undan fazlasını oluşturur (WTTC, 2023). Teknolojinin hızlı gelişmesi, turizm sektörünü de etkilemektedir. Teknolojinin turizmde kullanımının artması, sektörde bir dizi değişime yol açmaktadır. Bu değişimler Endüstri 4.0 olarak adlandırılmaktadır. Endüstri 4.0, siber-fiziksel sistemler, internet of things (IoT), bulut bilişim ve büyük veri gibi teknolojilerin üretim ve hizmet sektörlerinde kullanılmasını ifade eder (Kagermann vd., 2013: 18).

"Yeni nesil Endüstri - Endüstri 4.0", gelişmiş kalite ve karmaşıklığın yanı sıra üretim esnekliği sunan teknolojik gelişmeleri tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Kişiselleştirilmiş bir seyahat deneyimi yaratmak için çok sayıda gezginden gelen büyük veriyi işleme eğilimi, Endüstri 4.0 paradigmasından ortaya çıkan Turizm 4.0'dır. Seyahat ve turizm sektörü, Turizm 4.0 ile önemli değişimler geçirmektedir. Bu noktada teknolojik devrimin en önemli sistemik yeniliklerinden biri YZ'dır (Özdemir Akgül, 2019'dan akt. Ercan, 2020: 400-401).

Otomatik iletişim için oluşturulan Chatbotlar piyasaya çıkmalarından bu yana, önemli miktarda gelişme göstermiştir. En iyi bilinen çeşitleri ise rehberlik ve kişisel asistanlık uygulamalarıdır. Perakende, müşteri hizmetleri, karar verme desteği, son teknoloji ödeme sistemleri ve çevrimiçi toplulukların oluşturulması Chatbot kullanılan başlıca uygulamalarıdır (Zsarnoczky, 2017: 88). Piyasaya 2020'lerin sonuna doğru sürülen ve diğer chatbotların aksine yeni bir model olan, kendi kendini geliştiren, büyük bir metin veri setine sahip ChatGPT isimli chatbot ise günümüzde oldukça popüler konumdadır. ChatGPT, derin öğrenmeyi kullanan otoregresif dil modellerinin temellerine dayanarak geliştirilmiştir. Konuşma tabanlı yaklaşımlar ve doğal dil işleme kullanarak kullanıcı sorularına zeki ve insana benzer yanıtlar verebilme yeteneğine sahip olan ChatGPT, son dönemde geniş çapta ilgi çekmektedir (Gursoy, vd., 2023: 580).

Turizm ve konaklama sektörlerinin, tekrarlayan görevleri otomatikleştirmek ve insan kaynaklarını daha yaratıcı ve empatik hizmetlere yönlendirmek için ChatGPT gibi YZ araçlarını kullanmaları önerilmektedir. Bu sayede, sektördeki işletmeler daha verimli hale gelip, müşterilerine daha iyi bir deneyim sunmaktadırlar. Nitekim bu tür YZ araçlarına karşı olmak, kurumların ve bireylerin teknolojik ilerlemenin gerisinde kalmasına neden olabilir (İskender, 2023: 3).

Turist rehberleri, ziyaretçi deneyimini şekillendiren kültürel elçiler olarak hareket ederek turizm pazarının yadsınamaz derecede önemli oyuncularındır (Pond, 1993: 170). Teknoloji turizm sektörüne hızla nüfuz ettikçe turist rehberliği mesleği de adapte olmakta ve gelişmektedir. Yeni dijital araçlar, rehberleri daha kişiselleştirilmiş ve etkileşimli turlar sunma konusunda güçlendirmektedir. Örneğin, artırılmış gerçeklik (AR) kaplamaları ziyaretçiler için tarihi yerleri hayata geçirebilmektedir (Chang, vd., 2015: 125). Ayrıca, mobil uygulamalar iletişimi geliştirmekte ve gerçek zamanlı bilgi sunarak turistler için daha sorunsuz bir deneyim sağlamaktadır (Buhalis ve Law, 2008: 61). Sosyal medya platformları, rehberlerin potansiyel müşterilerle bağlantı kurmalarına,

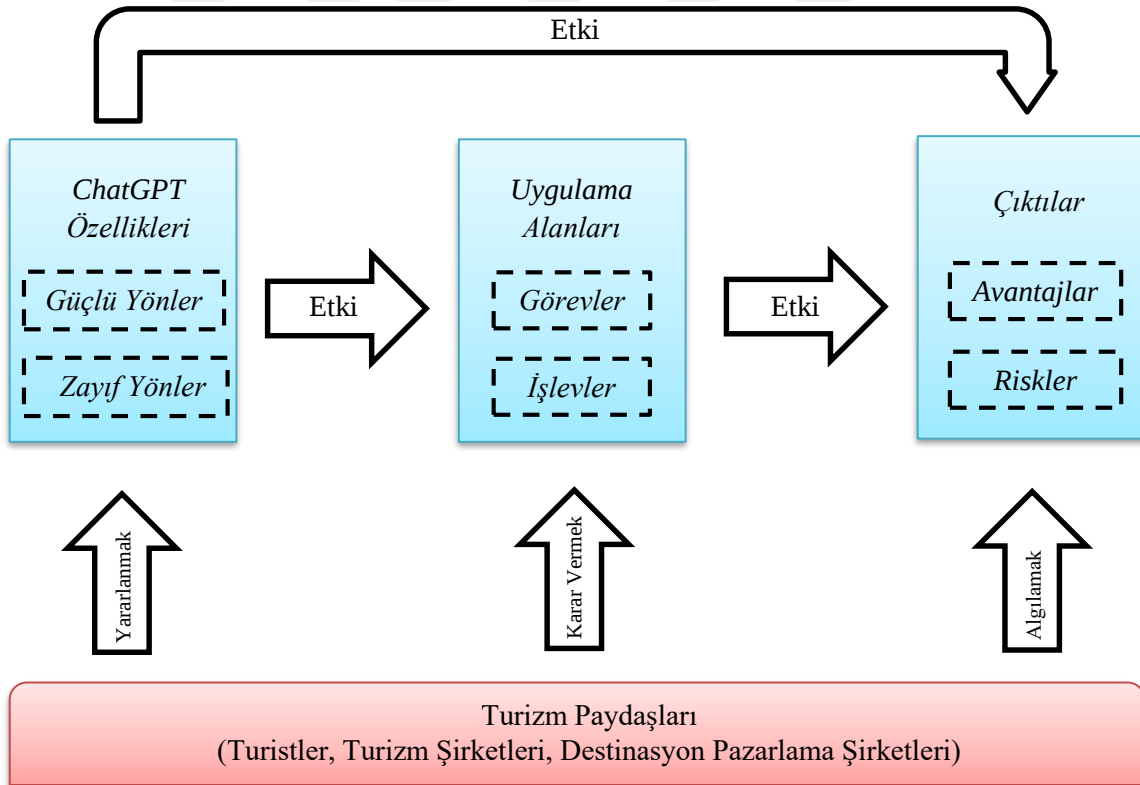
uzmanlıklarını sergilemelerine ve günümüz turizm ortamında başarı için gerekli olan güçlü bir çevrimiçi varlık geliştirmelerine olanak tanımaktadır (Weiler ve Walker, 2014: 556). Teknolojinin turist rehberliğine entegrasyonu sadece ziyaretçi deneyimini iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda rehberlere mesleki gelişim, yenilikçilik ve turizm endüstrisinde pazarlanabilirliği artırma fırsatları sunar.

Turist rehberliği mesleğinde insan-insan ilişkisine ek olarak insan-makine ilişkisinin görüldüğü temel alanlar yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilen müze ve sergi salonlarıdır. Burada robotlar, ziyaretçilere refakat ederek, sergilenen objeler hakkında bilgi vererek ve soruları yanıtlayarak turist rehberliği mesleğinde insan-makine ilişkisinin öncüleri olmuşlardır. Ancak turist rehberliği mesleği sadece kapalı alanlarla sınırlı değildir, aynı zamanda açık alanlarda da tarihi ve kültürel öneme sahip destinasyonları gezdirerek turistlere bilgi vermek de görevleri arasındadır. Bu nedenle, robotların açık alanlarda rehberlik hizmeti verme konusunda yetersiz kalacağı açıktır. Ancak teknoloji alanında yapılan çalışmalar sonucu geliştirilen robotlar, yakın gelecekte açık alanlarda da turist rehberliği hizmeti verebilecek duruma gelecektir (Yıldız, 2019: 167).

Teknolojideki ilerlemelerle sürekli gelişen turizm endüstrisi, YZ'nin entegrasyonu yoluyla dönüştürücü bir etkiye tanık olmaktadır. Bu hızla değişim süreci içerisinde, OpenAI tarafından geliştirilen gelişmiş bir dil modeli olan ChatGPT ile turizm alanı arasındaki ilişki bir odak noktası olarak ortaya çıkmaktadır. ChatGPT diyalog sistemi olarak, özellikleri klasik sohbet robotlarının çok ötesine geçen, ancak potansiyellerinin tam olarak anlaşılmasından hala çok uzak bir uygulamadır. Nitekim, ChatGPT, haber, rapor, makale, çeviri, yazılım ve daha pek çok farklı görev ve uygulama için kullanılabilmektedir (Mearian, 2023; Edwards, 2023; Mich ve Garigliano, 2023: 2). Turizm işletmeleri için ChatGPT, turizm sektöründeki iş süreçlerinde devrim yaratma potansiyeline sahiptir. Bir BDM (Büyük Dil Modeli) olarak ChatGPT metinleri özetleyebilmektedir. Bu nedenle, uzun e-postaları, toplantı notlarını ve tutanakları özet haline getirebilmekte, bu da onu pratik olarak tüm iş süreçlerinde değerli kılmaktadır. ChatGPT'de kullanıcı, ipucu içinde özetlenen metnin istenen uzunluğunu önceden belirleyebilmektedir. Ayrıca, ChatGPT bir metinden anahtar kelimeleri çıkarabilmekte, öğeleri kategorilere ayırabilmekte ve dilbilgisi ve kelime seçimini geliştirmenin yanı sıra tonu ve resmiyet düzeyini uyarlayarak e-posta metinleri hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. ChatGPT'nin kullanıcılar tarafından istendiğinde kendisinin de önerdiği gibi,

metinlerden bilgi çıkarma kabiliyeti "Etkinliklerle ilgili e-posta ve belgelerden tarihler, mekanlar ve katılımcılar gibi ilgili bilgileri çıkarmak, etkinlik planlayıcılarının ayrıntıları takip etmesine ve başarılı bir etkinlik sağlamasına yardımcı olmak" ve "Potansiyel müşteriler, tedarikçiler ve ortaklardan oluşan bir veritabanı oluşturmak için e-postalardan, web sitelerinden ve sosyal medya profillerinden iletişim bilgilerini çıkarmak" için yararlı olabilir (Carvalho ve Ivanov, 2023: 3-4). Bu durum, ChatGPT'nin turizm sektöründeki yoğun iş süreçlerinde gösterdiği potansiyel ile, zaman ve maliyet tasarrufu açısından önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Daha da önemlisi turizm sektöründe ChatGPT tabanlı çözümler, iş süreçlerinin daha verimli bir şekilde yönetilmesini sağlayarak iş sürecindeki mükemmelliği artırabilir. Bu bağlamda, ChatGPT'nin turizm üzerindeki etkilerini anlamak amacıyla kavramsal niteliklere odaklanan bir çerçeve aşağıda sunulmuştur.

Şekil 3. ChatGPT'nin Kavramsal Çerçevesinin Turizme Etkileri

Kaynak: Carvalho ve Ivanov, 2023.

OpenAI tarafından geliştirilen ChatGPT ile birlikte, YZ sadece teknoloji uzmanları tarafından kullanılan bir alan olmaktan çıkmıştır (Dwivedi vd., 2023:17). ChatGPT'nin tanıtılmasıyla birlikte, bu teknoloji artık her kesimden insanlar için çekici hale gelmiştir. Kullanıcılar, kendi dillerinde sorular sorarak ChatGPT'yi kullanmakta ve

bu model, çeşitli kaynaklardan alınan bilgilerle kullanıcı sorularına kapsamlı metin cevapları sunmaktadır (Dwivedi vd., 2023:17). Turizm perspektifinden bakıldığında, ChatGPT, turizm endüstrisini kişiselleştirilmiş öneriler, zamanında bilgi ve özel yardım sağlayarak devrimleştirmenin potansiyeline sahiptir (Gursoy, Li ve Song, 2023: 581-582). Genel olarak ChatGPT, turizm, seyahat, ulaşım ve konaklama organizasyonlarının müşteri iletişimini, hizmet kalitesini ve seyahat deneyimini geliştirmelerine, operasyonları optimize etmelerine ve bilgi veritabanlarına erişim sağlamalarına yardımcı olma potansiyeline sahiptir (Dwivedi vd., 2023:18). Bu yönde, ChatGPT, konukların ilgi, yetenek, engellilik durumu ve tercihlerine göre kişiselleştirilmiş öneriler de sunabilmektedir (Dwivedi vd., 2023:18).

YZ içerik oluşturma araçları, çeşitli kanallarda ve iletişim materyallerinde tutarlı bir marka sesi ve imajı sağlayabilir (Torres, 2023). Farklı yetenekleri sayesinde ChatGPT, turizm organizasyonlarının pazarlama içeriği, cazibe, otel odaları, olanaklar ve hizmetlerin detaylı açıklamalarını oluşturmalarına yardımcı olmaktadır; aynı zamanda web siteleri ve sosyal medya için içerik geliştirmelerine destek olmaktadır (Dwivedi vd., 2023:18). İçerik oluşturan bir teknoloji olarak çalışarak, yüksek kaliteli içerik oluşturma zamanını ve maliyetini önemli ölçüde azaltmaktadır, işletmelerin kaynaklarını daha etkili bir şekilde yönlendirmelerine imkan tanımaktadır (Torres, 2023). ChatGPT teknolojisi, otel işletmelerinde resepsiyon operasyonlarına entegre edildiğinde müşteri hizmetleri gibi kullanılmaktadır (Carvalho ve Ivanov, 2023). İşletmeler, chat tabanlı YZ sistemlerini entegre ederek etkili iletişim sağlamakta, kullanıcı memnuniyetini arttırmakta, rutin görevleri otomatikleştirerek maliyetleri azaltmaktadır ve gerçek zamanlı veri analizi yaparak bilinçli kararlar almaktadırlar (Torres, 2023). Turizm sektöründeki iş süreçlerine neredeyse her aşamada adapte olabilen bu dil modeli, aynı zamanda yenilikçi gastronomi fikirlerinin gelişimine de yardımcı olmaktadır (menü mühendisliği, tarif geliştirme gibi) (Dwivedi vd., 2023:18). Cabi Bilge'nin (2023: 146) edindiği bilgiler doğrultusunda CNBC'de Nisan 2023'te yayımlanan "ChatGPT ve üretken YZ, seyahatleri ve tatil rezervasyonlarını değiştirmeye başladı" başlıklı haberde, seyahat sektöründe YZ'nin deneme aşamasında olduğu belirtilmiştir. İlgili haberde ChatGPT'nin turizmdeki uygulamaları şu şekildedir anlatılmaktadır:

- Expedia ve Trip.com gibi seyahat web siteleri, ChatGPT eklentileri ile sanal asistan hizmetleri sunmaktadır. Bu sanal asistan hizmeti, gerçek rezervasyondan daha hızlı bir hizmet sunmayı hedeflemektedir.

- Seattle-Tacoma Uluslararası liderliğindeki havaalanlarında ChatGPT'nin kullanılması, hava yolculuğuyla ilişkilendirilen stres ve endişeyi azaltmaya yardımcı olabilir.
- Booking.com, YZ ve makine öğrenimi konusundaki uzmanlığını uzun süredir kullanmaktadır. ChatGPT, Booking.com platformunda 40'tan fazla dil ve lehçede kişiselleştirilmiş seyahat önerileri ve makine çevirisi sağlamaktadır.
- Booking Holding'in Kayak platformu, ChatGPT'yi resmi olarak entegre ettiğini ve ChatGPT'yi "sanal seyahat asistanı" olarak tanımladığını bir blog yazısıyla duyurmuştur. Bu entegrasyon, kullanıcılara "Nisan ayında NYC'den 500 dolardan az bir fiyatla nereye uçabilirim" gibi doğal dil sorgularına dayalı kişiselleştirilmiş öneriler sunma imkanı sağlamaktadır.

Bu uygulamaların turizm sektöründe yaygınlaşması ve gelecek yeni jenerasyonun bu türdeki uygulamalara alışmasının uzun sürmeyeceği anlaşılmaktadır. ChatGPT ve benzeri sohbet robotlarının turizm sektöründeki hizmet alışverişi sürecindeki etkisi ülkelerin turizm hedeflerini geliştirmede belirleyici bir kilit rol oynayabilir. Bu noktada üretken YZ'nin vereceği fırsatları kullanmaktan ve turizm sektöründe yaratacağı devrimden faydalanılması gerekmektedir. ChatGPT rezervasyon ve müşteri hizmetleri gibi fonksiyonları dışında insan benzeri bir konuşma altyapısı olduğundan, turist rehberliği alanında da ChatGPT tabanlı uygulamaların ortaya çıkacağı muhtemeldir. ChatGPT turistik destinasyonların tanıtımı, efsaneleri, mitolojik hikayelerin aktarımı sürecinde kullanılabileceği, ayrıca destinasyon planlamasında yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

6. TUR TASARIM SÜRECİ

İnsanoğlu var olduğundan bu yana çeşitli nedenlerle seyahat etmektedir. Yerleşik yaşama geçmeden önce, doğada hazır olan yiyecek ve hayvanları avlamak, yani yiyecek bulmak için sürekli seyahat edilirken, yerleştik yaşama geçiş sonrası insanlar ekonomik, ticari, dini, askeri ve eğitim gibi amaçlarla seyahat etmeye başlamışlardır. Bu seyahatler ise genellikle hava durumuna ve insanlara göre planlanmış ve gerçekleştirilmiştir (Sadık Bahçe vd., 2013).

Yüzyıllar boyunca, seyahat motivasyonları ve organizasyonu derin bir dönüşüm geçirmiştir. Seyahat, tarihsel olarak ticaret, göç veya dini hac gibi ihtiyaçlardan kaynaklanırken, giderek merak ve keşif arzusuyla beslenen bir çabaya dönüşmüştür. Bu

değişim, "turizm deneyimi" kavramını ön plana çıkarmış ve bu gelişen ilgi alanlarına hitap etmek üzere tasarlanan turların profesyonelleşmesine yol açmıştır. Seyahatin bu değişen doğası Page ve Connell (2006: 21) tarafından "turizm kavramının kökeni... kısmen Avrupa'nın aristokrat ve zengin sınıfları arasında popüler olan bir bilgi ve kişisel gelişim arayışı olarak görülebilecek Büyük Tur'a dayanmaktadır" belirtilmiştir:

Turizmin ayrı bir alan olarak yükselişi Urry (1990: 11) tarafından "Turizm, sıradan/gündelik olan ile olağanüstü olan arasındaki temel bir ikili karşıtlıktan kaynaklanmaktadır" şeklinde vurgulanmaktadır. Bu, sıradan rutinlerin dışına çıkma ve alışılmadık olanı keşfetme arzusunun arttığını vurgulamaktadır. Artan turist talebini karşılamak için organize turların ortaya çıkışı Buhalis (2000: 351) tarafından "tur operatörleri kitle turizmini organize eden, ulaşım, konaklama, gezi ve diğer hizmetleri paketleyen ilk girişimciler arasındaydı" şeklinde ele alınmıştır.

Tur tasarım süreci, tur operatörleri tarafından turistik ürünler oluşturmak ve sunmak için kullanılan bir yöntemdir. Tur tasarım süreci, turizm talebi, pazarlama stratejileri, destinasyon özellikleri, ulaşım seçenekleri, konaklama türleri, rehberlik hizmetleri ve diğer faktörleri göz önünde bulundurarak müşterilerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılayacak tur paketleri hazırlamayı amaçlar. Tur tasarım süreci, turizm sektöründe rekabet avantajı sağlamak, müşteri memnuniyetini artırmak ve sürdürülebilir turizm gelişimine katkıda bulunmak için önemli bir rol oynamaktadır.

6.1. TUR KAVRAMI

Uygarlıkların gelişmesi, ulusların birbirine yakınlaşması, yaşam koşullarının iyileşmesi ve çalışma saatlerinin azalması sonucunda günümüzde insanlar daha fazla seyahat etmeye başlamıştır. 21 yy ile birlikte küresel nüfusun yaklaşık dörtte biri, turizm olayından yararlanarak her yıl bir noktada tatil için seyahat etmektedir. Bu kişilerin bir kısmı tatillerini kendileri ayarlarken, bir kısmı da kapsamlı veya paket turlar gibi önceden ayarlanmış tatilleri satın almayı tercih etmekte ve tatillerini buna göre değerlendirmektedir (Gökdeniz, 1990: 4). İngiltere'de "inclusive tours", Fransa'da "voyages à forfait", ABD'de "package tours" olarak da anılan paket turlar, "çeşitli turistik ürünlerin (konaklama, ulaşım, yeme-içme, animasyon vb.) bir araya getirilerek tek bir ürün olarak ve tek bir fiyatla turistlere sunulması" olarak tanımlanmaktadır (Sheldon ve Mak, 1987: 15). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra popülerlik kazanan paket turlar, halkın turizm hareketine yaygın bir şekilde katılmasını sağlayarak seyahat ve turizm endüstrisinin büyümesine önemli ölçüde yardımcı olmuştur. Yeni yerlere seyahat etmenin

ve farklı kültürleri görmenin keyfi bir yana, turizm hareketine katılan turistler, paket turlar sayesinde evlerinden ayrılıp tekrar geriye dönene kadar tek başlarına seyahat etmenin zorluklarıyla da baş etme zorluğundan kurtulmuşlardır (Güven, 2018). 19. yüzyılda motorlu araçların geliştirilmesi, organize turizmin yeniden canlanmasına yol açmış ve bu tür gezilerin ilki 1800'lerde İngiltere'de Thomas Cook tarafından gerçekleştirilmiştir. Özellikle bu yıllarda Batı Avrupa'da sanayi devriminin gerçekleşmesi, nüfus gelirinin artması ve kentleşme ile eş zamanlı olarak tur operatörlerinin veya seyahat acentalarının oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca, yeni teknolojik gelişmeler buhar ve kömürle çalışan makinelerin gelişmesine yol açmış, bu da gemilerin ve daha sonra trenlerin ulaşım için kullanılmasına neden olmuş, tren ve otomobiller sayesinde yurtiçi ve yurtdışı seyahatler kolaylaşmıştır (Gökdeniz, 1990: 45).

Tur kavramı 19. yüzyıldan 21. yüzyıla kadar teknolojik gelişmeler, ekonomik değişimler ve değişen tüketici tercihleri gibi faktörlerle şekillenen önemli bir dönüşüm geçirmiştir. 19. yüzyılda "Grand Tour", zengin seçkinler için klasik Avrupa mekanlarına odaklanan bir seyahat etkinliği olarak bir eğitmen (rehber) eşliğinde ortaya çıkmıştır (Buzard, 1993: 4). 20. yüzyılda, uygun fiyatlı uçak seyahatleri ve paket tatillerle desteklenen kitle turizmi yükselişe geçmiş ve seyahat deneyimlerini demokratikleştirmiştir (Towner, 1995: 302). Yakın zamanda ise macera, mutfak ve ekoturizm gibi niş turlar, otantik deneyimlere duyulan arzuyla birlikte gelişerek kişiselleşmenin altını çizmektedir (Mkono, 2013: 172).

Küresel olarak seyahat günümüzde, her zamankinden daha erişilebilirdir ve turizm altyapısı çevrimiçi rezervasyon platformlarıyla birlikte hızla gelişmiştir. Türkiye'de bu eğilim, uluslararası ziyaretçilere hitap eden kıyı tatil beldelerinin büyümesine ve hükümetin kültür ve tarih turizmini teşvik etmeye yönelik girişimlerine yansımıştır (Yolal, Çetinel ve Emeksiz, 2016: 111). Aynı zamanda Türkiye, sürdürülebilir turizme olan ilgiye ve geleneksel "güneş ve deniz" tatillerinin ötesinde deneyimlere odaklanmaya tanık olmuştur.

Günümüzde seyahat acentaları ve tur operatörleri, turistlere birden fazla bileşenden (ulaşım, konaklama ve yemek) oluşan ve önemli ölçüde zaman ve maliyet tasarrufu sağlayan paket turlar sunmaktadır. Bireysel seyahatler paket turlardan %10 daha pahalıdır. Konaklama işletmelerinde toptan alımlarda yaklaşık %40 grup indirimi sunulabilmektedir. Sonuç olarak, turistler seyahat ederken paket turları tercih etmektedir (Tuncer, 1998: Can, 2006: 18).

6.2. PAKET TUR KAVRAMI

Paket tur kavramına dair bir dizi farklı tanım ve açıklama bulunmaktadır. Bir tatil unsuru olarak en az iki öğeyi içeren bir kombinasyonun paket tur örneği olarak kabul edilmesini savunan turizm işletmecilerinin yanı sıra, bu tanımın yetersiz bulunduğunu düşünenler de mevcuttur. Örneğin, günlük bir tekne turunu içeren öğle yemeği gibi hizmetlerin paket tur olarak sunulması, hem turizm işletmecileri hem de bu hizmeti satın alan tüketiciler arasında paket turlar hakkında yeterli bilgi eksikliği olduğunu ortaya koymaktadır.

Paket tur, tüketicilerin tatil ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, ulaştırma ve konaklama gibi temel unsurlara ek olarak diğer turizm hizmetlerini belirli bir fiyatla içeren birleşik bir üründür. Temel unsurlar olan ulaştırma ve konaklamanın yanı sıra, diğer unsurların paket tur içeriği ve talep edilen turizm ürününün türüne göre değiştiği söylenebilir; bu da farklı paket turların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Paket turların tanımı ve işlevi göz önüne alındığında, belirli özelliklere sahip oldukları açıkça görülmektedir. Demir (2014)'e göre paket turların temel özellikleri şunlardır:

- Paket turlar, belirgin bir talep olmaksızın tasarlanır.
- Tur operatörleri veya seyahat acentaları tarafından üretilen çeşitli unsurları içeren bir turizm ürünüdür.
- Tüketicilerin tatil ihtiyaçlarını karşılamak için farklılık gösterir.
- Her paket turunun fiyatı birbirinden farklı olmasına rağmen, aynı türdeki paket tur belirli bir fiyata satılır.
- Paket tur üretimi uzun bir süreci gerektirir.
- Tüketicilere geniş bir seçenek sunar.
- Bireysel gezilerden ve turlardan daha ekonomik fiyatlar sunar.

Paket turlarda ulaştırma boyutunun, paket turun temel iki unsuru içinde mutlaka yer alması gerektiği düşünülmektedir. Diğer yandan, en az bir gece konaklama veya 24 saatlik bir süre gerekliliği, konaklama unsurunun bir anlamda zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak uzun süreli seyahatlerde konaklamaların taşıma araçlarında yapılabileceği gerçeği, konaklama unsurunu kısmen ortadan kaldırabilmektedir (Demir, 2014: 126).

Paket tur kavramının temel özelliklerinin anlaşılması, paket turların bir turizm ürünü olarak tasarlanması ve sunulması süreçlerine ışık tutmaktadır. Bu özellikler, turizm

endüstrisi içinde paket turların tüketicilere bireysel seyahatlere kıyasla bir dizi seçenek ve ekonomik fiyatlandırma avantajı sunma kapasitesini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, paket turların tasarımı ve üretimi, tur operatörlerinin tüketicilere cazip bir tatil deneyimi sunmak için talep dinamiklerini ve piyasa koşullarını dikkate alarak çeşitli turizm hizmetlerini bir araya getirdiği kapsamlı bir süreci içermektedir.

6.3. TUR PLANLAMASI

Paket turlar genellikle içerdikleri hizmetlere bağlı olarak basit-normal ve karmaşık-kapsamlı olarak iki farklı biçimde hazırlanmaktadır. Basit-normal paket turlar sadece konaklama ve gidiş-dönüş ulaştırma hizmetlerini içerirken, karmaşık-kapsamlı paket turlar, konaklama ve ulaştırma yanında yeme-içme, eğlence, animasyon, şehir turları, yöresel geziler ve rehberlik hizmetlerini içermektedir (Can, 2006: 22'den akt. Uygur ve ark. 2017: 33-34). Diğer yandan bir paket turun seçiminde rol oynayan çeşitli faktörler bulunmaktadır (Ataberk, 2007: 36-37'den akt. Uygur ve ark. 2017: 34). Bunlar; seyahatin kalış süresi, gidilecek yer sayısı, yurtdışı seyahati olup olmamasıdır. Paket turlara olan tüketici talebi ise kişi başına düşen gelire, turun fiyatına, günlük aktivite sayısına göre değişkenlik göstermektedir. Bir paket turun hazırlanması ve yürütülmesi üretim, pazarlama ve yönetim aşaması olarak üç farklı aşamadan oluşur:

Üretim Aşaması: Üretim aşamasının karmaşık yapısı nedeniyle tur operatörleri faaliyetlerine en az bir yıl öncesinden başlarlar. Bu aşamadaki ilk görevler arasında titizlikle yönetilmesi gereken pazar araştırması başta gelmektedir. Bu önemli çalışma, üretim aşaması planının fizibilitesini sağlamak, kârlılığını ölçmek ve ilgili riskleri en aza indirmek için çeşitli alanlarda bir rehber görevi görür. Pazar araştırması, gelecekteki tur üretimiyle ilgili pazar satışları ve talep koşullarına ilişkin temel bilgileri toplamak için hayati bir adımdır (Akdu, 2015: 218-219).

Pazarlama Aşaması: Tur hizmetlerinin üretim aşamasını takiben, bu turların uluslararası alanda pazarlanması gerekmektedir. Öncelikle, ülke için potansiyel yabancı turist pazarlarının belirlenmesi çok önemli bir adımdır. Bu pazarlardaki ilgili tur operatörleri, isimleri, adresleri ve yetkili personelleri ile birlikte tespit edilir. Daha sonra acenta ve hazırladığı turlar, yazılı bilgilendirme materyalleri aracılığıyla bu tur operatörlerine tanıtılır. Seyahat acentaları, yurt dışında düzenlenen uluslararası turizm fuarlarına katılarak ürünlerini tur operatörlerine aktif bir şekilde tanıtmaktadır. Daha sonra, iş birliği yapılabilecek uygun tur operatörleri belirlendikten sonra, bu operatörlerle kapsamlı bir hazırlık gerektiren bir iş toplantısı düzenlenir. Bu hazırlık aşaması, görüşme

ve ziyaret için gerekli tüm bilgilerin toplanmasını kapsar. Bu süreçte hazırlanması gereken kilit bilgiler ve dikkate alınması gereken hususlar ise tur broşürleri, genel broşürler, fiyatlandırma detayları, hizmetler, turlar ve programlarla ilgili ayrıntılar, ağırlama hizmetleri, ulaşım hizmetleri, müzeler ve arkeolojik alanlar hakkında bilgiler, tanıtım amaçlı yazılı materyaller, broşürler ve kitapçıklardır. Paket turların uygun fiyatlı olması da tur operatörlerini iş birliğine ikna etmede önemli bir rol oynamaktadır (Tuncer 1998: 56).

Yönetim – (Tüketim) Aşaması:

Yönetim aşamasında, paket tur, tur operatörü tarafından satıldıktan sonra turun sorumluluğu ve yönetimi seyahat acentesine yüklenir ve turun daha önce belirlenen program doğrultusunda gerçekleştirilmesi sağlanır. Bu süreçte firma temsilcisi sürekli denetim altında olup, çalışma takvimi, faaliyetlerin uyumu, muhasebe ve rezervasyon işlemleri ile müşteri ilişkileri ön planda tutulur. Tüketim aşamalarında ise turun hazırlık, pazarlama ve yönetim aşamalarının tamamlanmasının ardından tüketicilere belirlenen hizmet sunulur ve tüketicilere detaylı bilgi ve belgeler sağlanarak tur satın alma süreci başlatılır (Gökdeniz, 1990: 47).

Paket turların hazırlık, pazarlama ve yönetim aşamaları tamamlandıktan sonra belirlenen tarihte planlanan seyahate başlanmalıdır. Turların tamamlanmasının ardından tüketim sürecinde elde edilen raporlar değerlendirilir ve ileride oluşturulacak benzer turlarda da değerlendirilen eski raporlar dikkate alınarak düzenleme yapılır. Yeni turlarda oluşabilecek olumsuz unsurlar düzeltilir ve tüketici taleplerini karşılamayan bölge ve ülkelere bir daha tur düzenlenmez.

Paket tur, çeşitli turistik mal ve hizmetlerden (koltuk, yatak, yemek, gezi, eğlence, alışveriş vb.) oluşur ve bu hizmetlerin birleşimi uzun bir süreç gerektirir. Bu nedenle, tur operatörleri bir sonraki yaz programını düzenlemek için sonbaharın başında ve kış programını düzenlemek için ilkbaharın başından itibaren faaliyetlerine başlamaktadır. Bu faaliyetler, turun başlamasından yaklaşık 18 ay önce başlar. Tur ve hizmetlerin paket tur haline gelebilmesi için belirli şartlar aranmaktadır. Bu şartlar arasında turun başlangıç ve bitiş tarihleri, başlangıç ve bitiş tarihleri, başlangıç ve bitiş yerleri, arada gezilecek yerler ve paket tur kapsamında sunulan hizmetlerin ayrıntılı bir programı olmalıdır. Bununla birlikte kullanılacak ulaşım araçlarının firma isimleri, kalkış ve varış saatleri, rezervasyon ve sözleşme referansları, konaklama tesislerinin isimleri ve kategorileri, öngörülen yiyecek ve içecek hizmetlerinin kapsamı, sigorta ve diğer hizmetlerin kapsamı, tur

programının fiyatı ve tur fiyatına dahil olmayan ek hizmetler, varış noktasından ulaşım, gezi ve rehberlik hizmetlerini içeren tahminler, satışa sunulan turu işleten ve müşteri arasındaki sorumlulukları belirleyen resmi kurallar açıkça belirtilmelidir. Ayrıca sigorta ve IATA onaylı broşürler yayınlanmalıdır (Can, 2006: 33-34'den akt. Uygur ve ark. 2017: 35).

Literatürde tur tasarım sürecinin farklı aşamaları ve modelleri önerilmiştir. Örneğin, Holloway (2006) tur tasarım sürecini beş aşamada tanımlamıştır: tur fikri oluşturma, tur planlama, tur fiyatlandırması, tur tanıtımı ve tur satışı. Benzer şekilde, Swarbrooke ve Horner (2007) tur tasarım sürecini altı aşamada tanımlamıştır: turun konseptinin belirlenmesi, turun içeriğinin oluşturulması, turun operasyonel olarak gerçekleştirilmesi, turun kalitesinin kontrol edilmesi, turun değerlendirilmesi ve turun iyileştirilmesi. Bu çalışmada mevcut literatürde yer alan tur tasarım sürecinin tanımı, önemi, aşamaları ve modelleri ele alınacak, tur tasarım sürecinin turizm sektöründeki uygulamaları ve zorlukları tartışılacaktır. Bu bağlamda tur tasarım sürecinin turist rehberliği paradigmasıyla incelenmesi bu çalışmanın amacı doğrultusunda rehberlerin tur planlamasını ve turu organize etme becerilerini anlamak açısından önemini ortaya çıkarmasını hedeflemiştir.

7. TUR TASARIMI VE TURİST REHBERLİĞİ

Turist rehberliği, ziyaretçiler için genel turizm deneyiminin geliştirilmesinde önemli bir rol oynar (El-Menshaw, 2016: 4). Destinasyon ve destinasyonun kültürel mirası, tarihi önemi ve yerel cazibe merkezleri hakkında değerli bilgiler ve içgörüler sağlamaya yardımcı olur. Bu bilgiler, turistlerin ziyaret ettikleri yeri tam olarak anlamaları ve takdir etmeleri için gereklidir. Turist rehberleri, ziyaretçilere doğru ve güncel bilgiler sunarak destinasyon hakkında kapsamlı bir anlayışa sahip olmalarını sağlamaktan sorumludur. Bir turist rehberinin rolü sadece bilgi sağlamanın ötesine geçmektedir (Ap ve Wong, 2001: 552). Turist rehberleri, turistler için unutulmaz ve ilgi çekici deneyimler yaratmada da önemli bir rol oynamaktadır (El-Menshaw, 2016: 5).

Tur operatörleri tarafından yürütülen kapsayıcı tur planlamasına ek olarak, turist rehberleri her tur için ayrıntılı bir hareket planı hazırlanmasına aktif olarak katılmalıdırlar. Bu durum, tur operasyonu aşamasında yönetimin temel bir unsuru olan planlama işlevine öncelik verilmesinin önemini vurgulamaktadır. Ana hatlarıyla belirtilen bu planlama tur hakkında veri toplama, günlük programını yapılandırma ve tur başlamadan önce gerekli hazırlıkları yapma olmak üzere üç temel alt bölümü kapsamaktadır (Curran 1978; Cross

1991; Mancini 2001; Ahipaşaoğlu 2001):

Turist rehberlerinin tur sırasındaki başarısı ve dolayısıyla turun genel başarısı önemli ölçüde planlama ve hazırlığın titizliğine bağlıdır. Curran (1978) tarafından vurgulandığı üzere, planlama ve ön hazırlıklar ne kadar kapsamlı olursa tur da o kadar sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilir. Etkili planlama ve kapsamlı hazırlıklar yalnızca turun sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda turist rehberlerinin öngörülemeyen zorlukların üstesinden gelme ve turistlere zenginleştirilmiş bir deneyim sunma becerilerini de geliştirir.

Tur tasarımı ve turist rehberliği arasında sağlam bir bağ vardır ve turizm deneyiminin kalitesini belirlemede çok önemli bir rol oynar. İyi hazırlanmış bir tur tasarımı, yalnızca bir destinasyonun potansiyelini ortaya çıkarmakla kalmaz, aynı zamanda turist rehberlerinin yolculuk boyunca ilgi çekici ve bilgilendirici rehberlik yapmalarını sağlar. Tur tasarımının temel amacı, turistlerin beklentilerini karşılamak, ilgi çekici noktaları vurgulamak ve bir destinasyonun benzersiz özelliklerini ortaya çıkarmaktır. Bu bakımdan turist rehberleri, tur tasarımında vurgulanan alanlarla ilgili zengin içeriklere sahip olmalı ve bu içerikleri etkili bir şekilde anlatabilme becerisine sahip olmalıdır. Nitekim, tur tasarımının başarısı, rehberlere sağlanan içeriğin kalitesi ve çeşitliliği ile önemli ölçüde belirlenebilmektedir.

Turlarda görev alan turist rehberleri sadece turistlere bilgi aktarmakla kalmamalı, aynı zamanda planlanan noktaları ve hikayeleri ikna edici bir şekilde sunarak içsel bir bağlantı kurmalıdır. Belirlenen noktaların ve hikayelerin rehberler tarafından anlatılması, turistlerin destinasyon hakkında daha derin bir anlayış kazanmalarını ve süreçten zevk almalarını sağlar. Bu iki unsur arasındaki etkileşim, turist deneyimini geliştirerek kişisel düzeyde daha zenginleştirici ve anlamlı hale getirir. Tur tasarımı ve turist rehberliği arasındaki sinerji, sadece bilgi aktarımını kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda turistlerin duyguları ve kültürel bağlamları deneyimlemelerini de sağlar. Bu bağlamda, tur tasarımı ve turist rehberliği, başarılı bir turizm deneyiminin ayrılmaz ve doğal bileşenleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Turist rehberleri genellikle işlerini ve görevlerini seyahat acentesi tarafından düzenlenen önceden belirlenmiş güzergâh ve içeriğe uygun olarak düzenlerken, yolculukların dinamik doğası, misafirlerin farklı ihtiyaçları veya öngörülemeyen acil durumlar olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Bu gibi durumlarda, turist rehberlerinin bu olaylara yaklaşımı ve tutumu ile katılımcılarla nasıl iletişim kurdukları büyük önem

kazanmaktadır. Turist rehberleri, her bir tur üyesinin bireysel ihtiyaçlarını karşılamak için yüksek düzeyde iş becerikliliği göstererek fikirlerini aktif bir şekilde eyleme dönüştürmelidir. Bu durum, bir turist rehberlerinin sorumluluklarını başarıyla yerine getirmesinde uyum sağlama ve hızlı karar almanın önemini vurgulamaktadır (Yen, Tsaur ve Tsai, 2018: 55). Karamustafa ve Çeşmeci (2006: 71), bu kapsamda rehberlerin aşağıdaki beş önemli özelliğe sahip olmaları gerektiğini belirtmektedir:

- Detaylı bir şekilde turun planını inceleme, ,
- Turistlerle farklı hizmet sağlayıcıları arasında aracılık ve koordinasyonu gerçekleştirme,
- Tura katılan turistleri yönlendirme ve etkileme,
- Tur öncesi, tur sırası ve tur sonrasında sunulan hizmetleri denetleme,
- Tur sonrasında elde edilen sonuçları değerlendirme.

Rehberlerin sahip olması gereken bu beş temel özellik, turizm sektöründe başarı ve sürdürülebilirlik açısından kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıntılı planlama, turun her aşamasında sorunsuz bir geçiş sağlarken, etkili organizasyon ve koordinasyon turistlerin olumlu bir deneyim yaşamasına yardımcı olur. Turistleri etkileme ve yönlendirme yetenekleri sadece bilgi aktarımını değil, aynı zamanda tur katılımcıları arasında güçlü bir bağ kurmayı da içerir. Hizmetlerin etkin bir şekilde denetlenmesi kalite standartlarını korurken, sonuçların değerlendirilmesi gelecekteki turların geliştirilmesi için önemli geri bildirimler sağlar. Turist rehberlerinin bu becerilere sahip olması, sektördeki rekabet avantajını artırmakta, müşteri memnuniyetini en üst düzeye çıkarmakta ve turistik deneyimlerin kalitesini artırmaktadır. Bu nedenle, turist rehberlerinin mesleki gelişimine odaklanarak, bu temel nitelikleri güçlendirmek, sektördeki başarılarını artırabilir ve turistler için unutulmaz anılar yaratma potansiyellerini optimize edebilir.

Turist rehberliği, turistlere bilgi ve rehberlik sağlayarak seyahat deneyimlerini zenginleştiren önemli bir meslektir. Başarılı bir turist rehberi olmak, kapsamlı bilgi birikimi, etkili iletişim becerileri ve güçlü organizasyon yeteneği gibi çeşitli becerilere sahip olmayı gerektirir. Bu becerilere ait bazı temalar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Başarılı Bir Turist Rehberinin Tur Plan Aşamaları

Hazırlık Aşaması	Başarılı bir turist rehberinin ilk adımı, tur programı ve rotası hakkında detaylı bilgi edinmektir. Bu, rehberin turistlere doğru ve güncel bilgiler sunmasını ve turu sorunsuz bir şekilde yönetmesini sağlar. Ziyaret edilecek yerlerin tarihi, kültürü ve önemli noktaları hakkında bilgi edinmek de önemlidir. Rehber, bu bilgileri sunumuna dahil ederek turistlerin ilgisini çekebilir ve seyahat deneyimlerini zenginleştirebilir. Potansiyel soruları ve cevapları önceden hazırlamak da rehberin sunumuna güven katacak ve turistlerle etkileşimi kolaylaştıracaktır. Tur öncesi grup dinamiklerini ve farklı kişilik tiplerini göz önünde bulundurmak da önemlidir. Bu sayede rehber, sunumunu farklı turistlerin ihtiyaç ve ilgi alanlarına göre uyarlayabilir. Herhangi bir acil durum için hazırlıklı olmak da rehberin sorumluluğudur. Acil durum planı ve ilk yardım bilgisi gibi unsurlar, turistlerin güvenliğini ve refahını korumak için kritik önem taşır.
Sunum Becerileri	Başarılı bir turist rehberi, açık ve net bir şekilde konuşabilmelidir. Ses tonunu ve beden dilini etkili bir şekilde kullanarak turistlerin ilgisini çekebilir ve sunumunu daha ilgi çekici hale getirebilir. Göz teması kurmak da turistlerle etkileşimi ve sunumun etkisini artıracaktır. İlgi çekici hikayeler ve anekdotlar kullanarak sunumunu renklendirmek de turistlerin hafızasında daha kalıcı bir iz bırakacaktır. Soruları teşvik etmek ve turistlerle etkileşime girmek de sunumun önemli bir parçasıdır. Bu sayede turistler daha aktif bir şekilde katılım sağlayabilir ve turdan daha fazla keyif alabilirler.
Grup Yönetimi	Grup yönetimi, başarılı bir turist rehberinin sahip olması gereken önemli bir beceridir. Rehber, grubun güvenliğini ve refahını her zaman ön planda tutmalıdır. Zaman yönetimi konusunda dikkatli olmak ve programı aksatmadan ilerlemek de önemlidir. Grup üyelerinin farklı ihtiyaç ve isteklerine duyarlı olmak ve sorunları hızlı ve etkili bir şekilde çözmek de rehberin sorumluluğudur.
Profesyonellik	Her zaman nazik, saygılı ve yardımsever olmak, bir turist rehberinin en önemli profesyonel ilkelerinden biridir. Profesyonel bir görünüm ve tutum sergilemek de turistlerin algısını ve güvenini artıracaktır. Yerel kültüre ve geleneklere saygı göstermek de önemlidir. Turistlerin geri bildirimlerini dinlemek ve dikkate almak da rehberin kendini geliştirmek için yapabileceği önemli bir adımdır.
Ekstra İpuçları	Yaratıcı olmak ve turları benzersiz kılmak da turistlerin ilgisini çekmek için önemlidir. Turistlere özel bir deneyim sunmaya odaklanmak ve bölgedeki yerel işletmelerle iş birliği yapmak da turu daha özel ve unutulmaz kılacaktır. Teknolojiden yararlanarak turları daha interaktif hale getirmek de günümüzde turistlerin ilgisini çeken bir unsurdur. Sürekli öğrenmeye ve kendinizi geliştirmeye açık olmak da bir turist rehberinin başarısı için önemlidir.

Kaynak: Mitchell, G. E. (2005: 17-30)'dan uyarlanmıştır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde, bilgi kavramı ve bilgi edinme süreçleri detaylı bir şekilde incelenmiş ve turist rehberliği mesleğinin bilgiye dayalı doğası derinlemesine analiz edilmiştir. Tartışmada, özellikle geleneksel yaklaşımlar ile yapay zekâ ve ChatGPT gibi yenilikçi araçların potansiyeline odaklanılarak, rehberlerin bilgiyi edinme ve

turistlere etkili bir şekilde aktarma yöntemleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca, teknolojik gelişmelerin turizm sektörü üzerindeki dönüştürücü etkisi vurgulanarak rehberlik mesleği için yeni perspektifler önerilmiştir. ChatGPT'nin bir bilgi kaynağı olarak işlevselliği ve turist rehberliği süreçlerinde uygulanabilirliği eleştirel bir şekilde incelenmiştir.

Bu teorik temel üzerine inşa edilen ikinci bölüm, araştırma sorularının geliştirilmesine ve yapay zekânın rehberlik mesleğine entegrasyonuna ilişkin önceki çalışmaların gözden geçirilmesine odaklanacaktır. Temel sorular, tur rehberliğindeki bilgi kaynaklarının çeşitliliği, teknolojinin meslek üzerindeki etkisi ve tur tasarım süreçlerinde yapay zekâ uygulamalarının kapsamını ele alacaktır. Bu bölüm, çalışmanın sonraki aşamaları için bir yol haritası oluşturmayı amaçlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SORULARININ GELİŞTİRİLMESİ

1. TURİST REHBERLİĞİNDE FARKLI BİLGİ KAYNAKLARI

Turist rehberliği mesleği, sürekli güncellenen ve çeşitli bilgi kaynaklarından beslenen dinamik bir yapıya sahiptir. Bu kaynaklar, turistlerin zihninde bir destinasyona ait genel imaj başta olmak üzere sosyo-kültürel imajın oluşumu için çok önemlidir. Turist rehberlerinin beslendiği temel bilgi kaynakları arasında kişisel deneyimler, dijital platformlar, rehber kitaplar ve akademik araştırmalar yer almaktadır. Bu bilgi kaynaklarının her biri turist rehberlerinin bilgi tabanına benzersiz bir şekilde katkıda bulunmaktadır. Turist rehberlerinin mesleki bilgi birikimlerini oluşturan bilgi kaynakları, geleneksel ve modern olmak üzere geniş bir yelpazede değerlendirilebilir. Ahıpaşaoğlu (2001: 28)'na göre turist rehberlerinin bilgi kaynakları, formal eğitim sürecinde edinilen akademik bilgiler ve sahada kazanılan deneyimsel bilgiler olarak iki ana kategoride incelenebilmektedir. Bu yaklaşım, mesleğin hem teorik hem de pratik boyutunu vurgulamaktadır. Turist rehberliğinde bilgi kaynaklarının sistematik bir şekilde sınıflandırılması ve analizi, mesleğin profesyonel gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Yukarıda bahsedilen temel bilgi kaynaklarının çeşitliliği ve bunların hem geleneksel hem de modern boyutları, detaylı bir incelemeyi gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, Dursun ve Cankül (2020)'ün "Turist Rehberlerinin Kullandığı Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi" adlı çalışmasından uyarlanan Tablo 3 ve 4, turist rehberlerinin başvurduğu kaynakların türlerini, kullanım oranlarını, etki düzeylerini ve kullanım amaçlarını sistematik bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Turist Rehberliği Bilgi Kaynakları Analiz Tablosu

Bilgi Kaynağı Türü	Etki Düzeyi	Avantajlar	Dezavantajlar
Akademik Yayınlar	Yüksek	Güvenilirlik, Detaylı Bilgi	Güncelleme Süreci Yavaş
Mesleki Deneyimler	Çok Yüksek	Pratik Bilgi, Gerçek Örnekler	Subjektif Olabilme
Dijital Kaynaklar	Yüksek	Hızlı Erişim, Güncellik	Güvenilirlik Sorunu
Seyahat Literatürü	Orta	Spesifik Bilgi, Görsel Destek	Maliyet, Erişim Zorluğu
Geleneksel Medya	Düşük	Geniş Kapsam	Güncellik Sorunu

Kaynak: Dursun ve Cankül (2020)'den uyarlanmıştır.

Tablo 3 ve 4'te sunulan sistematik yaklaşım, formal eğitim sürecinde edinilen akademik bilgiler ile sahada kazanılan deneyimsel bilgilerin nasıl harmanlandığını

göstermekle birlikte, farklı bilgi kaynaklarının kullanım değerlerini ve etkinliklerini de detaylı bir şekilde analiz etmektedir. Özellikle turizm endüstrisinin dinamik yapısı içerisinde, bu bilgi kaynaklarının etkin kullanımı, hizmet kalitesinin artırılması ve sürdürülebilir turizm deneyiminin sağlanması açısından kritik bir rol oynamaktadır.

Tablo 4. Turist Rehberliği Bilgi Kaynakları Tercih Nedeni ve Kullanım Alanı

Dijital Platform Türü	Kullanım Sıklığı	Tercih Nedeni	Kullanım Alanı
Mobil Uygulamalar	Çok Sık	Anlık Erişim	Rota Planlaması
Online Veritabanları	Sık	Güncel Bilgi	Tarihi Araştırma
Sosyal Medya	Orta	Deneyim Paylaşımı	Güncel Gelişmeler
E-kütüphaneler	Az	Akademik Bilgi	Detaylı Araştırma

Kaynak: Dursun ve Cankül (2020)'dan uyarlanmıştır.

Geleneksel bilgi kaynaklarının metodolojik çerçevesi, akademik literatür, arşivsel dokümantasyon ve resmî turizm yayınları etrafında kurgulanmaktadır. Leiper (1990), turist rehberlerinin destinasyonların soyut niteliklerini söylemsel stratejilerle inşa ederek ziyaretçilerin algısal deneyimlerini yapılandırdığını belirtmektedir (Rabotic, 2009: 10). Bu noktada turist rehberlerinin bilgi seçkisi, kültürel uyum açısından kritik bir paradigma oluşturmaktadır. Moscardo (2003), turist rehberlerinin hikâyeleştirme teknikleriyle mekânların sembolik tüketimini kolaylaştırdığını ve turistik deneyimin bilişsel inşasını sağladığını vurgulamaktadır (Çınar ve Toksöz, 2020). Fernández-Cavia vd. (2020), ise turistlerin %67'sinin destinasyon seçiminde dijital platformları kullandığını ve seyahat sürecinde navigasyonel araçlara yöneldiğini ifade etmektedirler (Fernández Cavia vd., 2020: 5). Nitekim dijital teknolojilerin epistemolojik dönüşümü, bilgi edinim pratiklerinde radikal bir paradigma değişimi yaratmış ve dijital bilgi kaynakları günlük rutinin bir gerçeği haline gelmiştir.

Turistler, bir destinasyon hakkında bilgi edinmek için genellikle internet, broşürler, tanıtım videoları, arkadaş çevresinden gelen öneriler veya önceki ziyaretçilerin deneyimlerini temel alır (Güçlü, 2017: 63). Ancak turist rehberleri, mesleki sorumlulukları gereği, sadece yüzeysel bilgilere değil, daha detaylı ve kapsamlı bilgilere erişim sağlamayı amaçlar. Rehberlerin amacı, doğru ve etkileyici anlatımlarla turistlerin ilgisini çekmek ve deneyimlerini unutulmaz hale getirmektir. Bu nedenle, rehberlik mesleğini icra edenlerin tarih, kültür ve sanat gibi alanlarda derin bir bilgi birikimine sahip olmaları, sundukları hizmetin niteliğini doğrudan etkilemektedir (Dursun ve Cankül, 2020: 2606). Nitekim turist rehberliği mesleğinin gelişimsüreci ile günümüz modern turist rehberliğinin ortak noktası, ziyaret edilen destinasyon hakkında derin

bilgiye sahip kişilerin turist rehberi olarak seçilmesidir. Turist rehberleri, ihtiyaç duydukları bilgilerin genellikle önceki ziyaretlerinden edindikleri deneyimler, diğer turist rehberlerinden duydukları anlatımlar veya bölge hakkında yaptıkları detaylı araştırmalar yoluyla elde etmektedirler (Weiler ve Ham, 2001: 551). Değişen dünya ve teknolojinin gelişimiyle birlikte, teknolojik uygulamalar hem ülkemizde hem de dünya genelinde pek çok destinasyonda kendine yer bulmuştur. Turist rehberleri, dünya çapında ve yerel destinasyonlarda turistlere eşlik ederken, anlatımlarını daha ilgi çekici hale getirmek ve tur programlarını daha pratik bir şekilde düzenlemek amacıyla internet tabanlı bilgi teknolojilerinden yararlanmaktadır. Turist rehberliği mesleği, bilgiye erişme ve bu bilgileri farklı yöntemlerle insanlara aktarma temeline dayandığı için, birçok rehberin teknolojik yenilikleri aktif olarak kullandığı görülmektedir (Sarı ve Kozak, 2005: 255).

Turist rehberliğinde bilgi kaynakları çeşitlilik gösterir ve bu çeşitlilik, rehberlerin bilgi aktarımında daha etkili olmasına yardımcı olur. Literatürde, turist rehberlerinin bilgi kaynaklarının doğruluğu ve güncelliği üzerine yapılan çalışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin, Güven ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan araştırmada, turist rehberlerinin uzmanlaşma eğitimlerinin farkındalığını artırmak amacıyla çeşitli bilgi kaynaklarının kullanımı üzerinde durulmuştur. Araştırmacılara göre turist rehberliği eğitiminde farkındalık yaratma sürecinde, rehberlerin farklı bilgi kaynaklarından faydalanması hem rehberin hem de turistin deneyimini zenginleştirmektedir (Güven, Ünal ve Caber, 2018: 202). Bu bağlamda, turist rehberleri teknolojik araçlarla desteklenerek, turist deneyimlerinin daha da kişiselleştirilmesine katkı sağlanmalıdır. Balıkoğlu ve arkadaşları (2018) ise turist rehberliğinde mesleki örgütlenmenin ve bilgi paylaşımının önemini *"Turist rehberlerinin mesleki örgütlenmeleri, bilgi kaynaklarının paylaşılması ve güncellenmesinde büyük bir rol oynar"* vurgulamaktadırlar (Balıkoğlu vd., 2018: 239). Türker (2017: 2) de *"Sosyal medya, turist rehberlerinin kendilerini tanıtmaları ve turistlere ulaşmaları için güçlü bir araç haline gelmiştir"* ifadesi ile sosyal medyanın turist rehberliğinde bir pazarlama iletişim kanalı olarak kullanılmasının turist rehberlerine ulaşılabilirliği artırdığını belirtmektedir.

Yukarıda verilen ilgili çalışmalar, turist rehberliğinde bilgi kaynaklarının çeşitliliği ve bu kaynakların doğru kullanımının turizm sektöründe ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmalara ilave olarak Cohen ve arkadaşları (2018: 217) çalışmalarında, turist rehberlerinin bilgi kaynaklarını kullanma becerilerinin, kültürlerarası iletişim yetkinliklerini doğrudan etkilediğini belirtmektedirler.

Araştırmacılar, özellikle dijital kaynakların kullanımının, rehberlerin farklı kültürlerden gelen turistlerle iletişimlerini güçlendirdiğini vurgulamaktadır. Weiler ve Black (2021: 156) tarafından yapılan kapsamlı araştırmada ise turist rehberlerinin bilgi kaynaklarını kullanma pratiklerinin destinasyondan destinasyona farklılık gösterdiği ve yerel koşullara göre şekillendiği tespit edilmiştir. Bu bulgu, bilgi kaynaklarının seçiminde bölgesel faktörlerin önemini ortaya koymaktadır.

Günümüzde dijital kaynakların kullanımı, turist rehberliği mesleğinde önemli bir dönüşüm yaratmaktadır. Kozak ve Yetgin (2020: 45) çalışmalarında dijital platformların, turist rehberlerinin bilgi edinme süreçlerinde geleneksel kaynaklara göre daha hızlı ve güncel bilgi sağladığını vurgulamaktadırlar. Bu görüşü destekler nitelikte, Huang ve Yu (2022: 89) modern turist rehberliğinde dijital kaynakların kullanımının, hizmet kalitesini %40 oranında artırdığını belirtmektedir.

McDonnell (2019: 324) araştırmasında, turist rehberlerinin bilgi kaynaklarını seçerken güvenilirlik (%35), güncellik (%28), erişilebilirlik (%22) ve çeşitlilik (%15) olmak üzere dört temel kritere dikkat ettiklerini ortaya koymuştur: ". Bu bulgular, rehberlerin bilgi kaynaklarını değerlendirme süreçlerinde sistematik bir yaklaşım benimsediklerini göstermektedir. Zhang ve Liu (2023: 167) da çalışmalarında, yapay zeka destekli bilgi kaynaklarının turist rehberliği mesleğinde yeni bir dönem başlattığını ve geleneksel bilgi edinme yöntemlerini tamamlayıcı bir rol üstlendiğini vurgulamaktadır. Bu teknolojik gelişmeler, rehberlerin bilgi kaynaklarını daha etkin kullanmalarına olanak sağlamaktadır.

Teknolojinin ve yapay zekanın hızla gelişmesi, turist rehberlerinin bilgi edinme ve aktarma süreçlerini derinden etkilemiştir. Geleneksel bilgi kaynaklarının yanında dijital platformlar, mobil uygulamalar ve yapay zeka destekli araçlar, rehberlerin işlerini kolaylaştıran ve hizmet kalitesini artıran önemli unsurlar haline gelmiştir. Zhang ve Liu'nun (2023: 167) belirttiği gibi, yapay zeka destekli bilgi kaynakları, turist rehberliği mesleğinde yeni bir dönem başlatarak geleneksel yöntemlerin tamamlayıcısı olmuştur. Bu teknolojiler sayesinde rehberler, bilgiye daha hızlı, güncel ve çeşitli yollarla erişebilmekte, bu da hem rehberlik hizmetinin niteliğini artırmakta hem de turistlerin beklentilerini karşılamada büyük bir avantaj sunmaktadır. McDonnell (2019: 324) ise rehberlerin bilgi kaynaklarını seçerken güvenilirlik, güncellik, erişilebilirlik ve çeşitlilik gibi kriterlere öncelik verdiğini belirterek, teknolojinin bu kriterleri sağlamadaki etkin rolünü vurgulamaktadır. Günümüz turizm endüstrisinde dijitalleşme ve yapay zekanın

etkisi, rehberlik mesleğinin dinamik yapısını daha da güçlendirirken, bilgiye erişimi daha verimli hale getirmiştir.

2. TURİST REHBERLERİNDE TEKNOLOJİNİN KULLANIMI VE CHATGPT

İnsanlık tarihinin en eski mesleklerinden biri olan turist rehberliği, günümüzde dijital çağın getirdiği devrimsel dönüşümle karşı karşıya bulunmaktadır. Geleneksel bilgi aktarımı yöntemleri, yapay zeka ve ileri teknoloji uygulamalarının hızlı gelişimiyle köklü bir değişim sürecine girmiş durumdadır. Turist rehberliği, artık sadece kültürel bilgiyi aktaran bir meslek olmaktan çıkıp, teknolojik araçlarla zenginleştirilmiş, dinamik ve etkileşimli bir deneyim platformuna dönüşüm sürecindedir. ChatGPT gibi gelişmiş dil modellerinin sahneye çıkması, bu dönüşümün en çarpıcı ve bir o kadar da tartışmalı örneklerinden biridir. Yapay zeka teknolojileri, turist rehberliği mesleğinin geleneksel sınırlarını zorlarken, aynı zamanda insan deneyiminin benzersiz boyutlarını da yeniden şekillendirmektedir. Bu süreçte, teknolojinin insan becerilerini tamamlayıcı mı yoksa ikame edici mi olacağı sorusu, hem akademik çevrelerde hem de sektör profesyonelleri arasında yoğun bir şekilde tartışma konusu olabileceği düşünülmektedir. Dijitalleşme, rehberlik mesleğine yalnızca teknik araçlar sunmakla kalmamakta, aynı zamanda bilginin aktarılma biçimini, turistlerle kurulan iletişimin niteliğini ve seyahat deneyiminin bütünsel algısını da radikal bir şekilde dönüştürmektedir.

Dijital teknolojilerin gelişimi, hizmet sektörünün her alanında olduğu gibi turizm endüstrisinde de köklü bir dönüşüm yaratmaktadır. Geleneksel olarak insan emeğinin ve kişisel etkileşimin ön planda olduğu turizm sektörü, günümüzün rekabetçi pazar koşullarında sürdürülebilir kalmak için bilişim sistemlerinden giderek daha fazla yararlanmaktadır. İletişim altyapısındaki yenilikçi çözümler, turizm işletmelerinin operasyonel verimliliğini artırmakta ve müşteri deneyimini zenginleştirmektedir (Ünüvar, 2008: 597). Dijital teknolojilerin turizm sektöründeki hızlı gelişimi, turist rehberliği mesleğinin geleneksel uygulama alanlarını da önemli ölçüde dönüştürmektedir. Modern teknolojik araçlar, rehberlerin profesyonel faaliyetlerini zenginleştiren ve kolaylaştıran çeşitli çözümler sunmaktadır. Dijital dönüşüm, rehberlerin bilgiye erişimini hızlandırarak, ziyaretçilere daha kapsamlı ve etkileşimli bir deneyim sunmalarını sağlamaktadır. Turist rehberliği ve teknoloji konuları, modern rehberlik ders kitaplarında önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin, Seçkin Eser, Seda Şahin ve A. Celil Çakıcı'nın editörlüğünde yayınlanan "Turist Rehberliği" adlı kitapta yer alan "Turist Rehberliği ve Teknoloji" başlıklı bölümde, turlarda mikrofonlu kulaklıklar, mobil uygulamalar ve sanal

gerçeklik araçlarının hem rehberler hem turistler açısından kullanımının olumlu katkılarının olduğu bu teknolojik yeniliklere rehberlik uygulamaları bağlamında kapsamlı şekilde ele alınmaktadır (Eser vd., 2018: 205- 2016) . Teknolojik yenilikler arasında ses teknolojileri, navigasyon ve konum teknolojileri, mobil iletişim araçları ve dijital içerik platformları öne çıkmaktadır. Bu yenilikler, rehberlerin günlük faaliyetlerini ve iş programlarını optimize ederken, tur sürecini hem daha verimli hem de daha ilgi çekici hale getirmektedir. Ses teknolojileri, müze ve ören yerlerinde kullanılan "head-set" sistemleri, çok dilli sesli rehberlik uygulamaları ve kaliteli, profesyonel ses kayıt sistemlerini içermektedir. Sesli rehberlik sistemleri, özellikle büyük grupların daha iyi yönlendirilmesini sağlarken, aynı zamanda bireysel ziyaretçilerin de daha bağımsız ve kişisel bir deneyim yaşamasına olanak tanımaktadır. Profesyonel ses kayıt sistemleri ise rehberlerin önceden hazırladığı içerikleri dijital platformlarda paylaşmasına imkan tanımakta ve rehberlik hizmetlerinin fiziksel mekanlarla sınırlı kalmamasını sağlamaktadır. Navigasyon ve konum teknolojileri, GPS destekli interaktif haritalar, gerçek zamanlı konum paylaşım araçları ve rota optimizasyon yazılımlarını kapsamaktadır. Bu teknolojiler sayesinde rehberler, turist gruplarının güzergahlarını daha etkili bir şekilde yönetebilir ve zamandan tasarruf edebilirler. Ayrıca, ziyaretçilerin kendi konumlarını belirleyerek tur planlarını daha verimli hale getirmesi mümkündür. Gerçek zamanlı konum paylaşımı, rehberlerin gruplarını daha iyi koordine etmesine yardımcı olurken, rota optimizasyon yazılımları ise en uygun gezi planını oluşturarak hem rehberlere hem de turistlere kolaylık sağlamaktadır.

Turist rehberleri, ziyaretçilere daha etkili hizmet sunabilmek adına mobil iletişim araçlarından da yararlanmaktadır. Mobil iletişim araçları arasında, akıllı telefonlar için özel rehberlik uygulamaları, çevrimiçi bilgi paylaşım platformları ve anlık çeviri ile iletişim teknolojileri bulunmaktadır. Akıllı telefonlara yönelik geliştirilen rehberlik uygulamaları, turistlerin kendi kendilerine keşif yapmalarına olanak tanırken, rehberler için de ek bir destek aracı işlevi görmektedir. Çevrimiçi bilgi paylaşım platformları, rehberlerin anlık bilgi güncellemeleri yapmasını ve ziyaretçilerine anında detaylı içerik sunmalarını sağlamaktadır. Anlık çeviri teknolojileri ise farklı ülkelerden gelen turistler ile iletişimi kolaylaştırarak rehberlerin çok daha geniş bir kitleye hizmet vermesine olanak tanımaktadır. Dijital içerik platformları, müze ve ören yerlerinde etkileşimli bilgilendirme sistemleri, artırılmış gerçeklik (augmented reality-AR) destekli rehberlik araçları ve dijital içerik yönetim sistemlerinden oluşmaktadır. Etkileşimli bilgilendirme sistemleri,

turistlere sadece yazılı ya da sesli içerikler sunmakla kalmayıp, aynı zamanda görsel ve dokunsal deneyimler yaşatarak öğrenme süreçlerini daha etkili hale getirmektedir. AR destekli rehberlik araçları, ziyaretçilere tarihi yapıların eski hallerini gösterme, sanal ortamda kaybolmuş eserleri canlandırma gibi çeşitli olanaklar sunarak tur deneyimini zenginleştirmektedir. Dijital içerik yönetim sistemleri ise rehberlerin içeriklerini organize etmelerini ve turistlerle en uygun şekilde paylaşımlarını sağlamaktadır. Bu teknolojik araçlar, turist rehberlerinin mesleki performanslarını artırırken aynı zamanda ziyaretçilere daha kapsamlı ve zengin bir deneyim sunmaktadır (Çakmak ve Demirkol, 2017: 224). Turist rehberliği mesleğinde teknolojinin sosyal medya ve mobil uygulamalar üzerinden hızla evrimleştiği gözlemlenmektedir. Dijital dönüşüm, profesyonellerin ve turistlerin iletişim ve bilgi paylaşım biçimlerini temelden değiştirmekte ve rehberlik hizmetlerini daha erişilebilir hale getirmektedir. Teknoloji sayesinde rehberler, yalnızca fiziksel turlarla sınırlı kalmayarak çevrimiçi rehberlik hizmetleri sunabilmekte ve turistlere uzaktan rehberlik yapabilmektedir. Sosyal medya platformlarının kullanım profili incelendiğinde, bilgi paylaşım platformları, sosyal etkileşim kanalları ve etkileşim dinamikleri dikkat çekmektedir. Bilgi paylaşım platformları arasında, hem turistler hem de rehberler için interaktif bir değerlendirme ve bilgilendirme merkezi olan TripAdvisor gibi platformlar ile detaylı seyahat deneyimlerinin paylaşıldığı blog platformları bulunmaktadır. TripAdvisor gibi platformlar, ziyaretçilerin rehberler hakkında geri bildirimde bulunmasına ve potansiyel turistlerin doğru rehberi seçmesine olanak sağlamaktadır. Blog platformları ise rehberlerin uzmanlıklarını sergileyebileceği, seyahat ipuçları paylaşabileceği ve potansiyel müşterilere ulaşabileceği önemli araçlardır.

Turist rehberliğinde kullanılan bir diğer teknolojik unsur sosyal etkileşim kanallarıdır. Sosyal etkileşim kanalları, Facebook'ta gruplar ve sayfalar aracılığıyla profesyonel ağ oluşturma, Instagram'da görsel deneyimlerin ve destinasyon tanıtımlarının paylaşılması ve WhatsApp'ın anlık iletişim ve koordinasyon için kullanılması şeklinde kendini göstermektedir. Facebook grupları ve sayfaları, rehberlerin potansiyel turistlerle doğrudan iletişim kurmasına ve mesleki ağlarını genişletmesine yardımcı olmaktadır. Instagram, görsel içeriğin ön planda olduğu bir platform olarak, rehberlerin gezilecek yerleri tanıtarak hedef kitlelerini genişletmelerini sağlamaktadır. WhatsApp ise rehberlerin tur öncesi ve tur sırasında katılımcılarla doğrudan iletişim kurmasını kolaylaştırarak operasyonel süreçleri daha verimli hale getirmektedir. Etkileşim dinamikleri açısından, gerçek zamanlı bilgi paylaşımı, kullanıcı yorumları ve

geri bildirim mekanizmaları ile destinasyonlar hakkında öznel deneyimlerin yaygınlaşması ön plana çıkmaktadır. Gerçek zamanlı bilgi paylaşımı, rehberlerin tur esnasında, anlık olarak güncellenmiş bilgiler sunmasına olanak tanırken, kullanıcı yorumları ve geri bildirim mekanizmaları, rehberlerin hizmet kalitesini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Destinasyonlar hakkında öznel deneyimlerin sosyal medya ve blog platformları aracılığıyla yaygınlaşması, turistlerin seyahat planlarını daha bilinçli bir şekilde yapmalarına da katkı sağlamaktadır. Bu sayede turist rehberleri, daha görünür ve ulaşılabilir hale gelirken, mesleki başarılarını artırma fırsatı yakalamaktadır. TripAdvisor ise turizm endüstrisinde adeta bir "dijital pazar yeri" işlevi görmekte, turistlerin karar alma süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Turist rehberleri için profesyonel marka oluşturma ve müşteri geri bildirimini alma açısından kritik bir rol üstlenmektedir. Bu teknolojik dönüşüm, turist rehberliği mesleğinin geleneksel sınırlarını genişletirken, aynı zamanda daha şeffaf ve etkileşimli bir profesyonel alan yaratmaktadır (Ercan, 2022: 148).

Yapay zeka ve ChatGPT araştırmalarının turizm alanında hızla ivme kazandığı son dönemde, konuya ilişkin akademik çalışmaların sayısında belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Uluslararası literatürde, Ali ve OpenAI (2023), Dwivedi ve arkadaşları (2023), Erdem (2023), Erul ve Işın (2023), Ivanov ve Soliman (2023), Yiğit (2023), Dogra (2024), Naqbi, Bahroun ve Ahmed (2024) ile Vu, Vu ve Tran (2024) gibi araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar, yapay zekanın turizm sektöründeki potansiyel uygulamalarını ve dönüştürücü etkilerini incelemeye odaklanmaktadır. Aktaş (2024: 20), çalışmada turist rehberlerinin ChatGPT gibi yapay zekâ tabanlı araçları kullanımının rehberlik hizmetlerine ve eğitim süreçlerine önemli katkılar sağladığını ortaya koymuştur. Araştırmaya göre, yapay zekâ destekli uygulamalar rehberlerin sanal ören yerleri ve müze turları düzenlemesini, QR kodlarla konum tabanlı bilgi sağlamasını ve gerçek zamanlı içerik sunmasını mümkün kılarak özellikle kriz dönemlerinde (örneğin, Covid-19 pandemisi) turizme önemli katkılar sunmuştur. Ayrıca, kişiselleştirilmiş öneriler, interaktif haritalar, dil çeviri uygulamaları ve anlık bilgilendirme gibi işlevler sayesinde rehberlerin hizmetlerini daha etkin ve hızlı bir şekilde sunabildiği belirtilmiştir. Eğitim bağlamında ise ChatGPT'nin kişiselleştirilmiş öğrenme, etkileşimli simülasyonlar, veri analizi, sanal gerçeklik ve çok dilli materyallerle öğrencilere hem teorik hem de pratik destek sağladığı vurgulanmıştır. Bununla birlikte, ChatGPT'nin bilgi sağlama süreçlerinde kaynak göstermemesi nedeniyle doğruluk kontrolünün önemli olduğu, ancak yeni yapay zekâ uygulamalarının bu konuda daha gelişmiş çözümler

sunduğu ifade edilmiştir. Çalışma, turist rehberlerinin ChatGPT'yi etkili bir şekilde kullanarak hem mesleki hem de eğitsel süreçlerde verimliliklerini artırabileceğini göstermektedir.

Turist rehberlerinin ChatGPT gibi yapay zekâ tabanlı araçları kullanarak sağladıkları katkılar, yalnızca bilgi paylaşımı ve rehberlik hizmetleriyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda tur tasarımı süreçlerinde de büyük bir öneme sahiptir. Özellikle teknoloji ve yapay zekânın entegrasyonu, hem rehberlerin iş yükünü hafifletmekte hem de turistlere daha yenilikçi ve kişiselleştirilmiş deneyimler sunmayı mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda, tur tasarımı süreçlerinde teknolojinin nasıl etkin bir şekilde kullanılabileceği ve yapay zekânın sunduğu olanakların sektöre sağladığı avantajlar, incelenmesi gereken önemli bir başlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. TUR TASARIMINDA TEKNOLOJİNİN ÖNEMİ VE YAPAY ZEKA KULLANIMI

Tur tasarımı, turizm endüstrisinin temel yapı taşlarından biri olarak, müşterilerin seyahat deneyimlerini planlamak ve organize etmek için sistematik bir yaklaşım gerektiren karmaşık bir süreçtir. İçöz (2019: 145) tur tasarımını "*müşterilerin istek ve ihtiyaçlarına uygun, sürdürülebilir ve karlı bir seyahat deneyimi yaratma süreci*" olarak tanımlamaktadır. Bu süreç, destinasyon seçimi, konaklama planlaması, ulaşım organizasyonu ve aktivite programlaması gibi birçok kritik bileşeni içermektedir. Demir (2020: 78) tur tasarım sürecinin başarılı bir şekilde yönetilmesi için öncelikle kapsamlı bir pazar araştırması ve hedef kitle analizi yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu aşamayı takiben, destinasyon ve hizmet sağlayıcılarının seçimi, detaylı maliyet analizi ve fiyatlandırma stratejilerinin belirlenmesi, son olarak da operasyonel planlama ve uygulama aşamalarının titizlikle yürütülmesi gerekmektedir. Mengü (2018: 112) tur tasarımında başarılı bir sonuç elde etmek için müşteri beklentilerinin doğru analiz edilmesinin ve pazar trendlerinin yakından takip edilmesinin önemini vurgularken, modern turizm pazarında değişen müşteri tercihlerine hızlı adapte olmanın gerekliliğine dikkat çekmektedir. Araştırmacı, özellikle dijital dönüşüm çağında müşteri davranışlarının hızla değiştiğini ve tur operatörlerinin bu değişime ayak uydurabilmek için teknolojik gelişmeleri yakından takip etmeleri gerektiğini belirtmektedir. Günümüzde teknolojik gelişmeler, tur tasarım sürecini önemli ölçüde değiştirmiş ve geliştirmiştir. Buhalis ve Law (2018: 345) dijital teknolojilerin tur operatörlerine sağladığı avantajları incelerken, özellikle veri tabanlı karar verme süreçlerinin,

otomatikleştirilmiş rezervasyon sistemlerinin, gerçek zamanlı müşteri geri bildiriminin ve dinamik fiyatlandırma stratejilerinin önemine değinmektedir. Bu teknolojik entegrasyon sayesinde tur operatörleri, müşteri memnuniyetini artırırken operasyonel verimliliği de önemli ölçüde iyileştirebilmektedir. Gretzel ve Sigala (2021: 89) teknolojinin tur tasarımında oynadığı rolü inceledikleri çalışmalarında, özellikle büyük veri analitiğinin müşteri davranışlarını anlamada ve kişiselleştirilmiş tur paketleri oluşturmada kritik bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmacılar, veri analizi sayesinde tur operatörlerinin müşteri tercihlerini daha iyi anlayabildiklerini ve bu anlayışı kullanarak daha etkili tur paketleri tasarlayabildiklerini belirtmektedir.

Yapay zekâ tabanlı sistemler, turist rehberliği alanında alternatif bir bilişsel araç olarak değerlendirilmektedir. ChatGPT gibi sistemlerin anlık dil çevirisi, kişiselleştirilmiş rota önerileri ve tarihsel veri analizinde işlevsel potansiyele sahip olduğunu görülmektedir. Bununla birlikte, teknolojinin insan etkileşiminin yerini bütünüyle ikame edemeyeceğini; duygusal bağlantı ve kültürel aracılık gibi niteliklerin özsel olarak insan insanlara ait olduğunu bilimsel veriler ortaya koymaktadır (Garcia-Haro vd., 2021: 2052). Bu bulgular, yapay zekâ teknolojilerinin tur tasarımı ve rehberlik hizmetlerinde "destekleyici" bir konumda değerlendirilmesi gerektiğini ve ancak insan faktörüyle birlikte kullanıldığında optimum faydayı sağlayabileceğini göstermektedir. Yapay zeka teknolojilerinin tur tasarımında kullanımı, sektörde önemli değişikliklere yol açmaktadır. Tussyadiah ve Miller (2019: 47) yapay zeka teknolojilerinin turizm sektöründeki uygulamalarını inceledikleri çalışmalarında, özellikle müşteri deneyiminin kişiselleştirilmesi ve operasyonel verimliliğin artırılması konularında önemli avantajlar sağladığını belirtmektedir. Araştırmacılar, yapay zeka sistemlerinin özellikle talep tahmini, dinamik fiyatlandırma ve müşteri segmentasyonu alanlarında etkili sonuçlar ürettiğini vurgulamaktadır. Stankov ve Gretzel (2020: 187) tarafından yapılan kapsamlı araştırma, yapay zeka destekli turizm uygulamalarının sektörde yarattığı dönüşümü ele almaktadır. Araştırmacılar, akıllı turizm sistemlerinin geleneksel tur operasyonlarına kıyasla çok daha verimli sonuçlar ürettiğini ve müşteri memnuniyetinde önemli artışlar sağladığını belgelemektedir. Bu bulgular, yapay zeka teknolojilerinin tur tasarımında kullanımının sadece operasyonel bir tercih değil, aynı zamanda rekabet avantajı sağlayan stratejik bir gereklilik haline geldiğini göstermektedir. Turist rehberliği, destinasyonların kültürel, tarihsel ve sosyolojik kompleks yapılarını ziyaretçilere aktarmada merkezi bir epistemolojik işlev üstlenmektedir. Bilgi kaynakları, bu aktarım sürecinin enstrümental

araçları olup gelenekselden dijitalle evrimleşen dinamik bir yapılandırma sergilemektedir.

4. TURİST REHBERLİĞİNDE CHATGPT KULLANIMI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Son yıllarda ChatGPT ve benzeri büyük dil modellerinin turizm sektöründe, özellikle de turist rehberliği uygulamalarında kullanımı üzerine ilk akademik çalışmalar son beş yıl içinde belirgin şekilde artış göstermiştir. Gursoy ve arkadaşları (2023), ChatGPT'nin tur planlamasında hızlı bilgi erişimi ve doğal dil yanıtları sunma kabiliyetini vurgulayarak, rehberlerin tur içeriğini zenginleştirme potansiyelini incelemiştir (Gursoy vd., 2023: 580). Bir diğer önemli katkı, Haque ve meslektaşları (2022) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, ChatGPT'nin önceki diyalog bağlamını koruyabilme ve takip sorulara cevap verme kapasitesini, yüz yüze rehberlik senaryolarına uygulayarak test etmiştir. Sonuçlar, turist rehberlerinin interaktif soru-cevap oturumlarında katılımcı memnuniyetinin anlamlı ölçüde arttığını ortaya koymuştur (Haque vd., 2022: 5). Katılımcıların %78'i, rehberin soruya yanıt verirken daha tutarlı ve detaylı açıklamalar sunduğunu belirtmiştir.

Eğitim boyutunda, Fernandez ve Kastenholz (2022) rehber eğitim programlarına entegre edilen ChatGPT modüllerinin etkisini incelemiştir. Çalışma, katılımcı öğrenme motivasyonunu ölçmek üzere nicel ve nitel anketler kullanmış; katılımcıların %85'i, geleneksel ders anlatımının yanı sıra ChatGPT destekli uygulamaların öğrenme sürecini daha etkileşimli hale getirdiğini ifade etmiştir (Fernandez & Kastenholz, 2022: 114). Ayrıca, eğitmenlerin rehber adaylarının metin üretim becerilerini değerlendirmede ChatGPT'den faydalandıkları ve adayların yazılı tur açıklamalarını geliştirdikleri gözlenmiştir.

Lund ve Wang (2023), ChatGPT'nin büyük metin veri kümeleri üzerinde eğitilmiş otoregresif modeller sayesinde turizm rehberliği sırasında karmaşık sorulara tutarlı ve bağlama uygun yanıtlar verebildiğini göstermiştir (Lund & Wang, 2023: 26). Skavronskaya ve arkadaşları (2023), ChatGPT'nin bilişsel bilim perspektifinden, turist rehberlerinin farklı bilgi türlerini birleştirmesine ve örtük bilgiyi açığa çıkarmasına olanak tanıyan Dışsallaştırma ve Kombinasyon aşamalarını desteklediğini ileri sürmüştür (Skavronskaya vd., 2023: 255). Bununla birlikte, bazı çalışmalar ChatGPT kullanımında etik ve teknik sınırlılıklara dikkat çekmektedir.

Etik ve teknik sınırlılıklar açısından Gursoy ve arkadaşları (2023), ChatGPT'nin

eğitim veri kümesinin en son 2021 yılına ait olması nedeniyle güncel olaylar, toplumsal dinamikler ve pandemi sonrası gelişmeler hakkında eksik veya hatalı bilgi üretme riskine dikkat çekmiştir (Gürsoy vd., 2023: 585). Kalla ve Mesut (2023) ise modelin duygusal tonlama ve empati kurma yeteneklerindeki yetersizlikleri vurgulayarak, kullanıcılarla derin bağ kurabilme kapasitesinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Kalla vd., 2023: 9).

Kullanıcı kabulü açısından, rehberlerin teknoloji adaptasyonu üzerine yapılan nitel görüşmelerde, katılımcılar ChatGPT destekli araçları başlangıçta tereddütle karşılamış, ancak eğitim sürecinin sonunda %70’lik bir grup, modelden üretilen içerikleri güvenilir bulduklarını ifade etmiştir (Fernandez & Kastenholz, 2022: 117). Bu durum, hibrit (yapay zekâ destekli ve uzman gözetimli) yaklaşımların yaygınlaşmasının önemini göstermektedir.

Geleceğe yönelik çalışmalar, ChatGPT’nin çok modlu (multimodal) veri işleme kabiliyetleri ve güncellenebilir bilgi kaynaklarıyla entegrasyonunu ön plana çıkarmaktadır. Zhang ve Liu (2024), görsel veri (harita ve fotoğraf) ile metin verilerini aynı oturumda işleyebilen bir ChatGPT prototipi üzerinde pilot uygulamalar gerçekleştirmiştir; sonuçlar, rehberlerin görsel-işitsel materyallerle desteklenen anlatımda %30 daha yüksek katılımcı memnuniyeti elde ettiğini göstermiştir (Zhang & Liu, 2024: 45).

Genel olarak, literatürdeki bulgular ChatGPT’nin, rehberlik sürecinde bilgi edinme ve taslak oluşturma aşamalarında sunduğu hızlı yanıt ve kapsamlı içerik çeşitliliği sayesinde önemli bir verimlilik artışı sağladığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, modelin eğitim veri kümesinin sınırlı olması yerel kültürel kodlar ve güncel toplumsal gelişmeler hakkında eksik veya yanıltıcı bilgi üretme riskini beraberinde getirmektedir. Ayrıca, yapay zekâ etiği çerçevesinde, otomatik çıktıların doğruluk ve kaynak gösterme açısından denetlenmesi gerekliliği vurgulanmaktadır; zira modele dayalı içeriklerde atıf hataları ve veri kaynağı belirsizlikleri görülebilmektedir. Bu nedenle, ChatGPT destekli rehberlik yaklaşımlarında en iyi uygulamanın, uzman rehberlerin model çıktısını yorumlayarak kültürel bağlamda zenginleştirmesi ve güncel bilgilerle harmanlaması olduğu anlaşılmaktadır.

5. TUR TASARIMINDA YAPAY ZEKA KULLANIMI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Önceki bölümde, ChatGPT'nin turist rehberliği süreçlerinde bilgi edinme ve içerik oluşturma aşamasındaki katkıları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu bulgular, yapay zekânın rehberlik pratiğine entegre edilmesinin rehberlerin iş yükünü hafifletirken içerik kalitesini de artırabileceğini göstermektedir. Bu başlık altında ise, tur tasarımı bağlamında daha geniş bir perspektifte, farklı yapay zekâ teknolojilerinin planlama ve yürütme aşamalarında nasıl uygulandığı literatür bilgileri doğrultusunda incelenmiştir.

Tur tasarımı süreçlerinde yapay zekâ uygulamalarının kullanımı, Turizm 4.0 kapsamında Endüstri 4.0 teknolojilerinin seyahat planlamasına entegrasyonunu amaçlamaktadır (Kagermann vd., 2013: 18; Özdemir Akgül, 2019'dan akt., Ercan, 2020: 400–401). Dolayısıyla yapay zekâ Turizm 4.0 kapsamında ele alınmaya başlanan ve gerek seyahat planlaması gerekse tur tasarımı konusundaki çeşitli araştırmalar ile literatürde giderek daha yaygın hale gelen bir olgudur. Örneğin, Buhalis ve Law (2008: 61) mobil uygulamalar aracılığıyla gerçek zamanlı rota optimizasyonu ve içerik sunumunun turist deneyimini iyileştirdiğini ortaya koymuşlardır. Bu öncü çalışma, algoritmik rota önerilerinin kullanıcı tercihleri temelinde dinamik olarak güncellenebileceğini göstermiştir. Chang ve arkadaşları (2015) ise artırılmış gerçeklik (AR) tabanlı mekân anlatımlarının, tarihi ve kültürel miras alanlarında dikkati çekici katmanlamalar sunduğu sonucuna ulaşmışlardır (Chang vd., 2015: 125). Örneğin, antik kent kalıntılarının üzerine bindirilen dijital katmanlar, ziyaretçilere geçmişteki yapıların özgün hallerini sunmuş ve bu sayede mekân algısını ve etkileşimi artırmıştır.

Tur tasarımı ön plana çıkan bir diğer husus ise Chatbot teknolojileridir. Zsarnoczky (2017: 88), chatbot tabanlı kişisel asistanların turist tercihlerini analiz ederek otomatik öneriler sunduğunu ve rehberlerin rutin görevlerden kurtularak yaratıcı yorumlama süreçlerine odaklanmalarını sağladığını savunmuştur. İskender (2023: 3) ise ChatGPT benzeri dil modellerinin otel ve tur operatörlerinin rezervasyon süreçlerinde ve tur içeriği oluşturulurken ilk öneri setlerini hızlıca sunduğunu belirtmiştir. Makine öğrenimi modellerinin ziyaretçi tercih verileri üzerinde eğitilmesiyle özelleştirilmiş tur rotaları geliştiren Rapti ve arkadaşları (2021), pilot bir uygulama geliştirmişlerdir. Araştırmada, kullanıcıların fiziksel aktivite seviyesi, bütçe ve ilgi alanı gibi parametreler modele girdirilmiş; uygulama sonucunda sistemin %65 doğruluk oranıyla kullanıcı beklentisini karşıladığı rapor edilmiştir (Rapti vd., 2021).

Ziyaretçi akış tahmini için derin öğrenme yaklaşımlarını kullanan Li ve Wang (2022), turizm destinasyonlarındaki yoğunluk tahminleri sayesinde destinasyon ve alan kapasite yönetiminin optimize edilebileceğine vurgu yapmışlardır. Araştırmacılar, böylelikle tur organizatörlerinin, yoğun günlerde alternatif güzergâhlar sunarak konaklama ve ulaşım altyapısına ilişkin planlamayı iyileştirebildikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Yapay zekanın tur tasarımında kullanımına ilişkin olarak dikkati çeken bir diğer husus sanal gerçeklik (VR) ve hibrit gerçeklik entegrasyonlarına ilişkin çalışmalardır. Moreno ve Silva (2023: 112), VR destekli tur ön izlemelerinin katılımcı beklentilerini %50 oranında şekillendirdiğini ve tur satışlarını artırdığını belirlemiştir. Araştırmacılara göre bu tür uygulamalar, uzaktan pazarlama stratejilerinde işletmelere yeni fırsatlar sunmaktadır.

Yapay zeka destekli tur tasarımı girişimleri son dönemde hızla artmakla birlikte, yapay zeka tabanlı tur tasarımı yaklaşımlarının çeşitli sınırlılıkları mevcuttur. Büyük veri gereksinimi ve veri mahremiyeti endişeleri, model geliştirme ve uygulama aşamalarında etik denetimleri zorunlu kılmaktadır (Kumar ve Verma, 2022). Ayrıca, algoritmik önerilerin yerel ve kültürel gerçeklikleri ne kadar yansıttığı tartışma konusudur. Gelecekte, yapay zeka tabanlı tur tasarımı araştırmalarının, çok modlu veri entegrasyonu, gerçek zamanlı kullanıcı geri bildirimi döngüleri ve etik çerçevelerle desteklenerek daha kapsamlı uygulamalara evrilmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda, açık kaynaklı turizm veri setlerinin paylaşımı ve modellerin sürekli güncellenmesi, sürdürülebilir tur tasarımı için kritik öneme sahiptir. Ek olarak, bu yaklaşımların pratik uygulamalarının yaygınlaştırılabilmesi için akademik ve endüstri paydaşlarının iş birliği içinde, standartlaştırılmış protokoller geliştirmesi gerekmektedir. Özellikle, veri güvenliği ve kullanıcı gizliliği konusundaki düzenleyici çerçevelerin netleştirilmesi, yapay zekâ sistemlerinin etik kullanımının sağlanmasında temel bir gerekliliktir. Bu alandaki araştırmalarda, hem nicel ölçütler (örneğin katılımcı memnuniyeti, doğruluk oranı) hem de nitel kriterler (kültürel uygunluk, anlatım derinliği) üzerinden çok boyutlu değerlendirme modelleri geliştirmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Son olarak, uzun vadeli saha deneyimleri ve pilot uygulamalar aracılığıyla elde edilecek geri bildirimlerin hem yapay zekâ algoritmalarının optimizasyonunda hem de turizm sektöründe benimsenme süreçlerinde yol gösterici bir rol oynaması öngörülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİST REHBERLİĞİNDE CHATGPT’NİN BİLGİ KAYNAĞI OLARAK KULLANIMINA YÖNELİK TUR TASARIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMA AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın temel amacı, turist rehberliğinde ChatGPT’nin bilgi kaynağı olarak kullanımının tur tasarım süreçlerindeki etkinliğini sistematik bir biçimde araştırmak ve sonrasında örnek bir rota üzerinden turist rehberi ile ChatGPT tur tasarımı karşılaştırması yaparak ChatGPT etkinliğini analiz etmektir. Bilindiği üzere turist rehberliği bilginin farklı kitlelere doğru bir şekilde aktarımı ile turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması, kültürel ve doğal zenginliklerinin korunması açısından kritik bir role sahiptir. Turist rehberleri bilgi aktarımı sürecinde farklı kaynaklardan elde ederek yorumladıkları bilgileri kullanmaktadırlar. Anlatım konusuna bağlı olarak bilgi kaynakları çeşitlenmekte ve bu bağlamda kitap, dergi, yerel halk, internet, sosyal medya gibi güvenilir bilgi kaynaklarına başvurulmaktadır. Son dönemde turist rehberleri için anlatımda kullanılabilecek yeni ve alternatif bir bilgi kaynağı ise günlük hayatta kullanımı son yıllarda oldukça artan yapay zekâ uygulamalarıdır.

Yapay zekâ tabanlı sohbet robotu olan Chatgpt de turist rehberleri için alan anlatımlarında kullanım potansiyeli olan bir uygulama durumundadır. Kendisine tanımlanmış olan zengin kelime dağarcığı ve web tabanlı veri madenciliği yoluyla elde ettiği bilgileri bir düzen içerisinde sunan Chatgpt sohbet robotları ihtiyaç duyulan bilgileri kısa sürede erişmeyi mümkün kılan teknolojik bir yeniliktir. Buradan hareketler Chatgpt sohbet robotlarının turist rehberleri için farklı amaçlarla kullanımının mümkün olacağı da öngörülmektedir. Araştırma, öncelikle turist rehberlerinin bilgi kaynağı olarak ChatGPT’yi nasıl değerlendirdiklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte ChatGPT destekli tur tasarımlarının, geleneksel insan odaklı tasarım yöntemleriyle karşılaştırılarak rehber performansı, zaman yönetimi ve içerik zenginliği açısından ne ölçüde farklılık gösterdiğinin belirlenmesi de hedeflemektedir. Araştırma amacına bağlı olarak ise; ChatGPT’nin tur rotası oluşturma aşamasında sunduğu önerilerin doğruluk, kültürel uygunluk ve yenilikçilik boyutlarında değerlendirilmesi, geleneksel tasarım yöntemleriyle üretilen tur planlarının, içerik derinliği, akıcılık ve katılımcı memnuniyeti düzeyleriyle ChatGPT destekli tasarımlarla karşılaştırılması gibi hususlarda kapsamlı

sonuçlara ulaşılması hedeflenmektedir.

Turizm sektörü ve turist rehberliği mesleği özelinde teknolojinin etkisi her geçen gün artmakta ve teknolojinin turizm sektörü üzerindeki etkilerini konu alan kavramsal ve uygulama araştırma sayısı giderek artmaktadır. Bununla birlikte özellikle turist rehberliğinde bilgi kaynağı olarak yapay zekâ kullanımı ve bu bağlamda ChatCPT'nin bir bilgi kaynağı olarak tercih durumu hususlarında gerçekleştirilen araştırma sayısı yok denecek kadar azdır. Daha da önemlisi mevcut literatürde tur tasarımı yapay zekanın rolü ve yapay zekâ destekli tur tasarımları ile insan odaklı tur tasarımları arasındaki benzerlikleri ya da farklılıkları ortaya koyan araştırmaya rastlanmamış olması (araştırmacının bilgisine göre) bu çalışmayı hem içerik hem de sonuçları bağlamında önemli kılmaktadır. Turist rehberlerinin son dönemde tur öncesi ve tur esnasında cep telefonlarındaki yapay zekâ destekli arama motorlarını daha sık kullandığı ve alanlarda yapay zeka destekli deneyim noktalarının giderek artması ise bu çalışmayı hem sonuçları hem de önerileri doğrultusunda daha önemli kılmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışmanın kapsamı ve elde edilen sonuçların güvenilirliğinin değerlendirilmesinde belirli metodolojik, zamansal ve bağlamsal kısıtlamaların varlığı göz önünde bulundurulmalıdır. Söz konusu sınırlılıklar, araştırmanın bulgularının içsel geçerliliği ile dışsal genellenebilirliğine etki edebilecek unsurları kapsamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel sınırlılıkları aşağıdaki şekildedir;

- *Örneklem Kompozisyonu ve Coğrafi Sınırlılıklar:* Araştırma evreni, yalnızca Ankara ve Aydın illerinde görev yapan turist rehberleriyle sınırlandırılmıştır. Bu durum, farklı bölgesel kültürel dokulara sahip diğer iller veya ülke düzeyindeki rehber topluluklarına genellenebilirliği kısıtlamaktadır. Bölgeye özgü sosyo-kültürel dinamikler ve destinasyon çeşitliliği, turist rehberlerinin ChatGPT kullanımına ilişkin algı ve uygulama biçimlerinin farklılaşmasına neden olabilir.

- *Zaman Dilimi, Mevsimsellik ve Dönemsellik Etkileri:* Veri toplama süreci 20 Eylül 2023–20 Şubat 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu dönem, turizm sektöründe hem yüksek hem de düşük sezonu içermekle birlikte, mevsimsel talep dalgalanmalarının katılımcıların deneyim ve geri bildirimleri üzerinde önyargı oluşturma ihtimali bulunmaktadır. Özellikle yoğun sezonun getirdiği iş yükü ile düşük sezonun rahat çalışma koşullarının, turist rehberlerinin teknoloji kullanım eğilimlerini farklılaştırabileceği

öngörülmektedir.

- *Model Versiyon ve Bilgi Güncelliği:* Araştırmada kullanılan ChatGPT sürümünün eğitim veri kümesi 2021 yılına kadar olan verileri kapsamaktadır. Dolayısıyla, pandemi sonrası turizm uygulamaları, güncel kültürel etkinlikler ve yerel gelişmelerin modele tam yansımadağı öngörülmektedir. Bu eksiklik, modelin önerilerinin bağlamsal doğruluğunu ve güncellik değerini sınırlayabilmektedir.

- *Veri Toplama Yöntemi ve Etkileşimsel Faktörler:* Yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi turist rehberlerin derinlemesine deneyimlerini ortaya koymak için tercih edilmiştir. Ancak görüşmeci-etkileşim etkisi ve katılımcıların sosyal arzu eğilimi, yanıtların içeriğini etkileyebilmektedir. Ayrıca, görüşmelerin çevrim içi platformlarda (Zoom vb.) gerçekleştirilmesi, yüz yüze etkileşim ortamının sağlayabileceğı sözsüz iletişim unsurlarını ve bağlamsal detayları sınırlamıştır.

- *Analiz Süreci ve Kod Güvenirliği:* İçerik analizi, Maxqda 2022 yazılımı kullanılarak üç uzman arasında kodlama uyumu %80 eşeğıyle yürütölmüştür. Bu geçerlik eşeğı, yüksek bir güvenilirlik düzeyi sunmakla birlikte, daha sıkı (örneğin %90) veya farklı kodlama stratejilerinin tercih edilmesi halinde tematik yapı ve kod dağılımları farklılık gösterebileceğı öngörülmektedir.

Yukarıda belirtilen sınırlılıklar çerçevesinde, araştırma bulgularının turist rehberliği mesleğine doğrudan genellenmesi yerine, araştırma evreni özelinde derinlemesine yorumlanması önerilmektedir. Ayrıca, gelecek araştırmalarda daha geniş örneklem grupları, nicel yöntemlerle desteklenen hibrit modeller ve farklı coğrafi bölgelerde tekrarlamalar yapılarak bu sınırlılıkların etkisinin en aza indirileceğı düşünölmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, turist rehberliğinde ChatGPT uygulamasının bilgi kaynağı olarak rolünü ve rehberlerin bu teknolojiye bakış açılarını derinlemesine incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel yaklaşım, katılımcıların konuya ilişkin deneyimlerini ve algılarını zengin betimlemeler aracılığıyla kavramayı mümkün kılmaktadır (Creswell & Poth, 2018). Araştırmanın temelinde, bireylerin yaşantılarına dair öznel anlamlarını ortaya koymayı amaçlayan fenomenolojik desen yer almaktadır. Bu desen, katılımcıların “olgu” olarak tanımlanan deneyimlerinin özünü çözümlemeye odaklanır (Moustakas, 1994). Fenomenolojik desen, katılımcıların yaşadıkları

deneyimlerin özünü betimleyerek evrensel temaları ortaya çıkarmayı hedefler (Creswell & Poth, 2018). Turist rehberlerinin bilgi edinme süreçleri ve ChatGPT’yi nasıl bir kaynak olarak konumladıkları, bu desen aracılığıyla hem bireysel hem de ortak anlam yapıları düzeyinde yorumlanmıştır.

3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini, 20 Eylül 2023–20 Şubat 2024 tarihleri arasında Aydın’da aktif rehberlik hizmeti veren toplam 30 turist rehberi oluşturmuştur. Fenomenolojik desenle yürütülen bu nitel çalışmada örneklem, araştırmanın amacına uygun olarak belirlenmiştir (Creswell, 2013). Turist rehberliğinde ChatGPT’nin bilgi kaynağı olarak kullanımına dair turist rehberlerinin deneyim ve algılarını derinlemesine inceleyebilmek için amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. İlk aşamada Türkiye’de aktif olarak rehberlik yapan ve en az ön lisans düzeyinde eğitim almış 15 turist rehberi belirlenmiş; bu rehberlere ulaşmak üzere mesleki birlikler ve kişisel ağlar aracılığıyla kartopu örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır (Patton, 2015). 15. görüşmeciden sonra veri doygunluğuna ulaşılması ve yeni bilgiler elde etme oranının çok azalması nedeni ile 15. katılımcıda görüşmeler sonlandırılmıştır. Bu sayede, katılımcıların hem demografik çeşitliliğini (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, rehberlik deneyimi) hem de rehberlik pratiğine ilişkin farklı bakış açılarını kapsayan zengin bir veri seti elde edilmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI VE SÜRECİ

Araştırma kapsamında ihtiyaç duyulan veriler Ek-1’de de sunulduğu üzere 17 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat formu aracılığıyla yapılmıştır. Araştırma soruları, çalışmanın temel amacı doğrultusunda literatürde yer alan güncel tartışmalar ve araştırma boşlukları göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Bu kapsamda, yapay zekâ tabanlı sistemlerin turist rehberliği mesleğine etkileri, ChatGPT gibi araçların turist rehberliği süreçlerindeki işlevi ve bu araçlara yönelik kullanıcı deneyimlerinin açığa çıkarılması hedeflenmiştir. Soru formunun oluşturulma sürecinde, öncelikle alan yazın taranarak benzer konularda yapılmış çalışmalar incelenmiş; ardından, deneyimli akademisyen ve saha uzmanlarının görüşleri alınarak soruların kapsamı, açıklığı ve ifadesi üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Böylece, hem kuramsal hem de uygulamaya dönük boyutları kapsayan ve derinlemesine veri elde etmeye olanak tanıyan 17 maddelik bir yarı yapılandırılmış mülakat formu geliştirilmiştir. Bu form, katılımcıların hem bireysel deneyimlerini hem de teknolojik dönüşüme dair değerlendirmelerini çok boyutlu şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Oluşturulan mülakat formunun turist rehberleri

üzerinde uygulanması için Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimsel Yayın Etik Kurulu'na başvurulmuş ve 20.09.2023 tarih ve 210211 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Etki kurul onayına istinaden de 20 Eylül 2023–20 Şubat 2024 tarihleri arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, telefon görüşmesi ve zoom platformu üzerinden 30–60 dakika aralığında kaydedilmiş, kayıtlar sonrasında transkript yöntemi kullanılarak yazıya dökülmüştür. Turist rehberlerinden gerekli verilerin elde edilmesi sonrasında ise görüşme formunun son sorusunu oluşturan “Pergamon’dan Kaunos’a uzanan 3 gece 4 günlük bir tur tasarımı” için ChatGPT kullanılarak alternatif turlar oluşturulmuştur. Bu süreçte her bir turist rehberine ilişkin demografi verileri sisteme tanımlanarak ChatGPT tur tasarımının katılımcı perspektifine yaklaşması sağlanmıştır.

Diğer yandan, mülakat formunun son bölümünde yer alan “Pergamon’dan Kaunos’a uzanan 3 gece 4 günlük bir tur tasarımı” sorusu kapsamında ChatGPT’ye dayalı bir uygulama süreci yürütülmüştür. Bu aşamada, her bir katılımcıya ait demografik bilgiler ChatGPT’ye tanımlanmış ve sistemden kişiselleştirilmiş tur önerileri alınmıştır. Böylece ChatGPT, her turist rehberinin mesleki birikimi ve deneyim düzeyini dikkate alan dijital bir yansıması olarak, tüm modeller kullanılarak (GPT-3, GPT-3.5, GPT-o3, GPT-4, GPT-4V, GPT-4o, GPT-4o mini, GPT-4o mini high, GPT-4.1, GPT-4.1 mini, GPT-4.5) konumlandırılmıştır. Turist rehberlerin profesyonel profillerine göre yapılandırılan bu sanal temsiller, yapay zekâ destekli tur tasarım sürecinin, katılımcı perspektifine ne ölçüde yaklaşabildiğini ölçmeye imkân tanımıştır. Bu yöntem, ChatGPT’nin sadece bilgi sunan bir araç değil, aynı zamanda turist rehberinin sanal ortamdaki bir uzantısı olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

3.4. GEÇERLİK VE GÜVENİLİRLİK

Araştırmada elde edilen bulguların hem katılımcı deneyimlerini doğru yansıttığından hem de tutarlı biçimde tekrarlanabilir olduğundan emin olmak için üç boyutlu geçerlilik ve güvenilirlik dikkate alınmıştır. Bu kapsamda ilk olarak iç geçerlilik hususları değerlendirilmiştir. İç geçerlilik, analiz sürecinin ve yorumların katılımcı gerçekliğini ne ölçüde doğru temsil ettiğini gösterir (Yıldırım & Şimşek, 2005). Bu çalışmada iç geçerliliği pekiştirmek üzere Ergin (1995: 126) tarafından önerilen aşağıdaki hususlara dikkat edilmiştir;

- Triangülasyon: Mülakat verileri, alanyazın taramasıyla ve turist rehberliği ile ilgili doküman incelemeleriyle çapraz kontrol edilmiştir. Hem görüşme metinleri hem de ChatGPT çıktıları, literatürde yer alan kavramlar ve raporlarla karşılaştırılarak yorumlar

zenginleştirilmiştir.

- Uzman Görüşü: Görüşme formunun hazırlanmasından kodlama sürecine kadar olan her aşamada, turist rehberliği ve nitel araştırma alanında deneyimli iki akademisyen ve bir rehberlik uzmanının önerilerine başvurulmuştur.

- Zaman Kısıtlaması Uygulamama: Görüşmelerde katılımcının konuyu tam anlamıyla ifade edebilmesi için herhangi bir süre limiti konmamış, bu sayede katılımcıların samimi ve ayrıntılı anlatımları sağlanmıştır.

Araştırma iç geçerliliğin yanı sıra dış geçerlilik kriterleri de dikkate alınmıştır. Dış geçerlilik bulguların benzer bağlamlarda ne ölçüde aktarılabileceğini ifade etmektedir. Bu çalışmada dış geçerliliği desteklemek için öncelikle katılımcıların demografik özellikleri, görüşme ortamları, soru formu geliştirme adımları ve analiz aşamaları ayrıntılı olarak belgelenmiştir. Böylece okuyucunun, çalışmayı kendi bağlamına uyarlaması kolaylaştırılmıştır. Diğer yandan ise farklı yaş, eğitim ve deneyim profillerine sahip 15 rehber katılımcı ve 15 chatbot modeli kullanılarak veri çeşitliliği sağlanmış; elde edilen sonuçların, rehberlik pratiğinin geniş bir yelpazesine uygulanabilirliği artmıştır.

Araştırma kapsamında geçerlilik kriterleri ile birlikte güvenilirliğin de sağlanması hedeflenmiştir. Bilindiği üzere güvenilirlik, aynı yöntemle yinelenen çalışmaların benzer sonuçlar üretme tutarlılığını göstermektedir (Ergin, 1995: 137). Bu kapsamda araştırmada görüşme kayıtları, deşifre metinler, kodlama dokümanları ve Maxqda projesi bütüncül bir şekilde saklanmış; analiz sürecinin tüm adımları dış denetime açık tutulmuştur. Ayrıca, daha önce belirtildiği üzere kodlama uyumunun ölçümü için veri setinin üç uzman tarafından incelenerek tema ve kod belirlemesi talep edilmiştir. Bu aşamada araştırmacı ile uzmanlar arasındaki tema-kod uyum düzeyinin %80 veya üzerinde olup olmadığı kontrol edilmiştir. Araştırmacı, ilerleyen süreçte transkripsiyonların %20'sini farklı zamanlarda yeniden kodlayarak tutarlılığı test etmiş; kodlar arasındaki uyum oranı %85 olarak hesaplanmıştır. Kodlama ve tema yapıları, bağımsız bir nitel araştırma uzmanına sunulmuş; alınan geri bildirimler doğrultusunda kodlar ve temalar nihai hâline getirilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın bulgularının güvenilir ve geçerli olmasını sağlanmış hem turist rehberlerinin hem de yapay zekâ modellerinin yanıtları üzerinden yürütülen kod-tema analizi bilimsel titizlikle gerçekleştirilmiştir.

4. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ

Bu çalışmada, yarı yapılandırılmış mülakatlarla elde edilen nitel veriler, betimsel

analiz ve içerik analizi yöntemleri ışığında Maxqda 2022 programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada mülakat tekniğinin tercih edilmesindeki başlıca sebep, ihtiyaç duyulan veriler katılımcının konuya ilişkin detaylı bilgi sunumunu ve gerektiğinde yorum yapmasını gerekli kılmasıdır. Veri analiz süreci için ilk olarak transkripsiyon ve kodlama hazırlığı gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada görüşmeler Zoom platformu üzerinden ses kaydı ile gerçekleştirilmiş; elde edilen ses dosyaları araştırmacı tarafından deşifre edilerek Microsoft Word ortamında metne dönüştürülmüştür. Metinler, araştırmacı, katılımcı ve chatbot ifadelerinin ayrımını sağlamak amacıyla sırasıyla “A”, “K” ve “C” harfleri ile kodlanmış; gizlilik için katılımcılara (K1-K15) ve chatbotlara (C1-C15) özgün kimlik numaraları atanmıştır.

Veri analizinin devamında betimsel analiz gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada Maxqda’ya aktarılan transkripsiyon metinleri, araştırma soruları doğrultusunda önceden belirlenen ve literatürden türetilen temalar çerçevesinde betimsel olarak analiz edilmiştir (Baltacı, 2019: 379). Betimsel analiz süreci temel olarak kod geliştirme, tema oluşturma ve tematik haritalama aşamalarını içermektedir. Kod geliştirme sürecinde ilk kod kümesi, literatüre dayalı ön kodlama ve metinden türetilen kodların birleşimiyle oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında kodların belirlenmesinde açık kodlama (metin parçaları satır satır incelenerek anlam bütünlüğüne göre kodlar atanmış; benzer kodlar gruplandırılarak ilk düzey temalar belirlenmiştir), eksenel kodlama (çıkarılan kodlardan hareketle kavramlar arası ilişkiler analiz edilip, ikinci düzey yapılara -geçici temalar- ulaşılmıştır), seçici kodlama (geçici temalar, araştırmanın ana sorularıyla ilişkilendirilerek ana temalar oluşturulmuştur) teknikleri kullanılmıştır. Kodlama sürecinde, üç uzman araştırmacı bağımsız kodlama yapmış; uzmanlar arası uyum oranı %80’in üzerinde kabul edilmiştir. Kod uyumsuzlukları, ekip içi tartışmalar yoluyla giderilmiştir. Sonrasında ise her tema altında yer alan katılımcı görüşlerinin özeti çıkarılarak, doğrudan alıntılarla desteklenen betimsel tablolar oluşturulmuştur (Yıldırım & Şimşek, 2013: 256–257).

Veri analizi sürecinde betimsel analizle özetlenen veriler, içerik analizi yöntemiyle daha derinlemesine incelenmiş (Neuman, 2012: 663–664), sonrasında ise güvenilirlik ve geçerlik önlemleri kapsamında analiz sürecinde oluşturulan tema ve kod yapıları, iki rehber katılımcıya sunularak katılımcı doğrulaması (member checking) yapılmıştır.

Veri analiz süreci, Braun ve Clarke’ın (2006) tematik analiz yaklaşımı temel alınarak yürütülmüştür. İlk aşamada, transkripti tamamlanmış görüşme verileri detaylı

şekilde okunmuş ve anlam birimleri tespit edilmiştir. Ardından, bu anlam birimlerine karşılık gelen ilk düzey açık kodlar oluşturulmuştur. Kodlama işlemi manuel olarak yapılmış ve araştırmacı tarafından tekrar eden ifadeler, anahtar kavramlar ve içerik örüntüleri dikkate alınarak gruplandırılmıştır. Kodlar arası ilişkilerin belirginleşmesiyle birlikte, bu ilişkileri temsil eden üst kavramlar altında alt temalar ve ardından daha kapsayıcı ana temalar türetilmiştir. Temaların geçerliliğini sağlamak amacıyla, tüm veri seti bu temalar ışığında yeniden taranmış ve örtüşmeyen ifadeler dışarıda bırakılarak bütünlük korunmuştur.

Veri analizinin bir sonraki aşamasında elde edilen ana ve alt temalar, fenomenolojik desenin özünü yansıtacak biçimde haritalandırılmıştır. Sonraki aşamada da temalar arasındaki ilişkiler, görsel şemalar (kelime bulutu, kod frekans analiz tablosu) aracılığıyla betimlenmiştir. Böylece, ChatGPT destekli tur tasarımının rehberlik pratiğine yansımaları hem tematik birliktelikler hem de bireysel deneyim örnekleri eşliğinde bütüncül olarak sunulmuştur.

4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. DEMOGRAFİK BULGULAR

Araştırmanın örneklemini oluşturan 15 turist rehberinin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve rehberlik deneyimi gibi bilgiler Tablo 5’de sunulmuştur. Bu demografik veriler, katılımcı profillerinin karşılaştırmalı analizindeki bağlamsal farklılıkları ortaya koymak üzere temel oluşturmaktadır.

Tablo 5. Demografik Özellikler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Deneyim (yıl)
K1	Erkek	45	Lisans	12
K2	Kadın	29	Yüksek lisans	5
K3	Kadın	32	Lisans	7
K4	Erkek	58	Yüksek lisans	33
K5	Erkek	27	Önlisans	3
K6	Kadın	52	Yüksek lisans	20
K7	Kadın	43	Lisans	18
K8	Erkek	38	Yüksek lisans	12
K9	Kadın	35	Lisans	13
K10	Kadın	28	Lisans	6
K11	Erkek	28	Lisans	4
K12	Kadın	41	Yüksek lisans	18
K13	Erkek	55	Yüksek lisans	25
K14	Erkek	54	Yüksek lisans	25
K15	Kadın	50	Yüksek lisans	28

Tablo 5’e göre katılımcıların yaşları 27 ile 58 arasında değişmektedir. Katılımcıların 9’u kadın, 6’sı erkektir. Eğitim düzeyleri ön lisans, lisans ve yüksek lisans

olarak çeşitlenirken, turist rehberliği deneyimi 3 yıldan 33 yıla kadar uzanan geniş bir aralıkta dağılım göstermektedir. Bu demografik çeşitlilik, rehberlerin ChatGPT ve diğer yapay zekâ araçlarına yönelik algı ve kullanım deneyimlerinin; yaş, eğitim ve mesleki kıdem gibi faktörlerle nasıl farklılaştığının analiz edilmesine imkân tanımıştır.

4.2. VERİ SETİNE İLİŞKİN GÖRSEL UNSURLAR

Nitel veri analizinde, görsel unsurların (fotoğraflar, grafikler, semboller, renkler vb.) algısal ve yorumlayıcı süreçlerde oynadığı rol giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Görseller, yalnızca betimleyici araçlar olarak değil, aynı zamanda katılımcıların deneyimlerini, duygularını ve düşünsel yapılarını dışa vurdukları sembolik bir dil olarak da işlev görür (Banks, 2007). Bu bağlamda, katılımcıların sunduğu görsel içerikler ve bu içeriklere ilişkin verdikleri cevaplar, onların iç dünyasını anlamada nitel analiz açısından kritik bir veri sunar. Görseller aracılığıyla elde edilen verilerin tematik olarak çözümlenmesi, özellikle bireylerin deneyimlerini yapılandırma biçimlerini ve anlam üretme süreçlerini açığa çıkarmada etkili bir yol sunar (Rose, 2016). Bu çalışmada, katılımcılardan elde edilen görüşler, görsel unsurlar bağlamında incelenmiş; bu inceleme sürecinde kelime bulutu görselleştirmesi ve kod-tema frekans analizine yer verilmiştir. Kelime bulutu, katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar içerisinde en sık tekrar eden sözcükleri öne çıkartarak, görsel ve kavramsal bir yoğunluk haritası sunmaktadır. Bu bağlamda araştırma kapsamında oluşturulan kelime bulutu Şekil 4’te sunulmuştur.

Şekil 4’te yer alan kelime bulutunda, en büyük ve dikkat çekici puntolarla yer alan sözcükler analiz edilen verilerde sıklıkla tekrar edilen temaları temsil etmektedir. Bu çerçevede, “bilgi”, “chatgpt”, “rehberlik”, “yapay”, “turist” ve “teknoloji” kavramları öne çıkmaktadır. Katılımcıların özellikle yapay zekâ tabanlı uygulamalar aracılığıyla bilgiye erişim, rehberlik süreçleri ve dijital teknolojiler konusundaki deneyimlerini vurguladıkları anlaşılmaktadır. Özellikle "bilgi" kavramının merkezde ve büyük puntolarla yer alması, dijital araçların bilgi sağlama ve aktarma işlevine verilen önemi göstermektedir. “ChatGPT” ifadesinin yüksek sıklıkla yer alması, katılımcıların bu teknolojiyi hem bir araç hem de bir muhatap olarak gördüklerini ortaya koymaktadır (Jung ve Tom Dieck, 2017). Kelime bulutunda ayrıca “doğru”, “güvenilir”, “güncel”, “anlık”, “kapsamlı” gibi nitelik bildiren sözcüklerin yoğunluğu dikkat çekicidir. Bu ifadeler, katılımcıların teknoloji destekli sistemlerden beklentilerini yansıtmaktadır. Bu da, dijital bilginin sadece ulaşılabilirliğinin değil, aynı zamanda doğruluğunun ve zamanındalığının katılımcılar için önemli olduğunu göstermektedir (Dourish, 2006).

Şekil 4. Kelime Bulutu

Kelime bulutunda öne çıkan diğer ifadelerden “kültürel”, “yerel”, “psikolojik”, “empati”, “özgüven” gibi sözcükler; teknolojinin sadece bilişsel bir araç olarak değil, aynı zamanda duygusal ve sosyo-kültürel bir bileşen olarak da algılandığını göstermektedir. Katılımcıların teknolojiyle olan ilişkilerinde, kişisel deneyimlerin ve sosyal bağlamların belirleyici olduğu görülmektedir (Turkle, 2011). Bu durum, teknolojiye olan güvenin ve kabulün yalnızca rasyonel değil, aynı zamanda duygusal temellere dayandığını ortaya koymaktadır.

Kelime bulutları, sadece en sık geçen kelimeleri vurguladığı için daha az tekrar edilen ama anlamlı olan bazı kavramlar arka planda kalabilmektedir. Bu durumu dengelemek ve daha bütüncül bir analiz sunmak amacıyla, ilk 50 kelimeye ait frekans tablosu aşağıda Tablo 6 olarak ayrıca eklenmiştir. Bu tablo sayesinde, hem sık kullanılan anahtar kavramlar hem de onlarla ilişkili diğer önemli kelimeler birlikte değerlendirilerek daha kapsamlı bir içerik analizi yapılabilir.

Tablo 6. İlk 50 Kelimeye Ait Frekans Tablosu

<i>Sayı</i>	<i>Sözcük</i>	<i>Frekans</i>	<i>%</i>
1	bilgi	187	1,91
2	chatgpt	179	1,83
3	rehberlik	79	0,81
4	yapay	68	0,69
5	zeka	61	0,62
6	rehberliği	60	0,61
7	rehberin	56	0,57
8	yıl	56	0,57
9	doğru	53	0,54
10	iş	49	0,50
11	zaman	49	0,50
12	tercih	48	0,49
13	etik	47	0,48
14	özellikle	46	0,47
15	mesleğinde	44	0,45
16	rehber	43	0,44
17	uygulamaları	43	0,44
18	insan	41	0,42
19	örneğin	40	0,41
20	kaynağı	38	0,39
21	eğitim	37	0,38
22	yerel	37	0,38
23	bilgiyi	36	0,37
24	hayır	35	0,36
25	meslek	34	0,35
26	teknolojinin	34	0,35
27	teknolojiyi	33	0,34
28	kültürel	32	0,33
29	arasındaki	31	0,32
30	güvenilir	31	0,32
31	mutlaka	31	0,32
32	avantaj	30	0,31
33	farklı	30	0,31
34	sistemlerin	29	0,30
35	mesleğindeki	28	0,29
36	tabanlı	28	0,29
37	destek	27	0,28
38	çünkü	26	0,27
39	evet	26	0,27
40	kendi	26	0,27
41	teknoloji	26	0,27
42	mesleğin	25	0,26
43	uygulamaların	25	0,26
44	veri	25	0,26
45	güncel	24	0,24
46	kontrol	24	0,24
47	kullanım	24	0,24
48	bazen	23	0,23
49	hızlı	23	0,23
50	kritik	18	0,20

Bununla birlikte, daha düşük frekansla yer alan ancak anlam düzeyinde güçlü bir şekilde ilişkilendirilen kavramlar da dikkate değerdir. Örneğin, “etik”, “tercih”, “özellikle”, “mesleğinde”, “uygulamaları” ve “eğitim” gibi sözcükler, teknolojik araçların kullanımı bağlamında ortaya çıkan değerler, seçim eğilimleri ve mesleki yeterlilik konularını işaret etmektedir. Aynı şekilde “insan”, “örneğin”, “kültürel” ve “destek” gibi kelimeler, rehberlik mesleğinin insan temelli doğasına ve kültürel

bağlamına yapılan göndermeleri vurgulamaktadır. “veri”, “kontrol”, “kullanım” ve “hızlı” gibi teknolojik işleyişle ilgili ifadeler, ChatGPT kullanımının operasyonel yönleri hakkında bilgi sunarken; “meslek”, “mesleğinde”, “mesleğin” gibi sözcüklerin tekrar edilmesi, katılımcıların bu teknolojiyi profesyonel bir bağlamda nasıl konumlandıkları dair güçlü bir göstergedir. Bu kelimeler, yüksek frekanslı kavramlarla anlam düzeyinde bütünlük oluşturarak, hem bireysel hem de mesleki süreçte yapay zekâ kullanımının çok boyutlu algılandığını ortaya koymaktadır.

Kelime bulutu analizinden elde edilen kavramsal yoğunluk, katılımcıların hangi temalar etrafında yoğunlaştığını görsel olarak ortaya koymuştur. Ancak bu görsel temsilin ötesinde, kavramların içerdiği anlam dünyasını daha derinlemesine analiz edebilmek için sistematik bir kodlama süreci yürütülmüştür. Bu süreçte, katılımcı ifadeleri tematik olarak kodlara ayrılmış ve her bir kodun frekans düzeyi belirlenmiştir. Böylece kavramların hangi bağlamlarda, hangi diğer temalarla birlikte ele alındığı ortaya çıkarılmıştır.

Aşağıda sunulan kod-frekans ilişki tablosu, hem nicel hem nitel boyutlarıyla görsel unsurlar bağlamında oluşan veri setinin çözümlemesini daha yapılandırılmış biçimde sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu tablo, belirlenen her bir kodun kaç katılımcı tarafından kullanıldığını ve hangi ana temalarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Böylelikle, kelime bulutunda dikkat çeken sözcüklerin ardındaki anlamsal örüntüler açığa çıkarılarak, araştırmanın bütüncül veri analiz yapısı tamamlanmıştır.

Tablo 7. Temalara ilişkin kod frekans tablosu

Kod Frekans Analizi	Frekans	Yüzde
Çift aşamalı doğrulama	23	10,00
Teknolojik araçların “akıllı asistan” görevi	23	10,00
ChatGPT’nin potansiyeli & sınırlılıkları	21	9,13
Anlık Destek	20	8,70
Güvenilirlik & Tercih Edilebilirlik	20	8,70
Zaman yönetimi işlevi	16	6,96
Etik Yaklaşımlar & Şeffaflık	14	6,09
Meslek Kaygıları & Güven Duygusu	14	6,09
Avantaj–Tehdit Dengesi	14	6,09
Mesleki itibarın doğru bilgiyle ilişkisi	13	5,65
Metafor aracılığıyla bilgi tanımı	11	4,78
Destekleyici Rol	10	4,35
Prova Partneri	10	4,35
Eğitim Aracı	8	3,48
Kültürel Bağlam Desteği	7	3,04
Bilgi eksikliği ve güven kaybı	6	2,61
TOPLAM	230	100,00

Tablo 6'ya göre, en yüksek frekanslara sahip temalar "Çift aşamalı doğrulama" ve "Teknolojik araçların 'akıllı asistan' görevi" olup her ikisi de 23 frekans ile listenin başında yer almaktadır. Bu durum, araştırmanın odağında güvenlik mekanizmalarının ve yapay zeka destekli akıllı asistanların rolünün önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Özellikle "akıllı asistan" görevinin yüksek frekansı, günümüz teknoloji entegrasyonu ve kullanıcı deneyimindeki merkeziliğini yansıtmaktadır (Davenport ve Kirby, 2016). Üçüncü sırada 21 frekans ile "ChatGPT'nin potansiyeli ve sınırlılıkları" teması gelmektedir. Bu durum, katılımcıların popüler bir yapay zeka aracı olan ChatGPT'ye özel bir ilgi gösterdiğini düşündürmektedir.

"Anlık Destek" ve "Güvenilirlik & Tercih Edilebilirlik" temaları 20'şer frekans ile Tablo 6'da önemli bir yere sahiptir. Bu durum, kullanıcıların teknolojik araçlardan beklediği hızlı erişilebilirlik ve genel güvenin, bu araçların benimsenmesinde kritik faktörler olduğunu vurgulamaktadır (Davis, 1989). "Zaman yönetimi işlevi" (16) ve "Etik Yaklaşımlar & Şeffaflık" (14) gibi temalar, kullanıcıların verimlilik beklentileri ve yapay zeka sistemlerinin etik boyutlarına verilen önemi göstermektedir. Özellikle etik ve şeffaflık, yapay zeka uygulamalarının toplumsal kabulü açısından giderek daha kritik hale gelmektedir (Floridi ve Cowls, 2019).

Daha düşük frekanslara sahip olan ancak yine de önem taşıyan diğer temalar arasında "Mesleki Kaygılar & Güven Duygusu," "Avantaj-Tehdit Dengesi," "Mesleki itibarın doğru bilgiyle ilişkisi" ve "Destekleyici Rol" bulunmaktadır. Bu temalar, yapay zekanın meslekler üzerindeki etkileri, sunduğu faydalar ve potansiyel riskler ile bilgi doğruluğunun mesleki itibar için önemi gibi konulara işaret etmektedir. "Eğitim Aracı" (8) ve "Kültürel Bağlam Desteği" (7) gibi temalar, yapay zekanın eğitim ve kültürel adaptasyon potansiyelini vurgulamaktadır. En düşük frekansa sahip tema ise 6 frekans ile "Bilgi eksikliği ve güven kaybı"dır. Bu tema, bilgiye erişimdeki olası aksaklıkların veya yanlış bilgilerin kullanıcı güvenini nasıl olumsuz etkileyebileceğine dair bir endişeyi yansıtmaktadır.

Kod frekans tablosu, katılımcıların ifadelerindeki tematik örüntüleri sistematik bir şekilde ortaya koyarak, veri setinin hem nicel hem de nitel boyutlarını yapılandırılmış bir çerçevede sunmuştur. Bununla birlikte tema ve kodlar arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılabilmesi için Tema-Kod ilişki matrisinin de incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda oluşturulan ve Tablo 7'de sunulan Tema-Kod ilişki matrisine göre veri analizi sürecinde toplam 36 çapraz kodlama gerçekleştirilmiştir. Bu kodlamalar arasında en fazla

çapraz ilişkiye sahip kod 6 frekans ile “Zaman yönetimi işlevi” kodudur. İlgili kod ile çapraz ilişkiye sahip kodlar ise sırasıyla “Teknolojik Araçların “Akıllı Asistan” Görevi”, “Avantaj–Tehdit Dengesi”, “ChatGPT’nin Potansiyeli & Sınırlılıkları”, “Prova Partneri” (n:2), ve “Anlık Destek”tir. Tabloda en yüksek çapraz ilişkiye sahip ikinci kod “Teknolojik Araçların “Akıllı Asistan” Görevi” (n:5) iken bu kodu “Çift Aşamalı Doğrulama” (n:4) kodu takip etmektedir. Tabloda çapraz ilişki kapsamında değerlendirilmeyen kod ise “Metafor Aracılığıyla Bilgi Tanımı” kodudur.

Günümüzde turist rehberleri, yalnızca bilgi aktarıcısı değil, aynı zamanda bilgiyi doğrulayan ve anlamlandıran uzmanlar olarak konumlanmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada kullanılan “Çift Aşamalı Doğrulama” kodu, rehberlerin bilgi aktarım sürecinde uyguladıkları çok katmanlı kontrol mekanizmasına işaret etmektedir. Katılımcı ifadelerine dayalı olarak geliştirilen bu kavramsallaştırma, turist rehberinin hem kendi bilgi dağarcığını teyit etmesini hem de internet ortamı veya yapay zekâ gibi dijital araçlardan edindiği bilgileri başka kaynaklarla karşılaştırarak doğrulamasını içermektedir. Bu yaklaşım, Wang ve arkadaşlarının (2021) vurguladığı üzere, yapay zekâ tabanlı sistemlerin sunduğu bilgilerin “turist rehberinin uzman filtreleme sürecine tabi tutulması gerektiği” anlayışıyla örtüşmektedir. Aynı şekilde Şengel ve Özeskici (2022), metaverse ve dijital ortamlarda turist rehberliği yapısının, bilgi güvenilirliğinin çift yönlü kontrol süreçleriyle sürdürülebilir hale getirilebileceğini belirtmektedir.

Bu doğrultuda, çift aşamalı doğrulama sadece bilgi kalitesini güvence altına almakla kalmayıp, aynı zamanda turist rehberinin etik sorumluluğunu da yansıtan bir profesyonel refleks olarak değerlendirilebilir. Bu refleks, turist rehberinin teknolojiyi doğrudan değil, eleştirel ve seçici bir süzgeçten geçirerek kullandığını göstermekte olup böylece turist rehberinin rolünü “anlatıcı”dan “seçici ve güvenilir yorumlayıcı”ya evirmektedir.

Tablo 8. Tema-Kod İlişki Matrisi

Kod Sistemi	(1)	(1.1)	(1.2)	(1.3)	(1.4)	(2)	(2.1)	(2.2)	(2.3)	(2.4)	(3)	(3.1)	(3.2)	(3.3.)	(3.4)	(4)	(4.1)	(4.2)	(5)	(5.1)	(5.2)	(5.3)	TOPLAM
Mesleki Güven ve Bilgi Yönetimi (1)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Metafor aracılığıyla bilgi tanımı (1.1)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Çift aşamalı doğrulama (1.2)	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	4
Mesleki itibarın doğru bilgiyle ilişkisi (1.3)	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Bilgi eksikliği ve güven kaybı (1.4)	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2
Teknoloji ve Yapay Zekâ Kaynağı (2)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Teknolojik araçların “akıllı asistan” görevi (2.1)	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	5
Avantaj–Tehdit Dengesi (2.2)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
ChatGPT’nin potansiyeli & sınırlılıkları (2.3)	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3
Zaman yönetimi işlevi (2.4)	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
Etkileşim Dinamikleri ve İletişim (3)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Prova Partneri (3.1)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3
Anlık Destek (3.2)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Eğitim Aracı (3.3.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kültürel Bağlam Desteği (3.4)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Etik ve Psikolojik Boyutlar (4)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Etik Yaklaşımlar & Şeffaflık (4.1)	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Meslek Kaygıları & Güven Duygusu (4.2)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Angajman (Destekleyici Rol ve Tercih Edilebilirlik) (5)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Destekleyici Rol (5.1)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Güvenilirlik & Tercih Edilebilirlik (5.2)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
Kültürel Derinlik (5.3)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
TOPLAM	0	0	4	1	2	0	5	2	3	6	0	3	2	0	0	0	2	1	0	1	3	1	36

4.3. ARAŞTIRMA TEMALARININ ANALİZİ

Bu başlık altında, hem turist rehberi yanıtları (K1–K15) hem de chatbot’lar (C1–C15) üzerinden yürütülen kapsamlı kod-tema analizine dayalı sonuçlar sunulmuştur. Bu analiz kapsamında önce katılımcı metinlerinden tümevarımsal kodlar oluşturulmuş; ardından Braun ve Clarke’ın (2006) tematik analiz yaklaşımına uygun biçimde bu kodlar daha önce de belirtilen beş ana tema altında gruplanmıştır. Her tema, turist rehberleri ve chatbot’lar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak üzere; kod sıklıkları, örnek alıntılar ve akademik çerçeveye ilişkilendirilerek derinlemesine ele alınmıştır (Gibbs, 2007; Miles & Huberman, 1994).

TEMA 1: MESLEKİ GÜVEN VE BİLGİ YÖNETİMİNE YÖNELİK BULGULAR

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen detaylı analizlerde veri setini oluşturan ilk tema “Mesleki Güven ve Bilgi Yönetimi” olarak belirlenmiştir. İlgili tema altında katılımcılara ve chatbotlara yöneltilen sorular ışığında “Metafor aracılığıyla bilgi tanımı”, “Çift aşamalı doğrulama”, “Mesleki itibar ilişkisi” ve “Güven kaybı” olmak üzere dört ana kod belirlenmiştir. Bu kodlar ve kodlara değinen ilgili katılımcılar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 9. Mesleki Güven ve Bilgi Yönetimine Yönelik Kod Çözümlemeleri

Tema	Kod	Katılımcılar
<i>Mesleki Güven ve Bilgi Yönetimi</i>	Metafor aracılığıyla bilgi tanımı	K1, K3, K4, K8
	Çift aşamalı doğrulama	K5, K8, K11
	Mesleki itibarın doğru bilgiyle ilişkisi	C1, C3, C4, C5, C8, C9, C11, C13
	Bilgi eksikliği ve güven kaybı	C2, C3, C4, C7, C9, C10, C13,

Katılımcı ve Chatbot ifadeleri, rehberlikte bilgi yönetiminin yalnızca içerik aktarımı değil, aynı zamanda bu içeriğin güvenilirliğini sağlamak için uygulanan doğrulama süreçlerinin de mesleki güvenin temel dinamiğini oluşturduğunu göstermektedir. Örneğin K1 bu hususta “...Rehberlikte bilgi anlattığımız hikâyenin iskeletini oluşturuyor, doğru bilgi ise o iskeleti çürümeden güçlü tutan çimentoya benziyor...” ifadesini dile getirmiştir. Turist rehberliğinin temelinde bilgi-doğruluk ikilisinin yapısal olarak bir arada yürüdüğünü ortaya koyan bu ifadenin yanı sıra K5 iki aşamalı doğrulama sürecinin mesleki güveni besleyen temel uygulama olduğunu belirtmek için “...Her detayı önce akademik kaynaklarda, sonra sahada dinlediğim meslektaşlarımın notlarında kontrol ediyorum. Doğru bilgi paylaştığımı hissettiğimde, misafirlerin yüzündeki ‘ah, şimdi anladım’ bakışını görmek en büyük ödül...” ifadesini kullanmıştır.

Mesleki güven ve bilgi yönetimi teması altındaki Chatbot yanıtları incelendiğinde de benzer yanıtlar alındığı saptanmıştır. Örneğin C1 “...*Bilgi, rehberin anlatılan içeriğin kapsamını belirler; doğru bilgi ise bu verilerin gerçeğe uygun, güncel ve tutarlı sunumudur...*” ifadesi ile, doğru bilginin rehberin mesleki itibarını doğrudan etkilediğini vurgularken, C2 “ ...*Turist rehberliği alanında bilgi eksikliği veya çelişkili veriler, misafirlerin zihninde belirsizlik yaratır ve rehberlere duyulan güveni sarsar...*” ifadesi ile eksik veya tutarsız bilginin güven kaybına yol açtığını belirtmiştir.

Bu bulgular ışığında, mesleki güven ve bilgi yönetimi temasının turist rehberliği pratiğinde merkezi bir konuma sahip olduğu, mesleğin kalitesini gösteren ana unsurlardan birinin doğru bilgiyi etkin kullanmak olduğu anlaşılmaktadır.

TEMA 2: TEKNOLOJİ VE YAPAY ZEKA KAYNAĞINA YÖNELİK BULGULAR

Araştırma kapsamında belirlenen bir diğer tema Teknoloji ve Yapay Zekâ Kaynağı’dır. İlgili tema turist rehberliği mesleğinde teknolojik araçların bilgi kaynağı işlevini ve ChatGPT gibi yapay zekâ uygulamalarının tur tasarımına katkılarını keşfetmek amacıyla katılımcılara yöneltilen çeşitli soruların gizli ve açık içerik kodlamalarından oluşturulmuştur. Bu doğrultuda katılımcılara “Teknolojiyi rehberlikte bilgi kaynağı olarak nasıl değerlendirirsiniz?” ve “ChatGPT gibi sohbet uygulamalarının avantajları ve sınırlılıkları nelerdir?” gibi sorular yöneltilmiş, alınan yanıtlara bağlı olarak “Teknolojik Araçlar Kaynağı”, “Avantaj–Tehdit Dengesi”, “ChatGPT Potansiyeli & Sınırlılıkları” ve “Zaman Yönetimi” kodları oluşturulmuştur (bkz. Tablo 9).

Tablo 10. Teknoloji ve Yapay Zeka Kaynağına Yönelik Çözümlemeler

Tema	Kod	Katılımcılar
Teknoloji ve Yapay Zekâ Kaynağı	Teknolojik araçların “akıllı asistan” görevi	K1, K4, K6, K7
	Avantaj – tehdit dengesi	K6, K7, K12, K13
	ChatGPT’nin potansiyeli & sınırlılıkları	C1, C3 C8, C9, C11,
	Zaman yönetimi işlevi	C3, C4, C7, C8

Teknoloji ve yapay zeka kaynağı teması incelendiğinde belirli katılımcıların bilgi kaynaklarına erişim hızına vurgu yaparak teknolojinin bilgiye erişim kolaylaştırmasını ve adeta bir asistan gibi hareket etmesini örneklemiştir. Katılımcı 7 bu hususta “...*Teknolojiyi, cebimde taşıdığım dijital defterdeki tüm notlara anında ulaşmamı sağlayan bir akıllı asistan gibi görüyorum.*” Şeklinde bir ifadede bulunmuştur. Turist rehberlerine göre teknoloji sadece pasif bir veri havuzu olmaktan ziyade rehberin bilgiye “dokunduğu” ve sahadaki kararsızlık anlarında devreye girdiği aktif bir yardımcı olarak değerlendirilmektedir. Nitekim, Gretzel & Fesenmaier (2010) de benzer şekilde, teknolojinin seyahat deneyimini zenginleştirdiğini, ancak nihai yorum ve bağlamın

rehbere ait kalması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu tanımlama, harita uygulamalarından sanal gerçeklik turlarına kadar farklı teknolojik araçların rehberin saha bilgisini hızla erişilebilir kıldığını göstermektedir.

Teknoloji ve yapay zeka kaynağı teması altında vurgulanan bir diğer husus teknolojinin sunduğu hız ve görselliğin avantajlarını kullanırken, insan etkileşiminin korunmasının önemidir. Katılımcı 6 *“Teknoloji kesinlikle avantaj yaratıyor; fakat rehber uygulamalarına fazlasıyla bel bağlarsanız, yüz yüze etkileşimi kaybedersiniz. Dengeli kullandığınız sürece tehdit değil, mesleğin geleceğini güçlendirir.”* ifadesi ile teknoloji kullanımındaki Avantaj–Tehdit Dengesi kodunun pratik olarak dile getirmiştir. Burada teknoloji, “yeni bir boyut” ve “sahnedeki unsurları gölgeleme riski” olarak iki uçlu bir değer taşımaktadır. Bu türden bir dengeleme ihtiyacı, teknolojinin kullanıcı tarafından nasıl “uyarlanacağı” konusunda özerk karar mekanizmalarının önemini ortaya koymaktadır (Braun & Clarke, 2006). Diğer yandan Chatbot 1 tarafından gerçekleştirilen *“...ChatGPT, tur öncesi literatür taramasını hızlandıran otomatik özet çıkarıcı ve rota önerici olarak işlev görüyor; ancak yerel nüans ve empati modeli sınırlı bırakır, bu yüzden çıktı mutlaka rehber tarafından gözden geçirilmelidir.”* çıktısı (yanıtı) yapay zekanın “ilk taslak üretici” olarak bilgi üretme gücünü ve sınırlı empati yeteneğini özetlemiştir. ChatGPT Potansiyeli & Sınırlılıkları kodu kapsamında ön plana çıkan bu yanıt yapay zekanın zaman kazanımı sağladığını ancak “insan dokunuşu”nun yerini tutamadığını ifade etmektedir. Bu gerçek ise esasen yapay zekanın “tamamlayıcı” rolünü pekiştirmektedir. Son olarak Chatbot 8 tarafından ortaya konulan *“...Tur planlamasında rota optimizasyonu, tarihçe ve kültürel içerik derleme, saha sırasında anlık destek ve tur sonrası geri bildirim analizi için kullanılabilir.”* yanıtı teknoloji desteğinin rehberlik mesleğinde tur tasarımı ve uygulanması kapsamında tura hazırlık, tur deneyimi ve tur sonrası aşamalarını kapsayan geniş bir işlevselliğe sahip olduğunu vurgulamıştır.

Bu bulgular, turist rehberlerinin ve chatbot’ların teknolojiyi yalnızca “bir araç” olarak değil, aynı zamanda “deneyimin şekillendiricisi” olarak konumlandıklarını ortaya koymaktadır. Turist rehberleri, teknolojinin bilgiye erişimi demokratikleştiren boyutunu benimserken, insan merkezli etkileşimin korunması için aktif denge politikaları önermektedir. Yapay zekâ modelleri ise hazırlık ve değerlendirme süreçlerinde veri yoğunluğu ve hız avantajı sunmakla birlikte, yerel bağlam ve empati gibi “insanî” öğeleri otomatik olarak sağlayamayacaklarını belirterek sorumluluğun rehberin ait kalması gerektiğini vurgulamaktadır (Gretzel & Fesenmaier, 2010).

TEMA 3: ETKİLEŞİM DİNAMİKLERİ VE İLETİŞİM TEMASINA YÖNELİK BULGULAR

Araştırma kapsamında oluşturulan etkileşim dinamikleri ve iletişim teması altında sohbet uygulamalarının rehber–turist etkileşimini nasıl dönüştürdüğü ve dilsel uyarlama stratejilerinin iletişimi nasıl zenginleştirdiği ele alınmıştır. Bu doğrultuda tema altında “Prova Partneri”, “Anlık Destek”, “Eğitim Aracı” ve “Kültürel Bağlam Desteği” kodları oluşturulmuş ve kodlara ilişkin tanımlayıcı bilgiler Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 11. Etkileşim Dinamikleri ve İletişime Yönelik Kod Çözümlemeleri

Tema	Kod	Katılımcılar
<i>Etkileşim Dinamikleri ve İletişim</i>	Prova Partneri	K5, K14, C13
	Anlık Destek	K5, C13
	Eğitim Aracı	C9
	Kültürel Bağlam Desteği	C11

Etkileşim dinamikleri ve iletişim teması incelendiğinde katılımcıların yapay zeka araçlarını bir ön hazırlık unsuru olarak “canlı prova uzmanı” şeklinde değerlendirdikleri saptanmıştır. Katılımcılar bu sayede tur öncesi yada esnasında karşılaşılabilecekleri zor sorulara karşı kendilerini hazır hissetmekte ve özgüvenleri daha yüksek olmaktadır. Katılımcı 5 bu hususta “...Bana göre ChatGPT, canlı bir prova uzmanı gibi, zor soruların provasını yapmak özgüvenimi tavan yaptırıyor. Bir keresinde ‘Bu mozaiklerin renkleri nasıl elde ediliyordu?’ diye sorunca, uygulama sayesinde detaylı bir pigment analizi anlatabildim.” ifadesini dile getirmiştir. Diğer yandan Katılımcı 14 “...rehberin ‘sanal prova arkadaşı’ gibi işlev görüyor: zor soruları simüle edip bana yanıt pratiği yaptırıyor. Bu sayede sahada daha akıcı ve sabırlı oluyorum.” ifadesi ile canlı prova uzmanı olarak değerlendirdiği yapay zeka uygulamalarının sabır ve anlatım akıcılığı üzerinde kolunu etkisini vurgulamaktadır.

Etkileşim dinamikleri ve iletişim temasına Chatbot yanıtları değerlendirildiğinde Chatbot 1’in *Eğitim aracı olarak rehberler, farklı iletişim senaryolarını prova edebilir*” ifadesi ile turist rehberlerinin yapay zekayı prova partnerliğinin yanı sıra sahada ihtiyaç duyulan senaryolara hazırlık aracı olarak değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. İlgili tema altında ön plana çıkan bir diğer husus yapay zeka uygulamalarının anlık bilgi kaynağı ve anlık destek unsuru olarak değerlendirilmesidir. Buna örnek olarak Katılımcı 5 “...Tur sırasında ‘ikinci bir rehber’ gibi devreye girerek ansızın gelen sorulara yanıt veriyor. Böylece misafirlerle daha çok göz teması kurup anın keyfini çıkarıyorum.”

ifadesini kullanırken, Chatbot 13 “*Tur sırasında turistlerin beklenmedik sorularına hızlı yanıtlar üretir.*” yanıtını vermiştir. Bu bilgilerden hareketle yapay zeka uygulamalarını özellikle tur esnasında turist rehberinin grupla iletişim akışını kesintisiz ve hatasız sürdürmesini sağlayan görünmez bir destek olarak değerlendirildiğini söylemek mümkündür. Son olarak Chatbot 9 “*ChatGPT, rehberlerin iletişim becerilerini geliştirmede yararlı olabilir: farklı anlatım teknikleri öğretebilir, hikâye anlatım becerilerini geliştirebilir, karmaşık konuları basitleştirme yöntemleri sunabilir.*” ifadesiyle turist rehberinin anlatım stratejilerini çeşitlendirmesine ve iletişim tekniklerine ilişkin somut öneriler vermesine odaklanarak, yapay zekanın “Eğitim Aracı” rolüne vurgu yapmıştır. Bu bağlamda yapay zekâ, sadece bilgi değil, aynı zamanda beceri geliştirme imkânı da sağlayan bir altyapı sunmaktadır.

“Prova Partneri” ve “Anlık Destek” kodları, ChatGPT’nin rehberlere hem hazırlık aşamasında hem de tur sırasında doğrudan yardımcı olarak performans ve akıcılık üzerindeki etkilerini göstermektedir. Bu, rehber–turist etkileşiminde güven duygusunu ve anlatı akışını güçlendirmektedir. “Eğitim Aracı” kodu, yapay zekânın iletişim teknikleri konusunda somut yol göstericiler sunduğunu; “Kültürel Bağlam Desteği” ise çok dilli ve çok kültürlü gruplarda gerekli empati ve terminolojinin sağlanmasını mümkün kılmaktadır. Toplu olarak bu bulgular, ChatGPT’nin rehber–turist iletişiminde destekleyici, hızlandırıcı ve zenginleştirici bir araç olduğunu; ancak duygusal tonlama, spontane mizah ve yerel nüansların nihai sorumluluğunun hâlâ insan rehberlere ait olduğunu ortaya koymaktadır.

TEMA 4: ETİK VE PSİKOLOJİK BOYUTLAR TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırma kapsamında oluşturulan etik ve psikolojik boyutlar teması altında yapay zeka kullanımına yönelik etik yaklaşımlar, yapay zeka kullanımında şeffaflık, yapay zekanın meslek üzerindeki olumsuz etkileri ve yapay zekaya güven duygusu hususları ele alınmıştır. Bu kapsamda oluşturulan kodlar Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 12. Etik ve Psikolojik Boyutlara Yönelik Kod Çözümlemeleri

Tema	Kod	Katılımcılar
<i>Etik ve Psikolojik Boyutlar</i>	Etik Yaklaşımlar & Şeffaflık	K7, C8
	Meslek Kaygıları & Güven Duygusu	K5, C2

Etik yaklaşımlar ve şeffaflık kodu kapsamında Katılımcı 7’nin “*...Her bilgi sunumunda ‘Bu bilgiyi X kaynağından teyit ettim’ diyerek şeffaflık sağlıyorum; telif hakkı korumalı içeriklerde mutlaka izin alıyorum.*” ifadesi, turist rehberinin bilgi aktarımında kaynak beyanını ve telif haklarına uyumu mesleki bir zorunluluk olarak gördüğünü

göstermektedir. Turist rehberi tarafından gerçekleştirilen bu uygulama, turistlere sunulan içeriğin akademik ve yasal açıdan sağlam temellere dayandığını garantilediğini ifade etmektedir. Diğer yandan Chatbot 8'in *"Kaynak şeffaflığı, telif hakları ve kişisel veri gizliliği, yapay zekâ destekli içerik üretiminde mutlaka gözetilmesi gereken etik ilkelerdir."* ifadesi turist rehberliği uygulamalarına paralel olarak, yapay zekâ çıktılarının da etik güvencelerle desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda araştırmada hem insan hem de makine yanıtlarında etik şeffaflığın öncelik olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Etik ve psikolojik boyutlar teması altında ele alınan bir diğer husus mesleki kaygılar ve güven duygusudur. Katılımcı 5 bu hususta *"...Arkadaşlarım 'Acaba işsiz kalır mıyız?' diye kaygılanıyor; ben de 'Yapay zeka asistan, rehber hikâyeyi anlatan sensin' diyerek bu endişeyi hafifletmeye çalışıyorum."* ifadesiyle turist rehberlerinin iş kaygısını dile getirirken rehberin insani rolünü öne çıkararak bu kaygıyı yatıştırma stratejisini paylaşmaktadır. Diğer yandan Chatbot 2 *"Bazı rehberler 'yerimizi alabilir mi?' kaygısı taşıyor. Bu kaygıyı, rollerin açıkça tanımlanması ve dengeli eğitim programlarıyla aşmak mümkündür."* yanıtı ile meslek kaygılarının ancak şeffaf rol dağılımı ve eğitim desteği ile yönetilebileceğini öngörmektedir.

"Etik Yaklaşımlar & Şeffaflık" kodu, rehberlerin ve chatbot'ların bilgi üretim ve sunum süreçlerinde kaynağın izini sürme ve yasal izinleri sağlama sorumluluğunu benimsediğini göstermektedir. Bu, turizmde güvenilir içerik aktarımının temelini oluşturmaktadır. "Meslek Kaygıları & Güven Duygusu" kodu ise yapay zekânın rehberler arasında yaratabileceği iş güvencesi endişesini ve itibar kaygısını ortaya koymaktadır. Hem rehberler hem de modeller, bu kaygıların eğitim, şeffaf rol tanımı ve insan-makine iş birliği anlayışıyla hafifletilebileceğini vurgulamakta, böylece mesleki güven duygusunun korunması için stratejik adımlar önermektedir.

TEMA 5: ANGAJMAN (DESTEKLEYİCİ ROL VE TERCİH EDİLEBİLİRLİK) TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırma kapsamında oluşturulan angajman (destekleyici rol ve tercih edilebilirlik) temasına altında yapay zekanın destekleyici bir rol olarak kullanılması, yapay zeka kullanımına güvenilirlik ve tercih edilebilirlik ve yapay zekanın turist rehberlerinde oluşturduğu kültürel derinlik konuları ele alınmıştır. Bu kapsamda oluşturulan kodlar Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 13. Angajman Temasına Yönelik Kod Çözümlemeleri

Tema	Kod	Katılımcılar
<i>Angajman (Destekleyici Rol ve Tercih Edilebilirlik)</i>	Destekleyici Rol	K3, K8, C5
	Güvenilirlik & Tercih Edilebilirlik	K2, C4
	Kültürel Derinlik	K7, C12

Angajman teması altında ön plana çıkan destekleyici rol kapsamında Katılımcı 3'ün dile getirdiği “...*ChatGPT, rehberin yerini almaz; o bir ‘arka plan asistanı.’ Tur sırasında hızlı bilgi vermemi sağlıyor, ama anlatımın ruhu hâlâ bende.*” ifadesi, yapay zekânın yalnızca bilgi kaynağı olarak kalmayıp, turist rehberinin anlatım pratiğini güçlendiren ama esas aktörü değiştirmeyen bir pozisyona işaret ettiğini vurgulamaktadır. Diğer yandan Katılımcı 8 “...*Model bir yardımcı; harita, tarih ve dil konusunda anlık destek sağlıyor. Ama empati, mizah, anekdot eklemek tamamen rehbera ait.*” ifadesi ile yapay zekânın “bilgi destekçisi” rolünü vurgulayarak, rehberin deneyim aktarıcısı konumunun dokunulmaz kaldığını belirtmiştir. Destekleyici rol kodun kapsamında Chatbot 5 tarafından verilen “*Yapay zekâ, rehberin anlatısını zenginleştiren veri ve örneklerle destekler; ancak anlatının asıl tonunu ve kişisel dokusunu rehbera bırakır.*” yanıtı da yapay zekânın destekleyici rolünün içeriğini netleştirerek, insan dokunuşunun yerini alamayacağını işaret etmektedir.

Angajman teması altında değerlendirilen güvenilirlik ve tercih edilebilirlik kodları kapsamında Katılımcı 2 “...*Çıktılara yaklaşık %80 güveniyorum; yoğun araştırma gerektiren konularda mutlaka çift kontrol yapıyorum.*” ifadesi ile, ChatGPT’nin güvenilir ancak mutlak olmayan bir araç olarak kabul edildiğini, kritik konularda turist rehberlerinin son kontrolünün önemini ortaya koymaktadır. Ancak katılımcının %80 gibi istatistiksel olarak görece yüksek bir güven oranını dahi “yeterli” bulmayıp, özellikle yoğun içerikli veya kritik bilgiler içeren konularda mutlaka ikinci bir kontrol süreci yürüttüğünü belirtmesi, turist rehberlerinin bilgi aktarımında mutlak doğruluk ve mesleki sorumluluk arayışını açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum, turist rehberlerinin yapay zekâ tabanlı sistemleri yalnızca destekleyici bir araç olarak gördüklerini, ancak son karar ve doğrulama sürecinin mutlaka insan uzmanlığıyla tamamlanması gerektiğini düşündüklerini göstermektedir. Diğer yandan Chatbot 4 “*Tur planlamasında tercih edilebilirlik düzeyi yüksektir: hızlı, kapsamlı ve çok dilli destek sunar. Ancak güncellik garantisi olmadığından rehber onayı şarttır.*” yanıtı ile yapay zekânın tercih edilebilirlik motivasyonlarını hız, kapsam ve dil çeşitliliği üzerinden özetlerken, güncellik ve doğruluk kaygılarını turist rehberine bırakmaktadır. Son olarak Katılımcı 7 “...*Ben arkeoloji odaklı anlatıyı ChatGPT ile hazırlayıp genişletiyorum; ama yerel efsaneler,*

aforizmalar ve topluluk öykülerini ancak ben sahada aktarabiliyorum.” ifadesi ile yapay zekânın kültürel derinlik açısından sunduğu teknik bilgi desteğine vurgu yapmakta, ancak yerel anlatı unsurlarının turist rehberinin tecrübesine bağlı kaldığını belirtmektedir. Chatbot 12 ise bu hususta *“Yapay zekâ, kültürel içerik derlemesi yaparak zenginleştirici veri sağlar; ancak topluluk temelli anekdot ve sözlü tarih öğelerini otomatik üretmez.”* yanıtını vermiştir. Chatbot, bu yanıt ile veri derleme gücünü ön plana çıkarırken, topluluk anlatılarının sahaya özgü doğallığını sağlayamadığını belirtmektedir.

Angajman teması altında yer alan “Destekleyici Rol” kodu, ChatGPT’nin rehberlik pratiğinde arka plan asistanı işlevini netleştirmekte, bilgi ve öneri sunmakta, fakat deneyim aktarımını rehberle bırakmaktadır. “Güvenilirlik & Tercih Edilebilirlik” kodu, yapay zekânın yardımcı araç olarak geniş kabulü ile kritik konularda rehber onayının zorunluluğunu bir arada ele almaktadır. “Kültürel Derinlik” kodu ise rehberin yerel anlatı sorumluluğunun ayrılmaz olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, ChatGPT’nin rehber–turist etkileşimindeki bütünleme işlevini desteklerken, insan rehberin merkezî rolünü değiştirmeden zenginleştirici katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır.

Buraya kadar açıklamalar doğrultusunda tema ve kodlara ilişkin genel değerlendirmeler yapmak mümkündür. Elde edilen bulgular, hem insan katılımcı turist rehberlerinin (K1–K15) hem de yapay zekâ sohbet modellerinin (C1–C15) yanıtları üzerinden turist rehberliği mesleğinin dinamiklerini çok boyutlu olarak ortaya koymuştur. Bu analizler, rehberlik mesleğinin bilgi temelli güven yapısından başlayarak, teknolojik araçların bilgi kaynağı işlevine; rehber–turist etkileşiminin inceliklerinden, mesleki etik ve psikolojik süreçlerin yönetimine kadar uzanan geniş bir yelpazede turist rehberliği deneyimini aydınlatmıştır. Analizler, turist rehberliği mesleğinin en kritik bileşeninin, sunulan içeriğin bilgi düzeyi ve doğruluk garantisi üzerine kurulduğunu göstermiştir. Katılımcılar, bilgiyi mimari bir metaforla tanımlayarak, turist rehberliği mesleğinin temelini güvene dayalı olduğunu vurgulamışlardır.

Elde edilen bulgulara göre turist rehberleri ve yapay zekâ modelleri, teknolojiyi “akıllı asistan” ve “ilk taslak oluşturucu” olarak görmektedir. Mobil harita uygulamaları, sanal gerçeklik deneyimleri ve ChatGPT’nin hızlı özet çıkarma yeteneği, hazırlık, saha ve değerlendirme aşamalarında bilgiye erişim hızını ve zaman yönetimini doğrudan iyileştirmektedir. Katılımcılar, teknolojinin bir yandan bilgi zenginliği ve veri görselleştirme avantajı sağlarken; diğer yandan insan etkileşiminin samimiyet ve

spontane niteliğini tehdit etme potansiyeli barındırdığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle, teknolojik entegrasyonda denge ve ölçülü kullanım stratejilerinin geliştirilmesi gerekliliği öne çıkmıştır. Yapay zekâ destekli prova süreçleri, rehberlerin sahadaki anlatı akıcılığını ve özgüvenini artıran önemli bir araç olarak tanımlanmıştır. Yine bulgulara göre ChatGPT'nin “prova partneri” işlevi, zorlayıcı sorulara hazırlanma imkânı sunarak rehber–turist etkileşimini daha güçlü kılmaktadır. Aynı zamanda, çok dilli gruplarla iletişimde sunulan dilsel uyarlama desteği, rehberlerin farklı kültürel profillerde temel diyaloglar ve terminoloji kullanabilmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte, empati, mizah ve kültürel etkileşim hususlarının hala turist rehberlerine ait olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte bilgi sunumunda kaynak beyanı, telif hakları ve veri gizliliği gibi etik ilkelerin titizlikle uygulanması, şeffaflık ve güvenilirlik standartlarını yükseltmektedir. Analizlerde ön plana çıkan bir diğer husus ise meslek kaygıları ve “yerimizi alabilir mi?” endişelerinin, teknolojinin hızla yayılması karşısında rehberler üzerinde psikolojik baskı oluşturmalarıdır. Bu noktada ChatGPT'nin ikame edici değil, tamamlayıcı bir araç olarak görüldüğü saptanmıştır.

Ele alınan beş tema, turist rehberlerinin ChatGPT ve benzeri yapay zekâ destekli araçları nasıl konumlandıklarını, bilgi yönetiminden, teknoloji entegrasyonuna; etkileşimden, etik ve psikolojik boyutlara ve nihayet angajmana kadar uzanan süreçlerde turist rehberliği mesleğinde hangi sahiplenme, çekinceler ve dengeleme stratejileri kullandığını göstermektedir. Bu tematik sentez, turizm literatüründe bilgi güveni, teknoloji adaptasyonu ve insan merkezli etkileşim modelleri üzerine yürütülen teorik tartışmalarla uyumlu; aynı zamanda pratik uygulama perspektifleri için somut çıktı üretmektedir.

4.4. TUR TASARIMI KAPSAMINDA KATILIMCI-CHATBOT KARŞILAŞTIRMASI

Araştırmanın bu aşamasında, Pergamon'dan Kaunos'a uzanan üç gece dört günlük tur tasarımları, turist rehberleri ve chatbotlar tarafından sunulan yaklaşımlar üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemiş ve her bir katılımcı ile Chatbot için ayrı tablolar oluşturulmuştur. Bu aşamada Chatbotlardan daha sağlıklı veri alınabilmesi için katılımcıya ait demografik bilgiler Chatbota komut olarak tanımlanmış ve çıktıları bu doğrultuda organize etmesi istenmiştir. Tablolar, Pergamon Akropolü, Asklepion, Efes Antik Kenti, Pamukkale Travertenleri, Kaunos Antik Kenti, Dalyan Nehri ve İztuzu Plajı gibi tarihî, kültürel ve doğal destinasyonları kapsayan rotaları, ziyaret noktalarını, anlatım tarzlarını ve bu yaklaşımların değerlendirmelerini sistematik bir şekilde sunmaktadır. Bu

kapsamda oluşturulan 15 adet tablo sıralı olarak aşağıda sunulmuş olup, her tablonun son satırında tabloya ilişkin karşılaştırmalı yorumlama gerçekleştirilmiştir.

Tablo 14. K1 ve C1 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K1	Ziyaret Noktaları: Bergama Antik Kenti (Akropol) Asklepion Temel Anlatım: 1. Bergama'nın tepesini süsleyen Akropol'de dolaşırken, şehrin Roma dönemindeki görkemini ruhunuzda hissedersiniz. 2. Zeus ve Athena tapınaklarının sütunları arasında yürüyerek, antik akropolün stratejik savunma işlevini aktarırım. 3. Ardından Asklepion'a iniyoruz; buradaki kutsal suyun ve tedavi ritüellerinin antik tıp tarihindeki önemini hikâyesiyle paylaşıyorum	Ziyaret Noktaları: Sardis Antik Kenti Philadelphia (Alaşehir) Laodikeia Temel Anlatım: 1. Sardis'te Lidyalıların altın yolu üzerindeki zenginlik merkezi işlevini, çarşı kalıntıları üzerinden aktarırım. 2. Philadelphia'nın kilise kalıntılarında erken Hristiyan topluluklarının inanç pratiğini hikâyeleştiririm. 3. Laodikeia'da stadyum ve antik agoranın günümüzdeki izlerini gösterip kentin ticari önemini vurgularım.	Ziyaret Noktaları: Pamukkale Travertenleri Hierapolis Antik Kenti Aphrodisias Temel Anlatım: 1. Travertenlerin katman katman oluşumunu detaylı bir jeolojik anlatımla paylaşıyorum. 2. Hierapolis nekropolündeki anıtsal lahitlerin ritüel ve kültürel önemini katılımcı örneklerle anlatırım. 3. Aphrodisias'ta heykeltıraşlık okulunun izlerini taşıyan stadyum ve seramik atölyelerini dramatik bir dille tanıtırım.	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Çamur Banyosu İztuzu Plajı Temel Anlatım: 1. Kaunos liman yolunun su seviyesine adaptasyon örneğini, antik su kanalları üzerinden yorumlarım. 2. Dalyan'da çamur banyosu öncesi ve sonrası cilt bakım ritüelini yerel halk hikâyeleriyle anlatırım. 3. İztuzu Plajı'nda caretta caretta yumurtlama sezonunu ve koruma ekiplerinin çalışmasını canlı anekdotlarla paylaşıyorum.
C1	Ziyaret Noktaları: Pergamon Zeus ve Athena Tapınakları Asklepion Temel Anlatım: 1. Pergamon Akropol: M.Ö. 2. yy'da dünyanın en dik teras tiyatrosunu barındıran yapı; mühendislik harikası taş derecelendirmesini vurgularım. 2. Zeus & Athena Tapınakları: Kalıntılar üzerinden antik kentteki dinî yaşam ve ritüelleri analiz ederim. 3. Asklepion'da Kür odaları ve sunulan tedavilerin döneme kattığı yenilikleri madde madde özetlerim.	Ziyaret Noktaları: Sardis Philadelphia Laodikeia Temel Anlatım: 1. Sardis: Pers, Makedon ve Roma katmanlarını ayırt eden stratigrafi örneklerini listelerim. 2. Philadelphia: Erken Hristiyanlık dönemine ait yazıt ve simgesel öğeleri maddeler halinde açıklarım. 3. Laodikeia: Kentsel planlama özellikleri ve ticari binaların mimari işlevlerini teknik terimlerle özetlerim	Ziyaret Noktaları: Pamukkale Travertenleri, Hierapolis Antik Kenti, Aphrodisias Temel Anlatım: 1. Pamukkale: Turistik ve koruma alanlarının yönetim politikalarını madde madde listelerim. 2. Hierapolis: Antik kent yapılarının restorasyon tarihçesini kronolojik bir sıralamayla sunarım. 3. Aphrodisias: Heykel atölyelerinin ve stadyumun mimari özelliklerini teknik detaylarla özetlerim.	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti, Dalyan Çamur Banyosu, İztuzu Temel Anlatım: 1. Kaunos: Liman kalıntılarının jeostratejik analizini maddeler halinde sunarım. 2. Çamur Banyosu: Minerolojik bileşenlerin terapötik etkilerini bilimsel verilerle listelerim. 3. İztuzu Plajı: Koruma programı sonuçlarını ve kaplumbağa popülasyonundaki artışı teknik rapor formatında özetlerim.
Yorum	K1, ziyaret noktalarında daha çok anlatımsal ve deneyim odaklı bir yaklaşım sergileyerek ziyaretçiye duygusal bağ kurma imkânı sunarken; C1, aynı rota üzerindeki noktalara mimari, arkeolojik ve arkeo-jeolojik perspektiften teknik bir bakış açısı getirerek akademik bilgi vurgusunu ön plana çıkarmaktadır. K1'in betimlemeleri, katılımcıya antik kentlerin ruhunu hissettirmeye odaklanırken (örn. "Bergama'nın tepesini süsleyen Akropol'de dolaşırken, Roma döneminin görkemini hissedersiniz"), C1'in anlatımı, kalıntıların fonksiyonlarını maddeler halinde sıralayıp somut veriler sunarak (örn. "Pergamon Akropol: M.Ö. 2. yy'da dünyanın en dik teras tiyatrosunu barındıran yapı; mühendislik harikası taş derecelendirmesini vurgularım") nesnellik sağlar. K1, katılımcı etkileşimini ve yerel hikâyeleri öne çıkararak turu canlandırırken, C1 bu anlatının titiz araştırma ve kronolojik yapı sunusuyla akademik bir			

Tablo 15. (Devam) K1 ve C1 Tur Tasarımı

	derinlik ekler. K1'in anlatsal zenginliğini teknik veri ve analizle daha iyi dengelemesi, C1'ün ise deneyimsel unsurları serpiştirerek katılımcı ilgisini güçlendirmesi önerilebilir.
--	---

Tablo 16. K2 ve C2 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K2	Ziyaret Noktaları: Pergamon Akropol Asklepion Kızıl Avlu	Ziyaret Noktaları: Birgi Köyü Ayasoluk Kalesi (Selçuk) Şirince Köyü	Ziyaret Noktaları: Priene Miletos Didim (Apollon Tapınağı)	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Çamur Banyosu İztuzu Plajı
	Temel Anlatım: 1. Akropol tepesinden Ege Ovası manzarası eşliğinde, Helenistik dönemin politik ve kültürel merkezine dair hikâyeler anlatırım. 2. Kızıl Avlu'daki pazar ve forum kalıntıları arasında dolaşırken, kentin günlük sosyal yaşamını betimlerim. 3. Asklepion'a inişte antik tıbbın şifa ritüelleri, kutsal su kullanımı ve Aesculapius tapınağının işlevi üzerinde dururum.	Temel Anlatım: 1. Taş evleriyle ünlü Birgi'de Osmanlı sivil mimarisinin özelliklerini ve köyün ticari geçmişini aktarırım. 2. Ayasoluk Kalesi'nden Efes Ovası'na bakarken, Bizans'tan Osmanlı'ya uzanan savunma stratejilerini anlatırım. 3. Şirince sokaklarında yürürken, Rum mirasının şarapçılık geleneğine kattığı renkli hikâyeleri paylaşıyorum.	Temel Anlatım: 1. Priene'de kentsel planlamada grid sisteminin günlük hayata etkisini anlatırım. 2. Miletos Büyük Tiyatro ve liman kalıntıları üzerinden deniz ticaretinin tarihini paylaşıyorum. 3. Didim'de Apollon Tapınağı'nın kehanet geleneği ve mimari ihtişamını hikâyeleştiririm.	Temel Anlatım: 1. Kaunos liman kalıntılarının antik ticaret yollarındaki stratejik rolünü vurgularım. 2. Dalyan'da termal çamur banyosunun yerel halktaki şifa ritüelini ve sürdürülebilir turizm boyutunu aktarırım. 3. İztuzu Plajı'nda caretta caretta koruma projelerini ve ekoturizmin önemini hikâye ederim.
C2	Ziyaret Noktaları: Pergamon Akropol Asklepion	Ziyaret Noktaları: Selçuk (Ayasoluk) Şirince	Ziyaret Noktaları: Priene Miletos Didim	Ziyaret Noktaları: Kaunos Dalyan İztuzu
	Temel Anlatım: 1. Helenistik dönemin mühendislik harikası olan teras tiyatrosunun yapısal özelliklerini açıklarım. 2. Kızıl Avlu'nun ticari ve kamusal fonksiyonları üzerinden şehir düzenini özetlerim. 3. Asklepion kompleksindeki kür odaları ve sunulan tedaviler hakkında bilgi sunarım.	Temel Anlatım: 1. Ayasoluk Tepesi'ndeki kale kalıntılarının dönüştüğü kültürel zenginlik noktalarını listelerim. 2. Selçuk merkezindeki kilise ve cami mimarisi üzerinden dini dönüşümü özetlerim. 3. Şirince'nin şarap üretim teknikleri ve Rum evlerindeki özgün süslemeleri anlatırım.	Temel Anlatım: 1. Grid planlı Priene'de Hippodamos'un şehir düzenini öne çıkarırım. 2. Miletos liman tesislerinin antik ekonomi içindeki yerini maddeler halinde sunarım. 3. Didyma'daki Apollon Kehanet Merkezi'nin fonksiyonlarını adım adım açıklarım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Kenti'nin liman yapıları ve kervan yolları üzerindeki etkisini maddeler halinde sunarım. 2. Dalyan'daki çamur banyolarının minerolojik özellikleri ve kullanımlarını listelerim. 3. İztuzu Plajı habitatının biyolojik çeşitliliğini ve koruma önlemlerini adım adım açıklarım.
Yorum	K2, Pergamon'dan başlayıp Kaunos'a kadar uzanan rotada Helenistik dönemin politik ve sosyal izdüşümlerini hikâye odaklı aktarırken (örn. "Kızıl Avlu'daki pazar ve forum kalıntıları arasında dolaşırken, kentin günlük sosyal yaşamını betimlerim"), C2 aynı noktalarda daha özlü bir metodik yaklaşım benimseyerek yapısal analizler ve teknik terimlere dayanan bir anlatım sunar (örn. "Helenistik dönemin mühendislik harikası olan teras tiyatrosunun yapısal özelliklerini açıklarım"). K2'nin güçlü yönü tarihî atmosferi ve mitolojik referanslarla katılımcının hayal gücünü harekete geçirebilmesidir; buna karşılık, C2'nin artısı mimari özelliklerin kronolojik ve stratigrafik ayrımlarıyla somut veri sağlamasıdır. K2, teknik bilgilere zaman zaman ara verip teknik terimler ekleyerek akademik yaklaşımını güçlendirebilir; C2 ise anlatımına yerel hikâyeler ve dikkat çekici anekdotlar ekleyerek turu daha canlı kılabilir.			

Tablo 17. K3 ve C3 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K3	Ziyaret Noktaları: Pergamon Arkeoloji Müzesi Akropol Asklepion	Ziyaret Noktaları: Bergama Kızıl Avlu Bergama Kütüphane Kalıntıları Efes Antik Kenti	Ziyaret Noktaları: Sardis Antik Kenti Philadelphia (Alaşehir) Birgi Köyü	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Kral Kaya Mezarları
	Temel Anlatım: 1. Müzede sergilenen büyük Fransız Kazı grubu eserleriyle Pergamon'un kültürel zenginliğini tanıtırım. 2. Zeus Tapınağı'nı gezerken, tapınakların dönemin dinsel ve toplumsal yapısına kattığı anlamı vurgularım. 3. Asklepion'da tiyatro etrafındaki kutsal su koridorlarının hem dini hem tıbbi ritüellerdeki rolünü aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Kızıl Avlu'da halkın sosyalleştiği alan kullanımını dramatik örneklerle betimlerim. 2. Kütüphane kalıntılarındaki Pergamon-Roma kütüphane yarışının arka planını anlatırım. 3. Efes'e geçişte Celsus Kütüphanesi'nin kitap koleksiyonları ve mimari simetrisini vurgularım.	Temel Anlatım: 1. Sardis'te Lidya altın çağına dair kalıntıları ve krallık hazinesinin izlerini aktarırım. 2. Alaşehir'deki erken Hristiyan kilise kalıntılarından dinî geçiş süreçlerini yorumlarım. 3. Birgi'de Osmanlı dönemi zanaatkar atölyelerini ve köyün tarihi dokusunu canlandırırım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos liman merkezinin doğal nehir akıntısıyla korunma stratejisini yorumlarım. 2. Kaya mezarlarının yüzeyindeki rölyeflerin sosyal statüyü nasıl belgelendirdiğini anlatırım. 3. Dalyan lagünündeki ekosistemi ve kuş gözlem noktalarını ilginç anekdotlarla anlatırım.
C3	Ziyaret Noktaları: Pergamon Müzesi Akropol Asklepion	Ziyaret Noktaları: Celsus Kütüphanesi (Efes) Meryem Ana Evi Şirince	Ziyaret Noktaları: Priene Miletos Didim	Ziyaret Noktaları: Kaunos Dalyan İztuzu
	Temel Anlatım: 1. Müzede ana eksponatların kent yaşamına dair verdiği ipuçlarını maddeler halinde sunarım. 2. Tiyatro ve tapınak kalıntılarındaki mimari evrimini kronolojik olarak açıklarım. 3. Asklepion'un sağlık merkezi olarak işlevini, antik tıp literatüründen örneklerle desteklerim.	Temel Anlatım: 1. Celsus Kütüphanesi'nin cephe simetrisi ve bilgi erişimindeki rolünü açık bir listeyle sunarım. 2. Meryem Ana Evi'ndeki hac ritüellerini ve erken Hristiyan mimarisini madde madde ele alırım. 3. Şirince köyünün halk mimarisi ve asırlık şarap mahzenlerini tanımlarım.	Temel Anlatım: 1. Priene kent planlamasının modern şehircilik ilkelerindeki etkisini özetlerim. 2. Miletos Büyük Tiyatro'nun yapısal özelliklerini teknik terimlerle listelerim. 3. Didim Apollon Tapınağı'nın mimari elemanları ve kehanet uygulamalarını madde madde sunarım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos liman kalıntılarındaki jeostratejik önemini kronolojik bir listede özetlerim. 2. Dalyan çamur terapilerinin cilt sağlığı üzerindeki bilimsel etkilerini açıklarım. 3. İztuzu Plajı'nda koruma programlarının kaplumbağa popülasyonu üzerindeki sonuçlarını maddeler hâlinde sunarım.
Yorum	K3, Pergamon Arkeoloji Müzesi'nden başlayarak Efes ve Kaunos'a uzanan dört günlük planında hem müze içi eserleri, hem de antik kentlerin dramatik anlatılarını içeren zengin betimlemeler sunar (örn. "Müzede sergilenen büyük Fransız Kazı grubu eserleriyle Pergamon'un kültürel zenginliğini tanıtırım"). C3 ise aynı noktaları kronolojik ve tematik olarak kategorize ederek kısa, maddesel ifadelerle özetlemeye odaklanır (örn. "Müzede ana eksponatların kent yaşamına dair verdiği ipuçlarını maddeler halinde sunarım"). K3'ün güçlü tarafı renkli anlatımlar ve izleyiciye antik atmosferi yaşatması iken; C3'ün avantajı ise sunulan bilgilerin akademik disiplin sınırları içinde kalıp hızlıca özümseme imkânı vermesidir. K3, C3'ün net tablonu ekleyerek sunumu daha yapılandırılabilir; C3 ise K3'ün yer yer kullandığı mitolojik ve toplumsal hikâyeleri ekleyerek katılımcının ilgisini artırabilir.			

Tablo 18. K4 ve C4 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K4	Ziyaret Noktaları: Pergamon Arkeoloji Müzesi Akropol Üst Agora Kızıl Basilika	Ziyaret Noktaları: Birgi Köyü Ayasuluk Kalesi (Selçuk) Şirince Köyü	Ziyaret Noktaları: Priene Miletos Antik Kenti Didim (Apollon Tapınağı)	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Kayık Turu (Kral Kaya Mezarları) İztuzu Plajı
	Temel Anlatım: 1. Müze salonlarında sergilenen Helenistik heykellerin ve frizlerin dönemin kutsal ve sosyal yaşantısına dair izlerini aktarırım. 2. Akropol'ün üst kısmındaki Agoranın, antik kentin ekonomik ve toplumsal işlevlerini örneklerle betimlerim. 3. Kızıl Basilika'daki mozaiklerin ve devasa sütun kalıntılarının Roma dönemi mimarisine getirdiği yenilikleri anlatırım.	Temel Anlatım: 1. Birgi'nin Osmanlı sivil mimarisine özgü taş evlerinde köyün ticaret geçmişi ve zanaatkarlık geleneğini dramatik bir şekilde sunarım. 2. Ayasuluk Kalesi surlarından Selçuk Ovası manzarasını izlerken Bizans'tan Osmanlı dönemine dek uzanan savunma stratejilerini anlatırım. 3. Şirince sokaklarında yürürken köyün Rum kültür mirası ve yerel şarapçılığın sosyal boyutuna dair anekdotlar paylaşıyorum.	Temel Anlatım: 1. Priene'de Hippodamos'un grid planlı kentsel tasarımının günlük halk hayatına yansımalarını ve felsefi açıklardan örneklerle tartışırım. 2. Miletos Büyük Tiyatro ve liman kalıntıları üzerinden antik deniz ticaretinin bölgeye kazandırdığı refahı vurgularım. 3. Didim'de Apollon Tapınağı'nın kehanet geleneği ve mimari ihtişamını, mitolojik bağlantılarla dramatize ederim.	Temel Anlatım: 1. Kaunos antik limanının, eski ticaret yollarındaki jeostratejik önemini antik haritalardan örnekle açıklayarak sunarım. 2. Dalyan Nehri üzerindeki kayık turunda Kral Kaya Mezarları'nın Hitit ve Likya izlerini, ritüel fonksiyonlarını yorumlarım. 3. İztuzu Plajı'nda caretta caretta koruma projelerinin ekolojik ve toplumsal etkilerini, saha gözlemlerinden elde edilen bilgileri aktarırım.
C4	Ziyaret Noktaları: Pergamon Akropol Zeus ve Athena Tapınakları Asklepion	Ziyaret Noktaları: Selçuk Arkeoloji Müzesi İsa Bey Camii (Selçuk) Efes Kütüphane Kalıntısı	Ziyaret Noktaları: Aphrodisias Antik Kenti Laodikeia Hierapolis Nekropolü	Ziyaret Noktaları: Makri Adası Dalyan Nehir Koridoru Sultaniye Kaplıcaları
	Temel Anlatım: 1. Akropol'de yer alan tapınak kalıntılarının mimari özelliklerini kronolojik olarak madde madde sıralayarak açıklarım. 2. Zeus ve Athena komplekslerinin dinsel ritüellerdeki işlevlerini, kütüphane ve tapınak arasındaki ilişki bağlamında analiz ederim. 3. Asklepion tedavi odaları ve kutsal su kaynaklarının tıbbi uygulamalardaki tarihî önemini teknik terimlerle özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen kazı buluntularını ve kronolojik katman ayrımlarını teknik tablo halinde sunarım. 2. İsa Bey Camii'nin mimari üslubunu, Selçuklu taş işçiliğinin karakteristik özellikleri üzerinden detaylandırırım. 3. Efes Kütüphane Kalıntısı'nın cephe simetrisi ve bilgi erişimindeki rolünü, restorasyon aşamalarıyla madde madde özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Aphrodisias'ta heykel atölyeleri ve stadyum yapısının mermer işçiliğine katkılarını teknik detaylarla listelerim. 2. Laodikeia'da agoranın mimari planlamasını ve antik ticaret binalarının işlevini maddeler halinde özetlerim. 3. Hierapolis Nekropolü'nde mezar taşlarındaki ikonografik motiflerin dönemsel değişimini kronolojik olarak sunarım.	Temel Anlatım: 1. Makri Adası'ndaki antik liman kalıntılarının coğrafi konum analizi ve ticaret ağına katkılarını listelerim. 2. Dalyan Nehri koridorunda ekosistem verilerini ve antik kanalet sistemlerinin jeolojik verilerle analizini madde madde açıklarım. 3. Sultaniye Kaplıcaları'nın termal su bileşimini, minerolojik faydalarını ve tarihi kullanım verilerini teknik bir rapor formatında sunarım.
Yorum	K4'ün anlatımı, katılımcıya anlatımsal zenginlik sunarken, bölge halkının kültürel hafızasına dair canlı örnekler verir. C4 ise daha çok mimari, arkeolojik ve coğrafi verileri sistematik bir şekilde ortaya koyan akademik bir anlatı kullanmıştır. Bu iki yaklaşım arasındaki temel farklılık, K4'ün deneyimsel ve hikâye odaklı betimlemeleri ile C4'ün veriye dayalı, teknik odaklı sunumu arasındaki zıtlıktır.			

Tablo 19. K5 ve C5 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K5	Ziyaret Noktaları: Bergama Kızıl Avlu Pergamon Tiyatrosu Pergamon Kütüphane Kalıntıları	Ziyaret Noktaları: Assos Antik Kenti Cunda Adası Dikili Sahili	Ziyaret Noktaları: Efes Antik Kenti Meryem Ana Evi Şirince Köyü	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Çamur Banyosu Köyceğiz Gölü
	Temel Anlatım: 1. Kızıl Avlu'da antik pazar kalıntılarını gezerken, Helenistik dönemdeki ticaret ve sosyal yaşam ritüellerinin izlerini canlı bir dille aktarırım. 2. Pergamon Tiyatrosu'nda oturma sıralarının dikliği ve akustığı üzerinde durarak, bu yapıdaki dramatik performansların halkın gündelik hayatını nasıl şekillendirdiğini anlatırım. 3. Kütüphane kalıntılarında antik dönemdeki kitap koleksiyonlarının büyüklüğünü ve entelektüel yarış ortamını paylaşıyorum.	Temel Anlatım: 1. Assos Antik Kenti'nde tiyatronun denize bakan terasında, Stoacı düşünce okulunun sosyal etkileşimleri nasıl tetiklediğini mitolojik örneklerle hikâyeleştiririm. 2. Cunda Adası'nda Rum mimarisinin karakteristik taş evlerini göstererek, ada halkının zeytincilik ve balıkçılıktan nasıl beslendiğini anlatırım. 3. Dikili Sahili'nde Ege'nin tuzlu rüzgârıyla balıkçı teknelerinin sabah ritüellerini gözler önüne serip, bölgedeki deniz ekonomisinin tarihsel dönüşümünü aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Efes Celsus Kütüphanesi'nin cephe simetrisini izah ederken, antik dönemde bilgiye erişimin toplumsal hiyerarşideki yeri üzerine anekdotlar paylaşıyorum. 2. Meryem Ana Evi'nde hac ritüellerinin Hristiyan toplulukları üzerindeki manevi etkisini, mekanın kutsal kabul edilme sürecine dair detaylarla anlatırım. 3. Şirince Köyü'nde şarap tadımı esnasında Rum mimarisinin sıcak atmosferini ve köyün sosyal dokusundaki dönüşümü anlatan hikâyeler aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Liman Kalıntıları'nda antik ticaret yollarının kesişme noktasını göstererek, limanın bölgedeki stratejik önemini dramatize ederim. 2. Dalyan Çamur Banyosu'nda termal çamurun şifa ritüelindeki yerel efsanelerini aktararak, bu suyun antik çağdan günümüze nasıl korunduğunu anlatırım. 3. Köyceğiz Gölü kıyısında kuş gözlem alanına bakarak, bölgede yürütülen ekoturizm projelerinin caretta caretta üzerindeki koruma etkilerini katılımcı örneklerle açıklarım.
C5	Ziyaret Noktaları: Bergama Akropol Zeus ve Athena Tapınakları Asklepion	Ziyaret Noktaları: Assos Antik Kenti Jeoteknik Etüt Cunda Adası Koruma Planı Dikili Sahili Ekosistem Veri Merkezi	Ziyaret Noktaları: Efes Antik Kenti Stratigrafi Kesiti Meryem Ana Evi Tarihi Restorasyon Raporu Şirince Köyü Koruma Projeleri	Ziyaret Noktaları: Kaunos Liman Kalıntıları Jeolojik Analiz Dalyan Çamur Banyosu Köyceğiz Gölü Biyolojik İzleme
	Temel Anlatım: 1. Akropol'deki Zeus ve Athena tapınaklarının mimari katmanlarını kronolojik olarak madde madde sıralayarak, yapıların dinsel işlevlerini teknik bir dille özetlerim. 2. Pergamon Tiyatrosu'nun oturma düzeni, akustik hesaplamaları ve seyirci kapasitesi verilerini madde madde listelerim. 3. Asklepion'da tıbbi bölümlerin plan şemalarını, kutsal su akış sistemleri ve tıbbi protokoller bağlamında madde madde sunarım.	Temel Anlatım: 1. Assos Antik Kenti'nde yapılan jeoteknik etüt çalışmalarını, zemin stabilitesi ve erozyon kontrol verilerini madde madde sıralayarak açıklarım. 2. Cunda Adası koruma planında yer alan sivil mimari örneklerinin malzeme analiz raporlarını ve lojistik planlama ilkelerini teknik terimlerle özetlerim. 3. Dikili Sahili ekosistem veri merkezindeki biyolojik haritalama sonuçlarını, bölgedeki deniz canlılığı ve balıkçılık verilerini madde madde listelerim.	Temel Anlatım: 1. Efes Antik Kenti stratigrafi kesitinde yer alan katman analiz raporlarını ve karbon tarihlendirme verilerini madde madde sunarım. 2. Meryem Ana Evi tarihi restorasyon raporunda kullanılan yapı malzemeleri ve koruma metodlarını teknik bir formatta sıralarım. 3. Şirince Köyü koruma projeleri kapsamında sunulan mimari analiz raporlarının verilerini ve restorasyon sürecinin aşamalarını madde madde açıklarım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Liman Kalıntıları'nda yapılan jeolojik analiz raporlarını, antik su kanallarının jeostratejik önemini madde madde sıralarım. 2. Dalyan Çamur Banyosu minerolojik laboratuvar analiz sonuçlarını, termal çamurun bileşimini ve terapötik verimliliğini madde madde özetlerim. 3. Köyceğiz Gölü biyolojik izleme verilerini, kuş gözlem alanı ve koruma programı istatistiklerini madde madde sunarım.

Tablo 20. (Devam) K5 ve C5 Tur Tasarımı

Yorum	K5, Bergama'dan başlayıp Köyceğiz Gölü'ne uzanan rotada antik tiyatro ve kütüphane gibi mekanların toplumsal işlevlerini dramatik bir anlatımla dile getirir. K5'in güçlü yönü, katılımçıya bölgeyi canlı hikayelerle hissettirmesi ve antik döneme ait ritüelleri dramatize etmesidir; C5 ise titiz bilimsel verilerle rotanın sürdürülebilir turizm bağlamını vurgular. K5, C5'ün teknik rapor özetlerini ekleyerek turu daha disiplinlerarası kılabılır, C5 ise K5'in yerel anekdotlarını metnine taşıyarak turu daha merak uyandırıcı hâle getirebilir.
-------	---

Tablo 21. K6 ve C6 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K6	Ziyaret Noktaları: Bergama Akropol Pergamon Arkeoloji Müzesi Kızıl Basilika	Ziyaret Noktaları: Sardis Antik Kenti Philadelphia (Alaşehir) Laodikeia	Ziyaret Noktaları: Priene Milet Didim (Apollon Tapınağı)	Ziyaret Noktaları: Aphrodisias Hierapolis Pamukkale Travertenleri
	Temel Anlatım: 1. Akropol'deki antik kent manzarasını izlerken, Helenistik dönemin kültürel zenginliğini ve kütüphane rekabetini dramatik bir anlatımla aktarırım. 2. Müzedeki sergiler arasında dolaşarak, arkeolojik buluntuların antik toplumsal yaşam üzerindeki yansımalarını canlı örneklerle anlatırım. 3. Kızıl Basilika'nın mozaik ve sütun kalıntılarında Roma dönemi mimari yeniliklerini tarihî bağlamıyla anlatırım.	Temel Anlatım: 1. Sardis stratigrafi kesitinde Pers, Makedon ve Roma dönem kalıntılarını tarihî bir akışla betimlerim. 2. Philadelphia kilise kalıntılarında erken Hristiyanlık pratiğinin manevi ve toplumsal etkilerini örneklerle anlatırım. 3. Laodikeia agorası ve stadyum kalıntılarının, antik ticaret ve spor hayatına dair hikâyelerini dramatize ederim.	Temel Anlatım: 1. Priene'de Hippodamos'un grid planlı kentsel tasarımının günlük yaşamı nasıl şekillendirdiğini dramatik örneklerle aktarırım. 2. Milet liman kalıntılarında antik deniz ticaretinin refah yaratma süreçlerini toplumsal hikâyelerle anlatırım. 3. Didim Apollon Tapınağı'nın kehanet geleneğini mitolojik referanslarla ve yapı detaylarıyla canlı bir dille sunarım.	Temel Anlatım: 1. Aphrodisias antik kentindeki mermer heykel atölyelerinin sanat ve ekonomik rolünü renkli detaylarla aktarırım. 2. Hierapolis Nekropolü'ndeki lahit mezarların toplumsal ve inanç odaklı işlevlerini dramatize ederim. 3. Pamukkale travertenlerinde yürürken jeolojik oluşumun antik şifa merkezleriyle nasıl iç içe geçtiğini deneyimsel bir dille anlatırım.
C6	Ziyaret Noktaları: Bergama Akropol Jeolojik Etüt Pergamon Arkeoloji Müzesi Envanter Analizi Kızıl Basilika Yapı Malzeme Analizi	Ziyaret Noktaları: Sardis Stratigrafi Analizi Philadelphia Kilise Restorasyon Raporu Laodikeia Agoralar Jeoteknik Raporu	Ziyaret Noktaları: Priene Kentsel Planlama Analizi Milet Tiyatro Akustik Analizi Didim Tapınak Mimari Restorasyon Raporu	Ziyaret Noktaları: Aphrodisias Heykel Malzeme Analizi Hierapolis Nekropol Jeokimyasal Raporu Pamukkale Jeotermal Veriler
	Temel Anlatım: 1. Akropol'de gerçekleştirilen jeolojik etüt raporlarından elde edilen verileri, stratigrafi analizleriyle madde madde özetlerim. 2. Müze envanter analizinde bulunan eserlerin dönemsel dağılımını ve koruma gereksinimlerini teknik bir formatta listelerim. 3. Kızıl Basilika'nın yapı malzeme analiz raporlarını, kullanılan mozaik ve taş cinslerini madde madde sunarım.	Temel Anlatım: 1. Sardis stratigrafi analiz raporunda yer alan Pers, Makedon ve Roma katmanlarının jeokimyasal bileşimini madde madde sıralarım. 2. Philadelphia kilisesinin restorasyon raporundaki mimari ölçüm ve malzeme analiz verilerini teknik bir formatta sunarım. 3. Laodikeia agoralarının jeoteknik raporunda yer alan zemin iyileştirme ve stabilite verilerini madde madde özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Priene kentsel planlama raporunda yer alan grid sistem verilerini ve sokak genişlik ölçümlerini madde madde listelerim. 2. Milet Büyük Tiyatro'nun akustik analiz raporundaki ses yayılım modellerini ve kapasite hesaplamalarını teknik bir dille özetlerim. 3. Didim Apollon Tapınağı restorasyon raporunda yer alan mimari ölçüm ve malzeme analiz sonuçlarını madde madde sunarım.	Temel Anlatım: 1. Aphrodisias heykel malzeme analizinde elde edilen mermer ve pigment bileşimlerini teknik rapor formatında sıralarım. 2. Hierapolis Nekropolü jeokimyasal analiz raporunda yer alan lahit taşlarının mineral bileşimini kronolojik olarak sunarım. 3. Pamukkale jeotermal veri setindeki sıcak su akış hızları ve mineral değerlerini madde madde açıklarım.

Yorum	K6, Akropol'den Pamukkale'ye uzanan rotada mitolojik bağlamı deneyimsel bir dille anlatırken , C6 aynı bölgeye ilişkin jeolojik ve jeokimyasal verileri kısa bir özetle sunar. K6'nın avantajı, yerel mitolojik bağlamı ve antik ritüelleri canlı bir dille katılımcıya yaşatmasıyken, C6 ise akademik denetimli analizlerle bilginin nesnellğine vurgu yapar. K6, C6'nın teknik verilerini günlük bir anlatı çerçevesinde kısaca özetleyerek teknik derinlik ekleyebilir; C6 ise K6'nın mitolojik ve tarihi hikâyelerini kısa anekdotlarla bütünleştirerek metni daha ilgi çekici kılabilir.
-------	---

Tablo 22. K7 ve C7 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K7	Ziyaret Noktaları: Bergama Akropol Urla Şarap Bağları Selçuk Arkeoloji Müzesi	Ziyaret Noktaları: Seferihisar Sığacık Kalesi Teos Antik Kenti Urla Kültür ve Zeytinyağı Müzesi	Ziyaret Noktaları: Alaçatı Taş Evleri Çeşme Kalesi Phokaia (Foça) Liman Kalıntıları	Ziyaret Noktaları: Pamucak Sahili Didim Apollon Tapınağı Milet Antik Kenti
	Temel Anlatım: 1. Bergama Akropol'de antik surların tepesinden Ege Ovası manzarasını izlerken, Helenistik dönemin öğretim kurumları ve kütüphane rekabeti hakkında hikâyeler anlatırım. 2. Urla Şarap Bağları'nda bağcılarla sohbet ederek, Ege ikliminin bölgede şarap üretimine etkisini örneklerle aktarırım. 3. Selçuk Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Helenistik ve Roma dönemine ait seramiklerle, antik kentlerin günlük yaşam koşullarını betimlerim.	Temel Anlatım: 1. Sığacık Kalesi surlarından İzmir Körfezi'ni seyrederken, Bizans dönemindeki savunma stratejilerini ve liman ticaretini efsanevi örneklerle anlatırım. 2. Teos Antik Kenti'nde antik tiyatronun sahne düzenini incelerken, deniz kenarındaki dramatik mimarinin toplumsal performanslar üzerindeki etkilerini paylaşıyorum. 3. Urla Kültür ve Zeytinyağı Müzesi'nde zeytinyağı üretim sürecini ölçekli modellerle gösterip, yerel üreticilerin günlük pratiklerini katılımcı hikâyeler eşliğinde sunarım.	Temel Anlatım: 1. Alaçatı Taş Evleri arasında dolaşarak, Rum mimarisinin yapı tekniklerini ve evlerin günlük yaşamdaki sosyal işlevlerini anlatırım. 2. Çeşme Kalesi'ndeki kule koridorlarında dolaşırken, Osmanlı dönemindeki deniz ticaret yollarını ve savunma düzenlerini dramatik bir dille aktarırım. 3. Phokaia Liman Kalıntıları'nda ayakta duran mermer blokların üzerinden, antik deniz kabilelerinin ticaret rotalarını ve liman uygarlığının etkilerini örneklerle canlandırırım.	Temel Anlatım: 1. Pamucak Sahili'nde gün doğumu esnasında kıyı ticaret yollarının deniz akıntılarıyla nasıl belirlendiğini, antik liman kalıntıları üzerinden canlandırırım. 2. Didim Apollon Tapınağı'nın sütunlu avlusunda durarak, kehanet ayinlerinin toplumsal yapıya kattığı manevi derinliği mitolojik hikâyelerle dramatize ederim. 3. Milet Antik Kenti'nde liman kalıntıları etrafında yürüyerek, antik deniz ticaretinin bölge ekonomisine sağladığı zenginliği ve toplumsal hiyerarşiyi izleyiciyle paylaşıyorum.
C7	Ziyaret Noktaları: Seferihisar Arkeoloji Müzesi Envanter Analizi Teos Antik Kenti Tiyatro Plan Şeması Urla Zeytinyağı Üretim Tesis Verileri	Ziyaret Noktaları: Alaçatı Restorasyon Projeleri Teknik Raporu Çeşme Kalesi Kentsel Planlama Analizi Urla Tarım Teknolojileri Laboratuvarı Raporu	Ziyaret Noktaları: Foça Liman GPS Analizi Aliağa Behram Kalesi Malzeme Laboratuvar Raporu Çandarlı Kalesi Yapı Teknikleri Raporu	Ziyaret Noktaları: Germiyan Kaplıcaları Jeotermal Enerji Analizi Phaselis Antik Liman Batimetrik Haritası Olympos Kaya Mezarları Epigrafi Analizi
	Temel Anlatım: 1. Arkeoloji Müzesi envanterindeki seramik ve sikke buluntularının stratigrafi katmanlarını madde madde listelerim. 2. Teos Antik Kenti tiyatro plan şemasının akustik projeksiyon verilerini ve oturma kapasitesi hesaplamalarını teknik terimlerle açıklarım.	Temel Anlatım: 1. Alaçatı'daki taş ev restorasyon projelerinde kullanılan yapı malzemelerinin teknik özelliklerini madde madde özetlerim. 2. Çeşme Kalesi çevresindeki kentsel planlama raporunda yer alan sosyal etki analiz verilerini ve önerilen koruma stratejilerini madde madde listelerim.	Temel Anlatım: 1. Foça Liman kalıntılarının GPS tabanlı konum analizini ve antik ticaret rotalarına dair jeo-uzamsal verileri madde madde sıralarım. 2. Behram Kalesi'nde yapılan malzeme laboratuvar analizlerinde elde edilen taş ve harç bileşimlerini madde madde özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Germiyan Kaplıcaları'ndaki termal su örneklerinin jeokimyasal analiz raporlarını ve enerji üretim modellerini madde madde listelerim. 2. Phaselis Antik Liman'ın batimetrik haritalama sonuçlarını ve liman tabanı jeoteknik analizini teknik verilerle kronolojik olarak açıklıyorum.

Tablo 23. (Devam) K7 ve C7 Tur Tasarımı

	3. Urla Zeytinyağı Üretim Tesisi'nin verimlilik istatistiklerini ve kimyasal analiz raporlarını madde madde sıralarım.	3. Urla Tarım Teknolojileri Laboratuvarı'nda yapılan zeytincilik verimlilik testlerinin istatistiksel sonuçlarını ve model önerilerini teknik formatta açıklarım.	3. Çandarlı Kalesi'nin yapı teknik raporunda yer alan revaklı koridor düzeni ve malzeme kullanımının tarihsel dönüşümünü madde madde sunarım.	3. Olympos Kaya Mezarları'nda yapılan epigrafi analiz raporundaki paleografik verileri ve kültürel kod çözümleri madde madde özetlerim.
Yorum	K7, Urla Şarap Bağları'nda bağcılık geleneğini yerel bağcılarla etkileşimli hikâyeler üzerinden sunarken , C7 aynı noktada GPS tabanlı konum analizleri ve haritalar gibi teknik verilerle bir analiz sunar. K7'in güçlü yanı deneyimsel anlatımla katılımcıyı bölgenin kültürel dokusuna dahil etmesi iken, C7'ün avantajı, elde edilen coğrafi verilerle rotayı bilimsel bir temele dayandırmasıdır. K7, C7'in analiz sonuçlarını kısa bir bölümde sunarak akademik titizliği destekleyebilir, C7 ise K7'in canlı anekdotlarından seçme pasajlar ekleyerek teknik metne duygusal bir boyut katabilir.			

Tablo 24. K8 ve C8 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K8	Ziyaret Noktaları: Pergamon Arkeoloji Müzesi Pergamon Akropol Trajaneum Tapınağı	Ziyaret Noktaları: Selçuk Arkeoloji Müzesi İsa Bey Camii Efes Odeon Tiyatrosu	Ziyaret Noktaları: Pamukkale Travertenleri Karahayıt Kaplıcaları Laodikeia Antik Kenti	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Çamur Banyosu Ekincik Körfezi
	Temel Anlatım: 1. Müze salonlarında Helenistik döneme ait heykel ve yazıt örneklerini incelerken, antik kentin entelektüel mirasını vurgularım. 2. Akropol'de yürüyerek, Zeus ve Athena tapınak kalıntılarının şehir savunmasındaki önemini dramatik bir dille anlatırım. 3. Trajaneum Tapınağı'nın Roma dönemindeki törenlerde nasıl kullanıldığını, yapının konumuna dair hikâyelerle açıklarım.	Temel Anlatım: 1. Müzedeki Hitit ve Likya seramik örnekleri üzerinden bölgenin erken dönem kültürel etkileşimlerini canlandırırım. 2. İsa Bey Camii'nin taş işçiliği detaylarına bakarak, Selçuklu mimarisinin Anadolu'daki izlerini örneklerle aktarırım. 3. Efes Odeon'un küçük tiyatro düzenini izah ederken, antik dönemde düzenlenen müzik ve şekil gösterilerinin toplumsal işlevini paylaşıyorum.	Temel Anlatım: 1. Travertenlerde yürürken, binlerce yılda oluşan kalsiyum katmanlarının jeolojik hikâyesini deneyimsel bir dille aktarırım. 2. Karahayıt Kaplıcaları'nın kırmızı renkli termal suyunun şifa ritüellerindeki rolünü antik inançlarla ilişkilendirerek anlatırım. 3. Laodikeia Antik Kenti'nde stadyum ve agoranın ekonomik ve sağlık turizmine dair antik uygulamalarını örneklerle vurgularım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Kenti'nde liman kalıntılarının önünde durup, antik ticaret yollarının Likya'ya açılan kapısını anlatır, mezar kaya yazıtlarının toplumsal hiyerarşiyi nasıl gösterdiğini paylaşıyorum. 2. Dalyan Çamur Banyosu'nda termal çamurun şifa ritüelindeki yerel efsanelerini aktararak, bu suyun antik çağdan günümüze nasıl korunduğunu anlatırım. 3. Ekincik Körfezi'nde teknelerle dolaşarak, bölgedeki ekoturizm faaliyetlerinin caretta caretta koruma projelerine katkısını anlatırım.
C8	Ziyaret Noktaları: Pergamon Asklepon Pergamon Kütüphane Kalıntıları Bergama Akropol Zeus ve Athena Tapınakları	Ziyaret Noktaları: Assos Antik Tiyatro Tire Arasta Çarşısı Selçuk İsa Bey Camii	Ziyaret Noktaları: Ephesus Büyük Tiyatro Meryem Ana Evi Kalıntıları Şirince Şarap Mahzenleri	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Tiyatro Dalyan Çamur Kaplıcaları İztuzu Plajı Koruma Alanı
	Temel Anlatım: 1. Asklepon'da antik tıp merkezindeki tedavi odalarının plan şemasını, kutsal su kullanımı ve tıbbi ritüeller üzerinden kısa	Temel Anlatım: 1. Assos Antik Tiyatro'sunun genel planını ve akustüğünü kısa cümlelerle tanıtarak, antik performansların toplumsal etkisini	Temel Anlatım: 1. Ephesus Büyük Tiyatro'nun yapı düzenini ve seyirci kapasitesini kısa bir cümleyle özetleyerek,	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Tiyatro'sunun sahne düzenini ve oturma alanlarını temel bir paragrafta açıklayarak, antik dönemdeki

Tablo 25. (Devam) K8 ve C8 Tur Tasarımı

	ve bilgilendirici biçimde özetlerim. 2. Kütüphane Kalıntıları'nın mimari düzenini ve antik kitap koleksiyonlarının dağılımını, yapı kalıntıları üzerinden kısa bir paragraf halinde anlatırım. 3. Akropol'deki Zeus ve Athena Tapınakları'nın mimari profillerini, dinsel işlevlerini ve kentin savunma konumundaki avantajını basit ifadelerle özetlerim.	özetlerim. 2. Tire Arasta Çarşısı'ndaki tarihi dükkan cephelerini, Osmanlı dönemi ticaret yapısı ve günlük yaşam pratiği açısından kısa bir paragrafı açıklarım. 3. Selçuk İsa Bey Camii'nin mimari stilini ve taş işçiliğini, erken döneme ait temel yapı özellikleri üzerinden basit biçimde tanımlarım.	antik dönem eğlence kültürünü açıklarım 2. Meryem Ana Evi Kalıntıları'nın temel mimari özelliklerini ve Hristiyanlıkta kutsal kabul edilmesini kısa bir paragrafı anlatırım. 3. Şirince Şarap Mahzenleri'nde şarap üretim sürecinin temel aşamalarını ve köy ekonomisine katkısını sade bir dille tanımlarım	toplumsal etkinlikleri özetlerim. 2. Dalyan Çamur Kaplıcaları'nın termal çamur bileşimini ve sağlık üzerindeki faydalarını sade cümlelerle sunarım. 3. İztuzu Plajı Koruma Alanı'nın temel ekolojik önlemlerini ve kaplumbağa yuvalama döneminin koruma stratejilerini kısa bir paragrafı özetlerim.
Yorum	K8, Pergamon'dan Ekincik Körfezi'ne kadar heykel, tiyatro ve termal kaynakları deneyimsel bir dille aktaran zengin betimlemeler içerir (örn. "Trajaneum Tapınağı'nın Roma dönemindeki törenlerde nasıl kullanıldığını hikâyelerle açıklarım"). C8 ise aynı durağında kısa, özlü açıklamalar ve ekoturizm istatistikleriyle bilgiyi net bir paragrafta sunar (örn. "Kaunos Antik Tiyatrosu'nun sahne düzenini ve oturma alanlarını temel bir paragrafı özetleyerek, antik dönemdeki toplumsal etkinlikleri anlatırım"). K8, katılımcıların duygusal deneyimini ön plana çıkarırken, C8 akademik titizliği kısa ve net ifadelerle yansıtır. K8, C8'ün özlü açıklamalarını metnin sonuna kısa bilgi kartı olarak ekleyebilir.			

Tablo 26. K9 ve C9 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K9	Ziyaret Noktaları: Asklepion Kızıl Bazilika Aşağı Agora	Ziyaret Noktaları: Birgi Köyü Ayasuluk Kalesi Şirince Köyü	Ziyaret Noktaları: Aphrodisias Karahayit Kaplıcaları Pamukkale Travertenleri	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Kayık Turu (Kral Mezarlıkları) Ekincik Körfezi
	Temel Anlatım: 1. Asklepion'da antik tıp merkezindeki kutsal su kaynakları ve tedavi odalarının hasta ritüellerine dair deneyimsel anlatımlar yaparım. 2. Kızıl Bazilika'nın mozaik zeminlerini ve bazilikal planını göstererek Roma dönemindeki kamu toplantılarının işlevini betimlerim. 3. Aşağı Agora'da pazar kalıntıları arasında yürürken, Helenistik ticaret ve halkın günlük sosyal hayatı üzerine canlı örnekler paylaşırım.	Temel Anlatım: 1. Birgi Köyü'nün Osmanlı taş evlerinin arasında dolaşarak, köyün tarihi zanaatkâr atölyeleri ve ticari geçmişini hikâyelerle anlatırım. 2. Ayasuluk Kalesi surlarından Selçuk Ovası manzarasını gösterirken, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde bölgenin savunma stratejilerini canlandırırım. 3. Şirince Köyü'nde şarap tadımı eşliğinde Rum mimarisinin özelliklerini ve köyün sosyal dokusundaki dönüşümü anlatan anekdotlar sunarım.	Temel Anlatım: 1. Aphrodisias antik kentinde mermer heykel atölyelerinin kalıntıları etrafında dolaşarak, heykeltıraş dokunuşlarının antik ekonomiye katkısını aktarırım. 2. Karahayit Kaplıcaları'nda kırmızı termal suyun şifa ritüellerindeki yerel efsanelerini ve antik dönemdeki sağlık turizmi pratiğini dramatik bir dille anlatırım. 3. Pamukkale Travertenleri'nde beyaz kalsiyum katmanlarının jeolojik oluşum hikâyesini deneyimsel bir anlatımla izleyiciye sunarım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Kenti'nde liman kalıntılarının antik ticaret yolları üzerindeki stratejik önemini, kaya yazıtları ve antik haritalarla canlandırırım. 2. Dalyan'da kayık turu yaparken Kral Kaya Mezarları'nın Likya sanatını, mezar ritüellerini ve anıtsal öykülerini mitolojik örneklerle aktarırım. 3. Ekincik Körfezi'nde tekneyle kıyıya yaklaşıp bölgedeki ekoturizm projelerinin caretta caretta koruma çalışmalarına nasıl destek verdiğini canlı anekdotlarla anlatırım.
C9	Ziyaret Noktaları: Pergamon Arkeoloji Müzesi Pergamon Akropol Zeus ve Athena Tapınakları Trajaneum	Ziyaret Noktaları: Selçuk Arkeoloji Müzesi İsa Bey Camii Efes Odeon Tiyatrosu	Ziyaret Noktaları: Laodikeia Antik Kenti Hierapolis Nekropolü Pamukkale Antik Havuz	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Tiyatrosu Dalyan Çamur Banyosu İztuzu Plajı

Tablo 27. (Devam) K9 ve C9 Tur Tasarımı

	Temel Anlatım: 1. Arkeoloji Müzesi'nde yer alan Helenistik heykellerin yerleşim düzenini ve envanter bilgilerini basit bir paragrafla özetlerim. 2. Akropol'deki Zeus ve Athena Tapınakları'nın mimari üslubunu ve dinsel işlevini kısa, doğrudan ifadelerle aktarırım. 3. Trajaneum Tapınağı'nın Roma dönemindeki tören işlevlerini ve kentin merkezi olma rolünü sade bir dille açıklarım.	Temel Anlatım: 1. Selçuk Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Hitit ve Likya buluntularının dönem sırasını kısa cümlelerle özetlerim. 2. İsa Bey Camii'nin taş işçiliği ve kubbe-minare yapısını temel bir paragrafla tanımlarım. 3. Efes Odeon Tiyatrosu'nun mimari planını ve antik dönemdeki müzik gösterilerinin toplumsal etkisini özlü bir anlatımla sunarım.	Temel Anlatım: 1. Laodikeia Antik Kenti'nde stadyum ve agoranın mimari düzenini ve antik dönemdeki sosyo-ekonomik işlevini kısa bir paragrafla özetlerim. 2. Hierapolis Nekropolü'nde mezar taşlarındaki ikonografik motiflerin dönemsel değişimini sade bir dille anlatırım. 3. Pamukkale Antik Havuz'un termal suyun şifa amaçlı kullanımına dair antik uygulamaları ve havuz yapısının temel özelliklerini basit bir dille aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Tiyatrosu'nun sahne planını ve izleyici kapasitesini kısa bir paragrafla özetleyerek, antik dönemdeki toplumsal etkinlikleri açıklarım. 2. Dalyan Çamur Banyosu'ndaki çamurun bileşimini ve yerel halkın kullanma biçimlerini sade bir dille anlatırım. 3. İztuzu Plajı'nın kaplumbağa koruma alanı olarak temel ekolojik önlemlerini ve yuvalama döneminin koruma stratejilerini kısa örneklerle özetlerim.
Yorum	K9, Asklepion'dan Ekincik Körfezi'ne uzanan rotada antik tıp ritüellerini dramatik bir anlatımla aktarırken , C9 ise aynı güzergâhı müze envanteri, mimari kesitler ve kısa akademik açıklamalarla hızlıca özetler . K9, ziyaretçiyi kutsal su merkezinin manevi etkisine dahil edecek şekilde derinlemesine betimlerken; C9, bu betimlemelere dayanan arkeolojik verileri madde madde sıralayarak akademik odağı korur. K9, C9'un özet tablolarından alıntılar ekleyerek anlatısına akademik doğruluk ekleyebilir.			

Tablo 28. K10 ve C10 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
	Ziyaret Noktaları: Pergamon Asklepion Bergama Antik Tiyatrosu Pergamon Kütüphane Kalıntıları	Ziyaret Noktaları: Sardis Antik Kenti Birgi Köyü Demirci Kaplıcaları	Ziyaret Noktaları: Pamukkale Travertenleri Laodikeia Antik Kenti Aphrodisias Antik Kenti	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Nehri ve Kral Kaya Mezarları Ekincik Körfezi
K10	Temel Anlatım: 1. Asklepion'da kutsal su kaynaklarının yanı başında durarak, antik çağın tedavi ritüellerini deneyimsel bir dille aktarırım. 2. Bergama Antik Tiyatrosu'nda oturma sıralarının dizilimini izah ederken, Helenistik dönemin sosyal etkinliklerini canlı örneklerle sunarım. 3. Kütüphane Kalıntıları'nda eski el yazmalarının yer aldığı raf sistemini betimler, antik dönemde bilgiye erişimin toplumsal hiyerarşideki yerini hikâyelerle örneklerim.	Temel Anlatım: 1. Sardis Antik Kenti'nde Pers, Makedon ve Roma katmanlarının stratigrafi kesitleri üzerinden dramatize ederek anlatırım. 2. Birgi Köyü'nde Osmanlı taş evlerinin arasında dolaşırken, zanaatkar atölyelerinin günlük üretim ritüellerini hikâyelerle paylaşırım. 3. Demirci Kaplıcaları'nda termal suyun efsanevi şifa hikâyelerini aktararak, antik çağdan günümüze kaplıca kültürünün evrimini canlı betimlemelerle sunarım.	Temel Anlatım: 1. Pamukkale Travertenleri'nde beyaz kalsiyum katmanlarının jeolojik oluşum sürecini deneyimsel anlatımla izleyiciye sunarım. 2. Laodikeia Antik Kenti'nde stadyum ve agoranın ekonomik ve sağlık turizmüne dair antik uygulamalarını örneklerle vurgularım. 3. Aphrodisias Antik Kenti'nde mermer heykel atölyelerinin kalıntıları etrafında dolaşarak, heykeltıraş dokunuşlarının antik ekonomiye katkısını canlı detaylarla anlatırım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Kenti'nde liman kalıntılarının antik ticaret yolları üzerindeki stratejik önemini antik haritalar ve mezar yazıtları eşliğinde betimlerim. 2. Dalyan Nehri'nde tekneyle Kral Kaya Mezarları'na yaklaşırken, Likya sanatının mezar cephelerindeki işçiliğini mitolojik öykülerle dramatize ederim. 3. Ekincik Körfezi'nde tekne turu sırasında, bölgedeki ekoturizm projelerinin caretta caretta koruma çalışmalarına sağladığı destek ve yerel halkın katılım hikâyelerini canlı anlatımla paylaşırım.

Tablo 29. (Devam) K10 ve C10 Tur Tasarımı

C10	Ziyaret Noktaları: Kızıl Bazilika Pergamon Akropol Bergama Arkeoloji Müzesi	Ziyaret Noktaları: Aphrodisias Müzesi Laodikeia Antik Tiyatrosu Kalıntıları Karahayıt Kaplıcaları	Ziyaret Noktaları: Salda Gölü Milattan Önce Dönemi Kalıntıları Antalya Hadrian Kapısı Perge Antik Kenti	Ziyaret Noktaları: Kaş Kale Kıyı Kalıntıları Patara Antik Likya Meclisi Kaputaş Plajı Doğa Koruma Alanı
	Temel Anlatım: 1. Kızıl Bazilika'nın mozaik zeminlerini ve bazilikal planını, Roma dönemindeki kamusal işlevini sade bir anlatımla özetlerim. 2. Akropol'deki Zeus ve Athena Tapınakları'nın mimari profillerini ve dinsel işlevlerini kısa cümlelerle aktarırım. 3. Bergama Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen heykel ve yazıtların dönemsel dağılımını, birkaç cümle ile özetleyerek antik kentin entelektüel mirasını vurgularım.	Temel Anlatım: 1. Aphrodisias Müzesi'nde sergilenen mermer heykellerin temel özelliklerini ve döneme dair kısa bilgileri özetlerim. 2. Laodikeia Antik Tiyatrosu Kalıntıları'nın oturma düzenini ve yapının antik dönemdeki işlevini basit bir dille anlatırım. 3. Karahayıt Kaplıcaları'ndaki kırmızı termal suyun şifa özelliklerini ve bölgedeki sağlık turizmi uygulamalarını kısa bir paragrafla özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Salda Gölü kıyısında bulunan M.Ö. dönemi kalıntılarının temel jeolojik ve arkeolojik özelliklerini, kısa cümlelerle özetleyerek izleyiciye sunarım. 2. Antalya Hadrian Kapısı'nın yapı malzemesini ve Roma dönemi şehre giriş işlevini sade bir dille açıklarım. 3. Perge Antik Kenti'nde agora ve stadyum kalıntılarının antik dönemdeki toplumsal ve ekonomik rollerini birkaç cümle ile özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Kaş'taki kale kıyı kalıntılarının deniz ticareti ve savunma önemini kısa bir paragrafla anlatırım. 2. Patara Antik Likya Meclisi'nin yapısal düzenini ve antik dönemdeki siyasi işlevini kısa bir cümleyle özetlerim. 3. Kaputaş Plajı Doğa Koruma Alanı'nın ekolojik önemini ve caretta caretta yuvalama döneminin koruma stratejilerini basit bir dille aktarırım.
Yorum	K10, Asklepios'un kutsal su kaynaklarından Ekincik Körfezine kadar uzanan rotada turu mitolojik ritüeller üzerinden canlı anlatımlarla çeşitlendirir ancak, C10 burada soruyu tamamen farklı bir şekilde algılayarak Bergama'dan başlayan ve Kaputaş plajında sonlanan bir tur rotası oluşturur. Bu bazı modellerin henüz yüzde yüz oranda verim alınacak kadar kapsam sahibi olmadığını göstermektedir.			

Tablo 30. K11 ve C11 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K11	Ziyaret Noktaları: Pergamon Akropol Asklepios Kızıl Bazilika	Ziyaret Noktaları: Priene Antik Kenti Miletos Antik Kenti Didim (Apollon Tapınağı)	Ziyaret Noktaları: Ephesus Antik Kenti Meryem Ana Evi Şirince Köyü	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Çamur Banyosu Ekincik Körfezi
	Temel Anlatım: 1. Akropol'den Ege Ovası'na bakarken Helenistik dönemde kraliyet kütüphanesinin ve tapınakların kent yaşamındaki ağırlığını canlı örneklerle aktarırım. 2. Asklepios'da kutsal su kaynaklarının bulunduğu noktada durarak antik tıbbın şifa ritüellerini ve hastaların geçirdiği süreçleri dramatik bir dille anlatırım. 3. Kızıl Bazilika'nın mozaik zemini ve devasa sütun kalıntıları arasında yürürken Roma dönemi kamu binalarının sosyal	Temel Anlatım: 1. Priene'de Hippodamos'un grid planlı kenti hakkında detaylı bilgi verirken kentin savunma ve sosyal yapısını mitolojik referanslarla canlandırırım. 2. Miletos Büyük Tiyatro ve liman kalıntıları arasında dolaşarak antik deniz ticaretinin bölgeye nasıl refah getirdiğini antik kaynaklardan örneklerle anlatırım. 3. Didim'de Apollon Tapınağı'nın kehanet geleneği ve mimari ihtişamını tapınak avlusunda durarak	Temel Anlatım: 1. Ephesus'ta Celsus Kütüphanesi ve Büyük Tiyatro arasında dolaşırken antik dönemde bilgi ve eğlencenin toplumdaki yerini hikâyelerle vurgularım. 2. Meryem Ana Evi'nde erken Hristiyanlık hac ritüellerinin manevi etkisini izleyiciye anlatırken mekanın kutsallığını deneyimsel bir dille aktarırım. 3. Şirince Köyü'nde Rum evlerinin arasında şarap tadımı yaparken köyün sosyal dokusundaki değişimi ve şarap kültürünün	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Kenti'nde liman kalıntılarının antik ticaret yolları üzerindeki stratejik önemini antik haritalar ve mezar yazıtları eşliğinde betimlerim. 2. Dalyan Çamur Banyosu'nda termal çamurun şifa ritüelindeki yerel efsanelerini aktararak, bu suyun antik çağdan günümüze nasıl korunduğunu anlatırım. 3. Ekincik Körfezi'nde tekne turu sırasında, bölgedeki ekoturizm projelerinin caretta caretta koruma çalışmalarına sağladığı

Tablo 31. (Devam) K11 ve C11 Tur Tasarımı

	işlevini hikâyeleştiririm.	katılımcının zihninde canlandırırım.	tarihini canlı örneklerle anlatırım.	destek ve yerel halkın katılım hikâyelerini canlı anlatımla paylaşıyorum.
C11	Ziyaret Noktaları: Pergamon Arkeoloji Müzesi Trajaneum Tapınağı Pergamon Kütüphane Kalıntıları	Ziyaret Noktaları: Sardis Antik Kenti Laodikeia Antik Kenti Philadelphia (Alaşehir)	Ziyaret Noktaları: Hierapolis Antik Kenti Aphrodisias Antik Kenti Pamukkale Travertenleri	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Tiyatro Dalyan Çamur Kaplıcaları İztuzu Plajı Koruma Alanı
	Temel Anlatım: 1. Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Helenistik heykel ve yazıtların dönemsel özelliklerini kısa ve özlü bir paragrafla özetlerim. 2. Trajaneum Tapınağı'nın yapısal planını ve Roma dönemindeki tören işlevini temel bir dille aktarırım. 3. Kütüphane Kalıntıları'nın mimari düzenini ve kitap koleksiyonlarının antik toplumdaki rolünü kısa cümlelerle özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Sardis Antik Kenti'nde Pers, Makedon ve Roma dönem katmanlarının temel mimari izlerini birkaç cümleyle özetlerim. 2. Laodikeia Antik Kenti'nde stadyum ve agora kalıntılarının antik dönemdeki ekonomik ve sağlık turizmi işlevini sade bir dille anlatırım. 3. Philadelphia kilise kalıntılarının erken Hristiyan topluluğu üzerindeki etkisini kısa bir paragrafta özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Hierapolis Antik Kenti'nde nekropol alanındaki lahit mezarların toplumsal ve inanç işlevini kısa bir paragrafla özetlerim. 2. Aphrodisias Antik Kenti'nde heykel atölyelerinin antik ekonomiye katkısını ve mermer işçiliğinin temel özelliklerini birkaç cümleyle anlatırım. 3. Pamukkale Travertenleri'nin jeolojik oluşumunu ve termal suyun antik dönemdeki kullanımını sade bir dille aktarırım.	1. Kaunos Antik Tiyatro'sunun sahne düzenini ve oturma alanlarını temel bir paragrafla açıklayarak, antik dönemdeki toplumsal etkinlikleri özetlerim. 2. Dalyan Çamur Kaplıcaları'nın termal çamur bileşimini ve sağlık üzerindeki faydalarını sade cümlelerle sunarım. 3. İztuzu Plajı Koruma Alanı'nın temel ekolojik önlemlerini ve kaplumbağa yuvalama döneminin koruma stratejilerini kısa bir paragrafla özetlerim.
Yorum	K11, Asklepion'dan İztuzu Plajı'na kadar antik tıp merkezlerini mistik bir anlatımla aktarırken , C11 aynı rotayı Hierapolis nekropolü ve lahit mezarlar gibi unsurları kısa akademik paragraflarda toplu hâlde sunar. K11'in avantajı, kutsal suyun manevi boyutuna dair katılımcıda derin bir his uyandırmasıdır; dezavantajı, arkeolojik bulguların toplumsal ve inançsal bağlamı yeterince detaylandıramayabilirdi. C11'in avantajı, arkeolojik verileri kısa ve özlü bir şekilde sunarak tarihi bağlamı netleştirmesi, dezavantajı, anlatımın dramatik yönünü zayıflatıp ziyaretçide mekânın mistik etkisini azaltmasıdır.			

Tablo 32. K12 ve C12 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K12	Ziyaret Noktaları: Pergamon Kütüphane Kalıntıları Pergamon Arkeoloji Müzesi Almalı Bağları (Bergama Bağcılık Alanı)	Ziyaret Noktaları: Sardis Antik Kenti Philadelphia (Alaşehir) Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Bazilika Kalıntısı	Ziyaret Noktaları: Aphrodisias Antik Kenti Laodikeia Antik Kenti Karahayıt Kaplıcaları	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Kayık Turu (Kral Kaya Mezarları) Ekincik Körfezi Kuş Gözlem Alanı
	Temel Anlatım: 1. Kütüphane Kalıntıları'nın teraslarında durarak, antik dönemde kitap raflarının yerleşim düzeni ve entelektüel rekabet atmosferini canlı bir anlatımla aktarırım. 2. Arkeoloji Müzesi'nde Helenistik döneme ait heykel ve friz örnekleri üzerinde	Temel Anlatım: 1. Sardis'te Lydialıların altın yolu üzerindeki zenginlik merkezini, antik liman buluntuları ve çarşı kalıntıları üzerinden deneyimsel bir anlatımla aktarırım. 2. Philadelphia'da, erken Hristiyan kilise kalıntılarının yazıtlarını göstererek, inanç pratiklerinin toplumsal yapıyı nasıl	Temel Anlatım: 1. Aphrodisias'ta mermer atölyelerinin hemen yanında durarak, antik heykeltıraşlık okulunun malzeme seçimiindeki ustalığını deneyimsel bir dille anlatırım. 2. Laodikeia'da agoranın ortasında dolaşırken, şehrin antik dönemde tekstil ve tıp ticaretinin nasıl iç içe	Temel Anlatım: 1. Kaunos Liman Kalıntıları'nın önünde durarak, Likya ve Karia bölgeleri arasındaki antik ticaret yollarını antik gemi rotaları üzerinden anlatırım. 2. Dalyan'da kayıkla Kral Kaya Mezarları'na yaklaşırken, kaya mezarlarındaki Likya sanatının toplumsal hiyerarşiye dair izlerini

Tablo 33. (Devam) K12 ve C12 Tur Tasarımı

	durarak, Pergamon'un kültürel zenginliğinin Roma dünyasındaki yerini hikâyelerle anlatırım. 3. Almali Bağları'na giderek yerel bağcılar eşliğinde Ege ikliminin üzüm bağlarına etkisini ve bölgenin şarap geleneğini dramatik bir dille sunarım.	dönüştürdüğünü canlandırırım. 3. Ayasuluk Tepesi'ndeki St. Jean Basilica Kalıntısı'nda durarak, Bizans'tan Osmanlı'ya uzanan geçiş dönemlerinde hac yollarının kültürel etkilerini hikâyelerle örneklerim.	geçtiğini dramatik örneklerle aktarırım. 3. Karahayıt Kaplıcaları'nda kırmızı termal suyun antik dönemde şifa ritüellerindeki yerini ve modern kaplıca kültürüne dönüşümünü efsanelerle canlandırırım.	mitolojik öykülerle dramatize ederim. 3. Ekinçik Körfezi kıyısında kuş gözlem alanına bakarak, ekoturizmin koruma projelerine katkısı ve caretta caretta yuvalama döneminin ekolojik önemini canlı anekdotlarla paylaşıyorum.
C12	Ziyaret Noktaları: Pergamon Asklepion Trajaneum Tapınağı Bergama Akropol Zeus & Athena Tapınakları	Ziyaret Noktaları: Priene Antik Kenti Miletos Antik Kenti Didim (Apollon Tapınağı)	Ziyaret Noktaları: Pamukkale Travertenleri Hierapolis Antik Havuz Laodikeia Antik Kenti	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Tiyatrosu Dalyan Çamur Banyosu İztuzu Plajı Koruma Alanı
	Temel Anlatım: 1. Asklepion'da antik tıp merkezindeki tedavi odalarının işlevini ve kutsal su havuzlarının nasıl kullanıldığını kısa, bilgi odaklı bir paragrafıla özetlerim. 2. Trajaneum Tapınağı'nın yapısal planını ve Roma dönemi kamusal törenlerdeki yerini sade bir dille aktarırım. 3. Akropol'deki Zeus ve Athena Tapınakları'nın mimari özelliklerini ve dinsel işlevlerini kısa cümlelerle tanımlarım.	Temel Anlatım: 1. Priene Antik Kenti'nde Hippodamos'un kentsel planlama ilkelerini ve sokak düzeninin antik dönemdeki işlevini birkaç cümleyle özetlerim. 2. Miletos Antik Kenti'nde Büyük Tiyatro ve liman kalıntılarının sahne ve ticaret işlevini kısa bir paragrafıla anlatırım. 3. Didim'de Apollon Tapınağı'nın kehanet geleneğini ve mimari yapısını birkaç cümleyle özetleyerek katılımcıya sunarım.	Temel Anlatım: 1. Pamukkale Travertenleri'nin jeolojik oluşum süreçlerini ve termal suyun temel özelliklerini kısa, net cümlelerle açıklarım. 2. Hierapolis Antik Havuz'un antik dönemdeki şifa merkezindeki rolünü ve yapısal özelliğini sade bir dille özetlerim. 3. Laodikeia Antik Kenti'nde agoranın ve stadyumun antik dönemdeki ekonomik ve sağlık turizmi işlevini birkaç cümleyle aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Tiyatrosu'nun sahne ve oturma planını kısa paragrafıla özetleyerek toplumsal etkinlik işlevini anlatırım. 2. Dalyan Çamur Banyosu'ndaki termal çamurun bileşimini ve şifa özelliğini sade cümlelerle aktarırım. 3. İztuzu Plajı Koruma Alanı'ndaki kaplumbağa koruma programının temel uygulamalarını ve ekoturizmin önemini kısa bir paragraf hâlinde özetlerim.
Yorum	K12, Almali Bağları'ndan Pamukkale Travertenleri'ne uzanan rotada antik kütüphane rekabeti ve bağcılık geleneğini geniş, duygusal anlatımla sunarken, C12 ise Pamukkale'nin jeolojik oluşum süreçlerini kısa cümlelerle özetler. K12'nin güçlü yanı, katılımcıya şarap harmanından kaplumbağa gözlemlerine kadar geniş bir duygusal alanı yaşatması; C12'nin avantajı ise her bölge için net, bilgi odaklı bir özet sunarak akademik konfor sağlamasıdır.			

Tablo 34. K13 ve C13 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K13	Ziyaret Noktaları: Pergamon Akropol Asklepion Kızıl Basilika	Ziyaret Noktaları: Ephesus Antik Kenti (Celsus Kütüphanesi, Büyük Tiyatro) St. Jean Bazilika Kalıntısı (Selçuk) Meryem Ana Evi	Ziyaret Noktaları: Pamukkale Travertenleri Hierapolis Antik Havuz Laodikeia Antik Kenti	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Nehri (Kral Kaya Mezarları kayak turu) İztuzu Plajı (caretta caretta koruma alanı)
	Temel Anlatım: 1. Akropol'deki Zeus ve Athena tapınak kalıntılarının bakarak Helenistik dönemde Pergamon'un entelektüel ve dinsel merkez oluşunu canlı örneklerle aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Ephesus'ta Celsus Kütüphanesi'nin cephe simetrisini izah ederek antik dönemde bilginin toplumsal hiyerarşideki yerini canlı örneklerle aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Pamukkale Travertenleri'nde beyaz kalsiyum katmanlarının jeolojik oluşum öyküsünü deneyimsel bir anlatımla izleyiciye sunarım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Kenti'nde liman kalıntılarının antik ticaret yollarındaki stratejik önemini antik haritalar ve mezar yazıtlarıyla dramatize ederim.

Tablo 35. (Devam) K13 ve C13 Tur Tasarımı

	2. Asklepion’da antik tıp merkezinin kutsal su kaynağına eşlik eden şifa ritüellerini ve hekim-hasta etkileşimini dramatik bir dille anlatırım. 3. Kızıl Bazilika’nın mozaik zeminleriyle Roma dönemi kamu binalarının toplumsal işlevini tapınak planı üzerinden hikâyeleştiririm.	2. St. Jean Bazilika Kalıntısı’nda erken Hristiyanlık hac rotalarının Selçuk’tan İzmir’e uzanan yolculuğunu dramatize ederim. 3. Meryem Ana Evi’nde hac ritüellerinin manevi derinliğini ve Hristiyan inanç coğrafyasını izleyicinin zihninde canlandırırım.	2. Hierapolis Antik Havuz’un kenarında durarak antik dönemde şifa merkezi olarak işlev gören yapının hasta deneyimini canlı betimlemelerle aktarırım. 3. Laodikeia’da stadyum ve agoranın sağlık ve ticari işlevlerini toplumsal-ekonomik bağlantılar üzerinden örneklerle vurgularım.	2. Dalyan Nehri’nde kayıkla Kral Kaya Mezarları’na yaklaşıp Likya sanatının mezar cephelelerindeki işçiliği mitolojik öykülerle canlı bir şekilde aktarırım. 3. İztuzu Plajı’nda caretta caretta koruma alanını gezerken ekoturizmin bölgeye kattığı bilinci ve kaplumbağaların yuvalama döneminin ekolojik önemini katılımcı örneklerle açıklarım.
C13	Ziyaret Noktaları: Pergamon Arkeoloji Müzesi Pergamon Tiyatrosu Pergamon Kütüphane Kalıntıları	Ziyaret Noktaları: Birgi Köyü Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Bazilika Kalıntısı Şirince Köyü	Ziyaret Noktaları: Aphrodisias Antik Kenti Karahayit Kaplıcaları Sardis Antik Kenti	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Çamur Banyosu Ekincik Körfezi
	Temel Anlatım: 1. Arkeoloji Müzesi’nde sergilenen Helenistik heykel ve yazıtların dönemsel özelliklerini kısa bir paragrafla özetlerim. 2. Tiyatro’da oturma düzeni ve akustiğin antik dönemdeki toplumsal işlevini kısa cümlelerle açıklarım. 3. Kütüphane Kalıntıları’nın mimari düzenini ve antik el yazmalarının toplumdaki rolünü birkaç cümleyle özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Birgi Köyü’nde Osmanlı taş evlerinin temel mimari özelliklerini ve köyün zanaatkar geçmişini kısa bir paragrafla anlatırım. 2. Ayasuluk Tepesi’nde St. Jean Bazilika Kalıntısı’nın erken Hristiyanlık hac rotalarındaki önemini sade bir dille özetlerim. 3. Şirince Köyü’nde Rum mimarisinin karakteristik unsurlarını ve köy ekonomisindeki şarap üretiminin temel aşamalarını birkaç cümleyle aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Aphrodisias Antik Kenti’nde mermer atölyelerinin antik dönemdeki ekonomik rolünü kısa paragraf hâlinde özetlerim. 2. Karahayit Kaplıcaları’ndaki termal suyun şifa özelliklerini ve modern kaplıca kültürüne dönüşümünü basit bir dille anlatırım. 3. Sardis Antik Kenti’nde Pers, Makedon ve Roma katmanlarının temel mimari izlerini birkaç cümleyle özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Kenti’nde liman kalıntılarının antik ticaretteki temel rolünü kısa bir paragrafta özetlerim. 2. Dalyan Çamur Banyosu’nda termal çamurun bileşimini ve terapötik kullanımını sade cümlelerle anlatırım. 3. Ekincik Körfezi’nde kaplumbağa koruma projelerinin ekoturizme katkısını ve coğrafi özellikleri kısa bir paragrafla özetlerim.
Yorum	K13, Pergamon’dan İztuzu Plajı’na kadar uzanan rotada antik tapınakları mitolojik öyküler ve ritüeller üzerinden dramatize eder (örn. “Kaunos Antik Kenti’nde liman kalıntılarının antik ticaret yollarındaki stratejik önemini antik haritalar ve mezar yazıtlarıyla dramatize ederim”). C13 ise aynı güzergâhı, kısa paragraf biçiminde, antik dönemdeki ekonomik ve toplumsal işlevleri nesnel bir dille özetler (örn. “Pamukkale Travertenleri’nin jeolojik oluşumunu sade bir dille aktarırım”). K13’in avantajı, mitolojik ve toplumsal bağlamı bir arada sunarak katılımcıyı sahnenin içine çekmesi iken, C13’ün gücü hızlıca kavranabilir metinler sunarak akademik bir kılavuz işlevi görmesidir.			

Tablo 36. K14 ve C14 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K14	Ziyaret Noktaları: Pergamon Akropol Asklepion Kızıl Bazilika	Ziyaret Noktaları: Birgi Köyü Ayasoluk Tepesi (Selçuk) ve St. Jean Bazilika Kalıntısı Selçuk Çarşısı	Ziyaret Noktaları: Pamukkale Travertenleri Hierapolis Antik Havuz Laodikeia Antik Kenti	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Nehri ve Kral Kaya Mezarları İztuzu Plajı
	Temel Anlatım: 1. Akropol’de, tapınakların kalıntıları arasında dolaşırken Helenistik dönem kraliyet kütüphanesinin ve entelektüel geleniğin kente kazandırdığı prestiji anlatırım. 2. Asklepion’a inerken kutsal su kaynağının bulunduğu noktada durup antik hekimlik ritüellerinin ve şifa arayışının hastalar üzerindeki manevi etkisini deneyimsel bir dille aktarırım. 3. Kızıl Bazilika’nın mozaik zeminlerine bakarken, Roma dönemi kamu toplamlarının ve çarşı-sosyal alan işlevlerinin antik kent yaşamına kattığı dinamizmi hikâyelerle betimlerim.	Temel Anlatım: 1. Birgi Köyü’nde Osmanlı taş evlerinin arasında dolaşarak, köyün zanaatkar atölyelerinin geçmişten günümüze uzanan işlevini ve mimari dokunun toplumsal yansımalarını canlı örneklerle sunarım. 2. Ayasoluk Tepesi’nden Selçuk Ovası manzarasını izlerken, St. Jean Bazilika Kalıntısı’nın erken Hristiyan hac rotalarındaki manevi önemini dramatik bir anlatımla canlandırırım. 3. Selçuk Çarşısı’nda yürürken antik Efes rotalarının üzerindeki ticari geçişlerin günümüze uzanan izlerini ve pazar kültürünün evrimini hikâyelerle aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Pamukkale travertenlerinde beyaz kalsiyum katmanlarının binlerce yıllık oluşum hikâyesini jeolojik detaylarla ve antik dönemdeki şifa inançlarıyla iç içe örneklerle aktarırım. 2. Hierapolis’te antik havuz kenarında durarak, içindeki suyun antik dönemdeki hastalar üzerindeki fiziksel ve manevi şifa ritüellerinde nasıl kullanıldığını dramatik bir dille anlatırım. 3. Laodikeia’da antik stadyum ve agora kalıntıları arasında dolaşarak, şehrin antik sağlık turizmi ve ticari yaşama dair toplumsal- ekonomik bağlantılarını örneklerle vurgularım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Kent’inde liman kalıntılarını bakarak, Likya ve Karia bölgeleri arasındaki antik deniz ticaret yollarını antik haritalar üzerinden hikâyeleştiririm. 2. Dalyan Nehri üzerinde kayıkla Kral Kaya Mezarları’na yaklaşırken, mezar cephelerindeki Likya sanatının toplumsal hiyerarşiyi nasıl yansıttığını mitolojik öykülerle canlı bir dille aktarırım. 3. İztuzu Plajı’nda caretta caretta koruma alanını gezerken, ekoturizmin bölge gençlerine ve çevre bilincine kattığı değeri canlı anekdotlarla paylaşıyorum.
C14	Ziyaret Noktaları: Pergamon Arkeoloji Müzesi Pergamon Tiyatrosu Pergamon Kütüphane Kalıntıları	Ziyaret Noktaları: Assos Antik Kenti Tire Ulu Cami Ödemiş Çarşı Alanı	Ziyaret Noktaları: Pamukkale Travertenleri Hierapolis Nekropolü Karahayıt Kaplıcaları	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Tiyatrosu Dalyan Çamur Banyosu Ekincik Körfezi
	Temel Anlatım: 1. Arkeoloji Müzesi’nde sergilenen Helenistik ve Roma dönemi eserlerinin kronolojik sırasını kısa bir paragrafla özetleyerek tarihi bağlamı aktarırım. 2. Tiyatro’da oturma düzeni ve akustiğin antik dönemdeki dramatik performanslara olan katkısını birkaç cümleyle tanımlarım. 3. Kütüphane Kalıntıları’nın mimari düzenini ve antik kitap koleksiyonlarının toplumdaki rolünü kısa ve net ifadelerle özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Assos Antik Kent’inde liman kalıntılarının antik dönemde bölgedeki deniz ticaretine katkısını kısa bir paragrafla özetlerim. 2. Tire Ulu Cami’nin Osmanlı dönemindeki mimari stilini ve taş işçiliğinin temel özelliklerini basit bir dille anlatırım. 3. Ödemiş Çarşı Alanı’nda tarihi pazar yerinin antik rotalar üzerindeki konumunu ve ticari önemini birkaç cümleyle özetlerim.	Temel Anlatım: 1. Pamukkale Travertenleri’nin termal suyun minerolojik bileşimini ve antik tıp uygulamalarındaki temel rolünü birkaç cümleyle özetlerim. 2. Hierapolis Nekropolü’nde lahit taşlarının üzerindeki ikonografik motiflerin antik cenaze ritüellerindeki yerini kısa bir paragrafta aktarırım. 3. Karahayıt Kaplıcaları’nın termal suyu ve modern şifa merkezleri olarak kullanımını basit cümlelerle tanımlarım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Antik Tiyatrosu’nun sahne düzenini ve antik dönemdeki toplumsal etkinlik işlevini kısa bir paragrafla özetlerim. 2. Dalyan Çamur Banyosu’nun termal çamur bileşimini ve terapötik kullanımını birkaç cümleyle anlatırım. 3. Ekincik Körfezi’nin temel coğrafi özelliklerini ve kaplumbağa koruma projelerinin ekoturizme kattığı değeri basit bir dille özetlerim.

Tablo 37. (Devam) K14 ve C14 Tur Tasarımı

Yorum	K14, Kızıl Basilika'dayken mozaik zeminlerin Roma dönemi kamu toplanmalarındaki işlevini duygusal bir dille aktarırken , C14 aynı güzergâhı Assos Antik Kenti liman kalıntıları üzerinden kısa bir akademik paragraf biçiminde özetler. Burada yine bir rota sapması görsek de diğer yandan rotanın sonlanması yine istenen plan çerçevesinde oluşur fakat bu yine de bizim için bir dezavantaj olarak görülmektedir.
-------	---

Tablo 38. K15 ve C15 Tur Tasarımı

	1. GÜN	2. GÜN	3. GÜN	4. GÜN
K15	Ziyaret Noktaları: Pergamon Akropol Asklepion Trajaneum Tapınağı	Ziyaret Noktaları: Ephesus Arkaik Tapınağı (Artemis) St. Jean Basilika Kalıntısı Meryem Ana Evi	Ziyaret Noktaları: Pamukkale Travertenleri Hierapolis Antik Havuz Laodikeia Antik Kenti	Ziyaret Noktaları: Kaunos Antik Kenti Dalyan Nehri İztuzu Plajı
	Temel Anlatım: 1. Zeus Tapınağı'nın yüksekliğinde durarak, Pergamon'a antik tanrıların lütfü nasıl yağdığını anlatırım. Mitolojide Athena'nın babası Zeus'un buradaki kutsallığı vurguladığı söylenir; tapınak kalıntılarının arasından Ege Ovası'na bakarken, tanrıların gölgesi altında yürüdüğümüz hissini aktarırım. 2. Asklepion'da kutsal su kaynağı kenarında, buranın şifa merkezi oluşunu Asclepius'un (Asklepios) MÖ 4. yüzyılda kutsal yılanla temsil edildiği efsanesini aktararak, hastaların antik inanç çerçevesindeki iyileşme ritüellerine tanıklık etmelerini sağlarım. 3. Trajaneum Tapınağı'nın sütunlarının altında, Roma İmparatoru Trajan'ın Pergamon'a adanmış tapınağın mitolojik bağlamını, Ares'in (savaş tanrısı) kılıcıyla simgeleştirdiği şehir savunma efsaneleriyle örnekleyerek katılımcıların zihninde sahnelerim.	Temel Anlatım: 1. Artemis Tapınağı kalıntılarının önünde, mitolojide "Avcılık Tanrıçası" Artemis'in Ephesus şehrini nasıl koruduğunu ve burada ayın düzenlendiğini canlandırırım; kutsal sütunların arasından geçen rüzgârın Artemis'in oklarının düşüşüne benzer sesler çıkardığını vurgularım. 2. St. Jean Basilika Kalıntısı'nda, Hz. İsa'nın havarilerinden "Mektubun Yazarı" olarak anılan Aziz Yuhanna'nın, Meryem'i buraya getirdiği efsanesini aktararak, erken Hristiyanlık rahiplerinin hac geleneğine dair mitolojik betimlemeler yaparım. 3. Meryem Ana Evi'nde, İncil'de adı geçen Meryem Ana'nın burayı son yıllarını geçirdiği kutsal mesken olarak seçtiği rivayetlerini katılımcılarla paylaşır, Hristiyan hacılarının dualarını ve mucizevi şifa anlatılarını deneyimsel bir anlatımda canlandırırım.	Temel Anlatım: 1. Pamukkale travertenlerinin beyaz teraslarında dolaşırken, mitolojide " yeraltı tanrısı" Pluto'nun hierapolis yerindeki ruhları arındırma ritüellerine dair efsaneleri anlatarak, kalsiyum birikintilerinin efsanevi "Göğün Yolu" olduğu hikâyesini dramatize ederim. 2. Hierapolis Antik Havuz'da, mitolojide "Apollon ve Asklepios'un beşiği" olarak bilinen şifa merkezi hikâyesini, suyun içindeki ruhani enerjinin Plüton'a geçiş kapısı olduğuna dair anlatılarla canlandırırım. 3. Laodikeia'da stadyum önünde durarak, antik dönemde "ferahlık ve iyileşme tanrısı" Asklepios rahiplerinin buraya spor ve sağlık yarışmaları düzenlemek için geldiğini ve mitolojide eski olimpiyat kahramanlarının bu alanda ün kazandığını canlı örneklerle aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos liman kalıntılarının arasında durarak, mitolojide "deniz halkının tanrısı" olarak geçer. Kelimelerle Poseidon'un dalgaları nasıl yönettiği efsanesini canlandırarak, antik tüccarların bu kutsal limanda nasıl korunduğunu dramatik bir dille aktarırım. 2. Dalyan Nehri'nde tekneyle Kral Kaya Mezarları'na yaklaştığımızda, mitolojide "ölüm tanrısı Hades'in karısı Perséphone'nin cennete yükselişini" sembolize eden kayanın formu üzerinden, Likya halkının ölü ve diriliş ritüellerini efsanelerle betimlerim. 3. İztuzu Plajı'nda caretta caretta koruma alanındaki kaplumbağaların, mitolojide "deniz kızı efsaneleri"yle nasıl ilişkilendirildiğini, yerel balıkçıların bu yaratıkların kutsallığına dair anlattıkları hikâyeler eşliğinde katılımcılara canlı örneklerle sunarım.
C15	Ziyaret Noktaları: Pergamon Gymnasium Kalıntıları Bergama Müzesi (Frigya Koleksiyonu) Asklepion Antik Tıbbi Bölümler	Ziyaret Noktaları: Selçuk Arkeoloji Müzesi St. Jean Basilika Kalıntısı Ephesus Tiyatro Kalıntıları	Ziyaret Noktaları: Pamukkale Travertenleri Hierapolis Nekropol Kalıntıları Laodikeia Antik Şehir Kalıntıları	Ziyaret Noktaları: Kaunos Liman Kalıntıları Dalyan Çamur Banyosu Molası İztuzu Plajı Koruma Bilgilendirme Noktası

Tablo 39. (Devam) K15 ve C15 Tur Tasarımı

	Temel Anlatım: 1. Gymnasium Kalıntıları'nda, antik gençlerin eğitim ve spor hayatının temel işlevini ve sosyal etkinliklere katkısını kısa bir paragrafla özetlerim. 2. Bergama Müzesi'ndeki Frigya Koleksiyonu'nda, bölgedeki Frigya kültürüne ait eserlerin temel özelliklerini ve kültürel etkileşimlerini birkaç cümleyle aktarırım. 3. Asklepion'un tıbbi bölümlerinde, kutsal su teknoloji sistemini ve antik şifa pratiklerini temel cümlelerle anlatırım.	Temel Anlatım: 1. Müzede, Erken Hristiyan ve Roma buluntularının dönemsel dağılımını kısa paragraf hâlinde özetleyerek bölgenin arkeolojik mirasını aktarırım. 2. St. Jean Bazilika Kalıntısı'nda, mimari temel öğeler ve erken Hristiyan hac rotalarındaki yeri hakkında kısa cümlelerle bilgi veririm. 3. Ephesus Tiyatro Kalıntıları'nda, oturma düzeni ve akustiğin antik toplumsal işlevini birkaç cümleyle özetleyerek dramatik performans kültürünü aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Travertenler'de, kalsiyum birikintilerinin jeolojik özelliklerini ve sıcak suyun mineral değerlerini kısa cümlelerle anlatırım. 2. Nekropol Kalıntıları'nda, mezar türleri ve cenaze ritüellerinin temel işlevlerini tek paragrafta özetlerim. 3. Laodikeia Antik Şehir'de, stadyum ve agoranın antik dönemdeki sağlık ve ticaret işlevini kısa bir dille aktarırım.	Temel Anlatım: 1. Kaunos Liman Kalıntıları'nda, yürüyüş noktaları üzerinden antik ticaret işlevini ve liman yapısının temel özelliklerini kısa bir paragrafla anlatırım. 2. Dalyan Tekne Turunda, çamur banyosunun termal çamur bileşimini ve bölgesel sağlık uygulamalarındaki modern rolünü birkaç cümleyle özetlerim. 3. İztuzu Plajı Koruma Noktası'nda, kaplumbağa koruma programının temel önlemlerini ve ekoturizmin bölgeye katkısını kısa bir paragrafla özetlerim.
Yorum	K15, Zeus Tapınağı'nda mitolojik kutsallığı efsanevi bir anlatımla vurgularken , C15 ise aynı noktada arkeolojik kalıntılar ve paleografik epigrafik analizleri kısa, madde madde sunar . K15, ziyaretçiyi tapınağın mitolojik bağlamına dair detaylı bir atmosferle sahneye sokarken; C15, bu atmosferi arkeolojik verilerle destekleyerek tarihî bağlamı nesnel olarak ortaya koyar. K15'in güçlü tarafı, mitolojik referanslarla ziyaretçiyi efsanenin içine çekmesi iken, C15'in avantajı akademik disiplin sınırlarında kısa, bilgi dolu tanımlamalar sunarak net bir bakış açısı sağlamasıdır.			

Tablolar bir bütün olarak değerlendirildiğinde turist rehberlerinin, anlatım ve deneyim odaklı bir yaklaşım benimsediğini, mitolojik hikâyeler, yerel anekdotlar ve dramatik betimlemelerle katılımcıları destinasyonların tarihî ve kültürel atmosferine çekmeyi hedeflediklerini göstermektedir. Ancak, bu hikâye odaklı anlatımlarda, arkeolojik, jeolojik veya mimari detaylara yeterince yer verilmediğinde bu hususlara özel merak duyan kişilerin beklentilerini karşılamada yetersiz kalabileceği unutulmamalıdır. Örneğin, Pamukkale Travertenleri'nde jeolojik oluşumu hikâyeleştiren bir rehberin teknik verilere yer vermemesi, bilgi odaklı katılımcılar için eksiklik oluşturabilir. Chatbotlar ise daha teknik ve akademik (kaynaklı bilgilerden yaralandığı için) bir perspektif sunarak, destinasyonların arkeolojik, jeolojik ve mimari özelliklerini kısa, öz ve veri temelli anlatımlarla aktarmaktadır. Örneğin, bir chatbotun Pergamon Gymnasium Kalıntıları'nda “antik gençlerin eğitim ve spor hayatının temel işlevini kısa bir paragrafla özetlerim” ifadesi, nesnel ve yapılandırılmış bir bilgi aktarımı sağlar. Ayrıca, chatbotların standartlaşmış anlatımları, turist rehberlerinde görülen kişisel anlatım tarzı farklılıklarını ortadan kaldırarak tutarlı bir deneyim sağlamaktadır. Ancak, bu veri odaklı yaklaşımın, destinasyonların tarihî ve kültürel atmosferini hissettirme konusunda yetersiz kalabileceği unutulmamalıdır. Bununla birlikte, turist rehberleri ve chatbotlar, Pergamon'dan

Kaunos’a uzanan tur rotalarında birbirini tamamlayıcı yaklaşımlar sunmaktadır. Turist rehberlerinin duygusal ve hikâyesel zenginliği, chatbotların akademik ve veri odaklı netliğiyle birleştirildiğinde hem estetik hem entelektüel açıdan daha bütüncül bir tur deneyimi sağlanabilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Turist rehberliği mesleği, bilgiye dayalı bir uzmanlık alanı olarak tarih boyunca otoritenin, güvenin ve etkileşimin merkezinde konumlanmıştır. Bugün ise bu köklü meslek, teknolojik evrimle birlikte çok katmanlı bir dönüşüm süreci yaşamaktadır. Bu dönüşümde en belirgin iz, yapay zekâ sistemlerinin, özellikle de ChatGPT gibi gelişmiş dil modellerinin bilgiye erişim, anlatı kurgulama ve etkileşim stratejilerini yeniden şekillendirmesiyle ortaya çıkmaktadır. Dwivedi vd. (2024), yapay zekâ tabanlı uygulamaların konaklama ve turizm sektöründe dönüştürücü bir etki yarattığını ve bu teknolojilerin müşteri arayüzü ve arka plan faaliyetlerinde kullanımının pandemi sonrası dönemde hızla arttığını belirtmektedir. Bu çalışmada ulaşılan bulgulara göre, turist rehberlerinin bilgi edinme süreci artık yalnızca insan kaynaklı değil, yapay (dijital) zekâ destekli bir sürecin parçası haline gelmiştir. Bu durum hem bilgi yönetimi hem de mesleki otoritenin yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Teknolojinin gelişimi ve buna paralel olarak imkanların artışı ile birlikte turist rehberlerinin bilgiye erişim biçimleri büyük ölçüde çeşitlenmiş ve hız kazanmıştır. Özellikle çok dilli bilgiye anında ulaşma, yerel anlatıları evrensel kavramlarla harmanlayabilme ve bireysel anlatım tarzlarına uygun içerikler türetebilme gibi beceriler, yapay zekâ teknolojileriyle birlikte ciddi biçimde gelişmiştir. Stergiou (2024), ChatGPT'nin kişiselleştirilmiş ve bağlama özel konuşmalar üretme kabiliyetinin turist karar verme süreçlerinde önemli bir etken haline geldiğini vurgulamaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı, ChatGPT'nin önerdiği içerikleri doğrudan anlatım provasında kullanmakta ve hatta bu içerikler üzerinden özgün hikâyeler inşa etmektedir. Bu durum ise anlatının doğruluk temelinden kopmadan yaratıcı biçimde yeniden kurgulanabilmesi açısından bir devrim niteliği taşımaktadır.

Ancak bu durum aynı zamanda bilginin doğruluğu, kaynak güvenilirliği ve etik şeffaflık gibi temel değerlerin daha da kritik hale gelmesine neden olmuştur. Bilginin hızla çoğaltılabilir hale gelmesi, onun kontrol mekanizmalarını ve kaynağını sorgulama ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Buhalis ve Leung (2023), ChatGPT'nin turizm eğitimi ve araştırmasında devrim yaratma potansiyeli bulunduğunu ancak üniversitelerin öğretim ve değerlendirme stratejilerini yeniden değerlendirmesi gerektiğini savunmaktadır. Turist rehberinin rolü, burada yalnızca bilgi sunmak değil, aynı zamanda bilginin doğruluğunu temsil etmek ve bunu katılımcıya aktarırken güven ilişkisini tesis etmektir. Cohen'in (1999: 34) de belirttiği gibi, turist rehberi sadece anlatıcı değil, aynı

zamanda bir tür epistemolojik filtre, bilgiyi süzen ve anlamlandıran bir aracı haline gelmiştir.

Yapay zekâ tabanlı sistemlerin bu süreçte sunduğu katkıların başında hız ve kapsayıcılık gelmektedir. Turist rehberleri artık farklı kültürel gruplar için aynı turda özelleştirilmiş anlatılar geliştirebilmekte, tarihî anlatıları güncel kültürel göndermelerle harmanlayarak daha kapsayıcı ve etkileşimli deneyimler sunabilmektedir. Güncel araştırmalar, yapay zekâ etkili turizm şirketlerinin gelir yüzdesinin 2024 yılında %21'den %32'ye yükseleceğini göstermektedir. Bu, özellikle kalabalık ve heterojen turist gruplarında anlatının etkisini artıran bir stratejiye dönüşmüştür. ChatGPT'nin sunduğu çok dilli destek, yalnızca dil bariyerlerini aşmakla kalmayıp, aynı zamanda anlatıların kültürel bağlamlara duyarlılıkla yerleştirilmesini de sağlamaktadır.

Katılımcıların ifadesiyle, "tek bir tıklamayla elde edilen tarihî bilgi, saatlerce arşiv araştırmasına gerek kalmadan erişilebilir hâle geliyor." Ancak bu erişimin turist rehberliğinde kullanılabilir hâle gelmesi için turist rehberinin ön bilgiye sahip olması, bağlamsal yorum yapabilmesi ve bilgiyi dönüştürebilme yetkinliğine sahip olması gerekmektedir. Sigala (2021), turizm sektöründe dijital dönüşümün gerçekleştirilmesinde sürekli mesleki gelişimin (CPD) temel bir zorluk olduğunu ve küçük-orta ölçekli işletmelerin ağ hizmetlerinde öğrenme yaklaşımlarının kritik rol oynadığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla, teknolojinin sunduğu hız, ancak insan zekâsı ve deneyimi ile anlam kazanabilmektedir. Bu da turist rehberliğini hibrid bir bilgi üretimi ve aktarımı modeline götürmektedir.

Yapay zekâyâ dayalı araçların sunduğu destek, sadece bilgiye ulaşma bağlamında değil, aynı zamanda prova süreçlerinde ve sahada yaşanan doğrudan etkileşimlerde de belirleyici olmuştur. Floridi (2023), ChatGPT ve diğer Üretken Yapay Zekâ teknolojilerinin içerik üretme, düzenleme ve analiz etme konularında hayal edilemeyecek düzeyde sentez ve analitik yetenekler sağladığını belirtmektedir. Turist rehberleri, anlatım senaryolarını ChatGPT ile yapılandırmakta, turist grubunun ilgi alanına göre alternatif anlatım yolları geliştirmektedir. Bu uygulamalar, turist rehberinin anlatım otantikliğini koruyarak teknolojiyi bir tür "arka plan destekleyicisi" olarak kullanmasına imkân tanımaktadır. ChatGPT'nin anlatım provasına yardımcı olması ise özellikle yeni başlayan turist rehberleri için sahne gerisinde güven tazeleyici bir araç işlevi görmektedir.

Ancak bu hibrid yapı, aynı zamanda meslek etiğini yeniden tanımlama gerekliliğini doğurmuştur. Katılımcıların büyük bölümü, yapay zekâ destekli anlatılarda

telif, kaynak gösterme ve içerik doğrulama konularında kaygı taşıdıklarını ifade etmiştir. "Bilgiyi makinelerden almak" ile "bilgiyi aktarmak için makineleri kullanmak" arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Avrupa Komisyonu (2016) raporuna göre, dijital becerilerin tüm düzeylerde eksik olduğu ve turizm sektöründe dijital beceriler, mesleki ve iş becerileri dahil olmak üzere geniş bir beceri yelpazesine ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, turist rehberlerinin dijital okuryazarlık becerileri kadar etik farkındalığı da önem arz etmektedir. Turistlerin duyduğu güven, yalnızca doğru bilginin sunulması değil, bu bilginin hangi değer sistemine dayanarak seçildiği ile de ilgilidir. Fernández-Cavia ve arkadaşları (2020: 5), bu noktada dijital epistemolojilerin meslek etiğiyle daha sıkı ilişkilendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

ÖNERİLER

Tüm bu dönüşüm, turist rehberliği mesleğinde "bilginin sadece içeriğiyle değil, sunum biçimiyle de değer kazandığı" bir paradigma değişimini işaret etmektedir. ChatGPT gibi sistemlerin sunabileceği bilginin sınırları teknik olarak oldukça geniş olmakla birlikte, bu bilgiyi doğru, estetik ve etik bir çerçevede sunmak hâlâ turist rehberlerinin görev alanında kalmaktadır. BM Turizm Örgütü'nün belirttiği gibi, teknoloji tabanlı girişimler ve küçük-orta ölçekli işletmeler, turizm sektöründe teknoloji tabanlı yenilik ve girişimcilik konularında önemli roller üstlenmekte ve gelecekteki işler için gereken becerilerin geliştirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu noktada etkileşim kalitesini belirleyen unsur da bilginin yalnızca ne olduğu değil, nasıl ve kim tarafından sunulduğudur.

Turist rehberin varlığı, yapay zekânın soğuk yapısını insanî bir yüzle buluşturmakta, anlatıya duygu, jest, vurgu ve tarihsel bilinç katmaktadır. Bu anlamda, teknoloji ve insan arasında kurulan bu yeni ilişki biçimi, mesleki özerkliği tehdit etmeyen; aksine, bu özerkliği yeniden inşa eden bir yapıya evrilmektedir. Angajman düzeyindeki artış, turistlerin kişisel ilgi alanlarına uygun bilgiyle karşılaşmalarıyla doğrudan ilişkilidir. Yapay zekânın sunduğu kişiselleştirme kapasitesi, anlatının bireysel düzeyde yankı bulmasını kolaylaştırmakta; böylece turistin deneyim üzerindeki algısı güçlenmektedir. Ancak bu kişiselleştirmenin otantik ve samimi bir turist rehberi anlatısıyla birleşmediği durumda yüzeysel ve geçici bir etki bıraktığı da gözlemlenmiştir. Weiler ve Ham (2001), deneyim aktarımı üzerinden kurulan duygusal bağın, teknolojinin sağlayabileceği bilgi bolluğundan daha kalıcı olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla, teknolojinin turist rehberinin anlatısına kattığı zenginlik, turist rehberinin kendi sesine

sadık kalabildiği sürece değer üretmektedir.

Turist rehberliği mesleğinin geleceğini şekillendiren en önemli unsurlardan biri, yapay zekâ teknolojilerinin doğru, etik ve yaratıcı biçimde mesleki uygulamalara entegre edilmesidir. Dwivedi vd. (2024), yapay zekâ teknolojilerinin uygulanmasında şirketler, müşteriler ve düzenleyiciler perspektifinden potansiyel zorlukların bulunduğunu ve bu zorlukların önceden tespit edilmesinin kritik önem taşıdığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda geliştirilecek öneriler, yalnızca turist rehberlerinin değil, aynı zamanda meslek odaları, kamu otoriteleri ve teknolojik geliştirici kuruluşların eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektiren çok katmanlı bir sistem inşasını zorunlu kılmaktadır.

Öncelikle turist rehberleri meslek odaları ve birlikleri mesleki eğitimin yapay zekâ çağına uygun biçimde yeniden tasarlanmasını öncelikli hedef olarak belirlemelidir. Sharma ve Sharma (2023), dijital teknolojilerin (yapay zekâ tabanlı ChatGPT, chatbotlar, robotlar veya metaverse), makine öğrenmesi, e-turizm ve akıllı turizmin stratejik etkinlik açısından önemli olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda mevcut hizmet içi eğitim programlarına "AI Destekli Tur Tasarımı", "ChatGPT ile Anlatım Provası", "Dijital Bilgi Kaynağı Yönetimi" gibi doğrudan uygulamaya dönük modüllerin dahil edilmesi, turist rehberlerinin teknolojiyi araçsal düzeyin ötesine geçirerek yaratıcı bir iş ortağına dönüştürebilmesini sağlayacaktır.

Bu modüller yalnızca teknik becerileri değil; aynı zamanda eleştirel düşünme, dijital etik, anlatı stratejisi ve kaynak doğrulama gibi bilişsel yetkinlikleri de kapsamalıdır. Eğitim alanındaki ChatGPT çalışmaları, öğrenci katılımı ve öğrenme çıktıları üzerindeki etkisinin yanı sıra etik değerlendirmelerin de sistematik olarak incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca yılda en az iki defa düzenlenecek "Yapay Zekâ Okuryazarlığı Atölyeleri", güncel teknolojik gelişmelerin turist rehberlerine tanıtıldığı, uygulamalı örneklerle öğrenmenin teşvik edildiği interaktif eğitim etkinlikleri biçiminde organize edilmelidir.

Yapay zekâ ile yaşanabilecek sahadaki zorluklara karşı hazırlıklı olabilmek adına çevrimiçi bir "vaka bankası" platformunun oluşturulması önemlidir. Yapay zekâ ve makine öğrenmesinin bilimsel araştırma peyzajını dönüştürdüğü bu dönemde, ChatGPT gibi araçların kapsamlı bir değerlendirmesi kritik önem taşımaktadır. Bu dijital platformda turist rehberlerinin karşılaştığı gerçek vakalar, çözüm önerileriyle birlikte kategorize edilerek mesleki referans kaynağına dönüştürülebilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı ve yerel yönetimlerin bu dijitalleşme sürecindeki rolü ise altyapı desteği ve yasal çerçevenin oluşturulması üzerinden tanımlanmalıdır. OECD (2021), turizm iş gücünün dijital geleceğe hazırlanması konusunda, global politika forumlarının ekonomik ve sosyal refah iyileştirme politikalarını desteklemesinin önemini vurgulamaktadır. Özellikle kırsal ve altyapı eksikliği yaşayan bölgelerde görev yapan turist rehberleri için donanım desteği, hızlı internet bağlantısı ve güncel yazılım erişimi sağlayan "Dijital Dönüşüm Hibeleri" geliştirilmelidir.

Bu destek programları yalnızca teknik ekipman sağlamamalı, aynı zamanda turist rehberlerinin bu araçları etkin kullanabilmesini sağlayacak yazılım eğitimlerini de kapsamalıdır. UNESCO (2024), turizm ve otelcilik sektöründe yeşil ve dijital becerilerin geliştirilmesi konusunda kapsamlı turist rehberlik dokümanları yayımlamıştır. Ayrıca dijital ortamda çalışan turist rehberlerinin ve platformların karşılaştığı temel sorunlardan biri olan veri güvenliği ve fikrî mülkiyet hakları meselesi, net ve uygulanabilir bir hukuki çerçeve ile çözüme kavuşturulmalıdır.

Bu amaçla Bakanlık tarafından yayımlanacak "Turist Verisi Gizliliği Kılavuzu" ile turist rehberlerinin turistlerin kişisel verilerini nasıl koruyacağına dair standartlara ulaşması sağlanabilir. Aynı şekilde, "Dijital Telif Hakları Rehberi" ile ChatGPT veya benzeri yapay zekâ araçlarıyla hazırlanan içeriklerin hangi durumlarda turist rehberinin yaratıcı emeği kapsamında değerlendirileceği netleştirilmeli, sahada yaşanabilecek muğlaklıklar önceden önlenmelidir.

Yapay zekâ geliştirici kuruluşların ise bu dönüşümde yalnızca birer teknoloji sağlayıcısı değil, aynı zamanda sektöre özgü çözümler sunan stratejik paydaşlar olarak konumlanması gerekmektedir. Teknolojinin turizm sektörünü zaman içinde dönüştürdüğü ve bugün dijitalleşme ve Endüstri 4.0 ile bu dönüşümün hızlandığı görülmektedir. Özellikle ChatGPT gibi dil modellerinin turist rehberliği mesleğine uyarlanması için sektöre özgü "fine-tuning" süreçlerinin gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu süreçlerde yerel anlatılar, kültürel kodlar, destinasyona özgü terimler ve turist rehberliğinde sık karşılaşılan diyalog biçimleri modele entegre edilmeli, bu sayede sistemin çıktı kalitesi artırılmalıdır. Gutierrez vd. (2023), turizm alanındaki dijital dönüşüm ve yeni kombinasyonların sistematik bir şekilde analiz edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca sahada internet bağlantısının her zaman mümkün olmadığı düşünüldüğünde, mobil cihazlarda çevrimdışı çalışabilen, yerel veri tabanlarını

barındıran kullanıcı ara yüzlerinin (UI) geliştirilmesi, turist rehberinin sahadaki performansına doğrudan katkı sunacaktır.

Son olarak, turist rehberliği alanında yapay zeka ile ilgili giderek daha fazla çalışma gerçekleştirilmekle birlikte, özellikle somut çıktılara odaklanan ve tur esnasında turist rehberinin yaşadığı gerçekliği konu alan araştırma sayısı hala çok sınırlıdır. Yükseköğretim kurumlarında yapay zekâ sohbet botlarının, özellikle OpenAI'nin ChatGPT'sinin etkilerini inceleyen araştırmalar arttırılmalıdır. Bu nedenle gelecek dönemlerde spesifik durumlar üzerine odaklanan ve somut çözümler sunan yapay zeka-turist rehberi etkileşimi konulu araştırmalar gerçekleştirilmelidir. İlgili araştırmalarda karma araştırma yöntemleri birlikte kullanılarak, daha geniş örneklem üzerinde kapsayıcı ve karşılaştırmalı bulgular elde edilmesi hedeflenmelidir. Bununla birlikte gerçekleştirilecek araştırmaların sonuçları ile mevcut araştırmanın sonuçları mukayese edilerek akademik alanda bilgi birikimine katkı sunulmalıdır. Bu noktada da mevcut araştırmanın göreceli olarak dar bir örneklem üzerinde, sadece nitel araştırma teknikleri kullanılarak ve tek dönemde gerçekleştirilmesi gibi sınırlılıklara sahip olduğu unutulmamalıdır.

Tüm bu önerilerin nihai amacı, turist rehberliğinin teknolojik değişim karşısında edilgen bir meslek olmaktan çıkıp; yapay zekâyı etik, yaratıcı ve sürdürülebilir biçimde kullanan, dijital çağın anlatıcısı haline gelen proaktif bir yapıya evrilmesini sağlamaktır. Bu hedef doğrultusunda geliştirilecek her politika, turist rehberinin bilgiyi yalnızca aktaran değil, anlamlandıran bir profesyonel olarak konumunu güçlendirmeli, teknolojiyi işini daha iyi yapması için araçsallaştıran bir yetkinlik seti sunmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adamopoulou E, Moussiades L. (2020). An Overview of Chatbot Technology: Artificial Intelligence Applications and Innovations. *Spring Nature*, 6(584). 373–383.
- Ahipaşaoğlu, S. H. (2001). *Turizmde Rehberlik*. (1. Baskı) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Akdu, U. (2015). *Tur Planlaması ve Yönetimi*. (Ed. Yasin Keleş). *Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü*. Ankara: Grafiker Yayınları. 217-243.
- Aktaş, A. C. (2024). Turist Rehberliği Mesleğine Yapay Zekâ Programı ChatGPT'nin Katkısı Olabilir Mi? *Artuklu Tourism Studies*, 1, 13-25.
- Alan Turing's scrapbook. İnternet Kaynağı. Erişim Adresi: <https://www.turing.org.uk/scrapbook/test.html>. Erişim Tarihi: 20.12.2023.
- Alavi, M., & Leidner, D. E. (2001). Review: Knowledge Management And Knowledge Management Systems: Conceptual Foundations And Research Issues. *MIS Quarterly*, 25(1), 107-136.
- Ankara Üniversitesi (2023), *Bilgi*. Erişim Adresi: <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=8284>
- Ap, J. ve Wong, K. K. F. (2001). Case Study on Tour Guiding: Professionalism, Issues and Problems, *Tourism Management*, 22 (5), 551-563.
- Banks, M. (2007). *Using Visual Data in Qualitative Research*. Sage Publications.
- Bostrom, Nick (1998). *How Long Before Superintelligence?* International Journal of Futures Studies 2.
- Bozkurt, A. K., & Kayıkçı, M. Y. (2018). Dijital Çağda Z ve Alpha Kuşağı, Robotlar ve Turizmde Yapay Zeka Uygulamaları. *Sosyal Bilimler Metinleri Dergisi*, 1(1), 35–45.
- Buckman, R. (2004). *Building a Knowledge – Driven Organization*. U.S.A.: McGraw-Hill Companies Pub.
- Buhalis, D. (2000). Tourism in Greece: Strategic Analysis and Challenges. *International Journal of Tourism Management*, 21(5), 347-363.
- Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in Information Technology and Tourism Management: 20 Years on and 10 Years After the Internet—The State Of Etourism Research. *Tourism management*, 29(4), 609-623.
- Buzard, J. (1993). *The Beaten Track: European Tourism, Literature, and the Ways to Culture*. Oxford University Press. 1800-1918.
- Can, H. (2006). Seyahat Acentalarında Paket Tur Satışları ve Sonrasında Tüketici Şikayetlerine Yönelik Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 1-143.
- Carvalho, I., & Ivanov, S. (2023). *ChatGPT for Tourism: Applications, Benefits and Risks*. Tourism Review.
- Chang, Y. L., Hou, H. T., Pan, C. Y., Sung, Y. T., & Chang, K. E. (2015). Apply an Augmented Reality in a Mobile Guidance to Increase Sense of Place for Heritage Places. *Journal of Educational Technology & Society*, 18(2), 166-178.
- Chang, Y.-C., Gretzel, U., & Fesenmaier, D. R. (2015). Enhancing Tourist Experiences Through Augmented Reality. *Journal of Travel Research*, 54(6), 771–785.

- Chowdhary, Nimit and Prakash, Monika (2008) 'Tour Guide Training in India: A Comparison of Approach and Content With Other Programs', *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, Vol.8, No. 2, pp. 161-191.
- Cohen, E.H. (1985). The Tourist Guide: The Origins, Structure, and Dynamics of a Role. *Annals Of Tourism Research*, 12, 5-29.
- Cohen, W. M., & Levinthal, D. A. (1990). Absorptive Capacity: A New Perspective on Learning and Innovation. *Administrative Science Quarterly*, 128-152.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). Sage Publications.
- Cross, D. (1991). "Please Follow Me" *The Practical Tourist Guide's Handbook*. (4. Edition). Salisbury: Wessex Explore Tourist Services.
- Curran, P. J. T. (1978). *Principles and Procedures of Tour Management*. Boston: CBI Publishing.
- Çuhadar, M., Demiray, G., & Öztürk, M. (2022). Konaklama İşletmelerinde Yapay Zekâ ve Robotik Teknolojileri: Bibliyometrik Bir Analiz. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10(1), 81–96.
- Davenport, T. H., & Kirby, J. (2016). *Only Humans Need Apply: Winners and Losers in the Age of Smart Machines*. HarperBusiness.
- Davenport, T. H., & Prusak, L. (1998). *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Harvard Business Press.
- Davis, F. D. (1989). *Perceived Usefulness, Perceived Ease Of Use, And User Acceptance Of Information Technology*. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Demir, M. (2014). *Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü: İlkeler ve Yönetim*. Detay Yayıncılık.
- Demir, M. (2020). *Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü*. Detay Yayıncılık.
- Duarte, L., Torres, J., Ribeiro, V., & Moreira, I. (2020). *Artificial Intelligence Systems Applied to Tourism: A Survey*.
- Duman, G., & Milyıl, Z. (2008). Akademik Görüş:"Turist Rehberliği ve Eğitimi". *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 5(4).
- Dursun, M. T., & Cankül, D. (2023). Turist Rehberlerinin Kullandığı Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(4), 2603–2620.
- Dwivedi, Y. K., Kshetri, N., Hughes, L., Slade, E. L., Jeyaraj, A., Kar, A. K., ... & Uddin, M. R. (2023). So What if Chatgpt Wrote it? Multidisciplinary Perspectives on Chatgpt's Generative AI Capabilities. *International Journal of Information Management*, 71, 102642.
- Dwivedi, Y. K., Pandey, N., Currie, W., & Micu, A. (2023). Leveraging Chatgpt and Other Generative Artificial Intelligence (AI)-Based Applications in the Hospitality and Tourism Industry: Practices, Challenges and Research Agenda. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, DOI: 10.1108/IJCHM-05-2023-0686
- El-Menshawy, S. (2016). Effective Rapport in Tourist Guiding (Interpretation of Themes). *J Socialomics*. (5)172.
- Ercan, F. (2020). Turizm Pazarlamasında Yapay Zekâ Teknolojilerinin Kullanımı ve

- Uygulama Örnekleri. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 23(2), 394-410.
- Ercan, F. (2022). Teknolojinin Turist Rehberliği Üzerine Etkilerini Konu Alan Ulusal Makalelerin Metasentez Tekniği ile İncelenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 9(1), 137-155.
- Ercan, F., & Yiğit, E. (2024). Turizmde Yabancı Dil İletişim Aracı Olarak Yapay Zekâ. Akademik Bakış: Turizm Sektörü, 3(1), 65–75.
- Fidan, H. (2013). İktisadi Açıdan Bilgi Kavramı ve Bilgi Kavramına Yaklaşımlar Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4(9), 94-104.
- Floridi, L., & Cowls, J. (2019). A Unified Framework of Five Principles for AI in Society. *Harvard Data Science Review*, 1(1).
- Garcia-Haro, M. A., Martinez-Ruiz, M. P., Martinez-Cañas, R., & Ruiz-Palomino, P. (2021). Benefits of Online Sources of Information in the Tourism Sector: The Key Role of Motivation to Co-Create. *Journal f Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 16(6), 2051-2072.
- Goertzel, B. (2014). Artificial General Intelligence: Concept, State of The Art, and Future Prospects. *Journal of Artificial General Intelligence*, 5(1), 1.
- Gökdeniz, A. (1990) Paket Turlar ve Üretim Safhaları. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 44-48.
- Gökdeniz, A. (1990). Seyahat İşletmelerinde Turistik Ürün (Paket Tur) Üretimi ve Dağıtımı. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 3- 4.
- Gretzel, U., & Sigala, M. (2021). Intelligent Systems in Tourism: A Social Science Perspective. *Annals Of Tourism Research*, 89, 89-103.
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How Many Interviews Are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability. *Field Methods*, 18(1), 59–82.
- Gursoy D, Li Y. ve Song H. (2023) ChatGPT and The Hospitality and Tourism Industry: An Overview of Current Trends and Future Research Directions, *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 32(5), 579-592
- Güncan, Ö. (2021). Dijital Dönüşümün Turist Tipolojisine Yansıması: Sanal Turist. *SSD Journal*, 6(2), 58–70.
- Güven, Ö, Z, (2018). Paket Tur Kapsamında Sunulan Hizmetlerin Kalitesinin Davranışsal Niyet Üzerine Etkileri: Yurt Dışı Paket Tur Satın Alan Yerli Turistler Üzerinde Bir Araştırma. *Manas Sosyal Araştırma Dergisi*, 7(2), 658-674.
- Haque, Mubin Ul & Dharmadasa, Isuru & Sworna, Zarrin Tasnim & Rajapakse, Roshan & Ahmad, Hussain. (2022). "I Think This is the Most Disruptive Technology": Exploring Sentiments Of Chatgpt Early Adopters Using Twitter Data. 10.48550/arXiv.2212.05856.
- Hilpinen, R. (1988). Knowledge and Conditionals. *Philosophical Perspectives*, 2, 157-182.
- Holloway, J. C. (1981). The Guided Tour A Sociological Approach. *Annals Of Tourism Research*, 8(3), 377-402.
- Holloway, J. C. (2006). *The Business of Tourism (7th ed.)*. Financial Times Prentice Hall.
- Huang, S., & Weiler, B. (2010). A Review And Evaluation Of China's Quality Assurance

- System For Tour Guiding. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(7), 845-860.
- Huang, S., Hsu, C.H., & Chan, A. (2010). Tour Guide Performance and Tourist Satisfaction: a Study of the Package Tours in Shanghai. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 34, 3 - 33.
- Iskender, A. (2023). Holy or Unholy? Interview with Open AI's ChatGPT. *European Journal of Tourism Research*, 34, 3414.
- Ivanov, S., ve Soliman, M. (2023). Game of Algorithms: ChatGPT Implications for the Future of Tourism Education and Research. *Journal of Tourism Futures*, 9(2), 214-221.
- İçöz, O. (2019). *Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi*. Turhan Kitabevi.
- James, W. (1890). The Principles of Psychology. In C. D. Green (Ed.), *Classics in the History of Psychology* [İnternet kaynağı]. Erişim tarihi: 3 Aralık 2023, <http://psychclassics.yorku.ca/James/Principles>
- Joshi, N. (2019). 7 Types of Artificial Intelligence. İnternet Kaynağı. Erişim Adresi: <https://www.forbes.com/sites/cognitiveworld/2019/06/19/7-types-of-artificial-intelligence/?sh=3de6f23c233e#96809db233ee>. Erişim Tarihi: 25.12.2023
- Kagermann, H., Wahlster, W., & Helbig, J. (2013). *Recommendations For Implementing The Strategic Initiative Industrie 4.0: Securing the Future of German Manufacturing Industry* (Final Report of The Industrie 4.0 Working Group).
- Kalla, Dinesh and Smith, Nathan and Samaah, Fnu and Kuraku, Sivaraju. (2023). Study and Analysis of Chat GPT and Its Impact on Different Fields of Study. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*. 8(3).
- Kantarıcı, Z. (2013). Sokrates ve Eğitim Felsefesi. *Mavi Atlas*, (1), 78-90.
- Karamustafa, K. ve Çeşmeci, N. (2006), Paket Tur Operasyonunda Turist Rehberlerinin Karşılaştıkları Yönetimsel Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(1), ss.70-86.
- Kirmani, A. R. (2022). Artificial Intelligence-Enabled Science Poetry. *ACS Energy Letters*, 8, 574-576.
- Koçkaya, F. A. (2025). Turizm Pazarlamasında Dijital Dönüşümler. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Science*, 7(1), 110–122.
- Kumar, C. (2018). *Artificial Intelligence: Definition, Types, Examples, Technologies*. İnternet Kaynağı. Erişim Adresi: <https://medium.com/@chethankumargn/artificial-intelligence-definition-typesexamples-technologies-962ea75c7b9b>. Erişim Tarihi: 25.12.2023
- Li, X., & Wang, Y. (2022). Deep Learning for Tourist Flow Prediction in Destination Management. *Journal of Destination Marketing & Management*, 20, Article 100655.
- Lund, B. D., & Wang, T. (2023). Chatting About ChatGPT: How May AI and GPT Impact Academia and Libraries? *Library Hi Tech News*, 40(3), 26-29.
- Malhotra, Y. (1997). Knowledge Management in Inquiring Organizations. Proceedings of 3rd Americas Conference on Information Systems. *Indianapolis, August*, 239-295.
- Mancini, M. (2001). *Conducting Tours*. (3. Edition) New York: Delmar Publishers.
- McGinn, C. (1984). The Concept of Knowledge. *Midwest Studies in Philosophy*, 9, 529-

- Mengü, C. (2018). *Seyahat İşletmelerinde Yönetim ve Operasyon Stratejileri*. Detay Yayıncılık.
- Mich, L., & Garigiano, R. (2023). ChatGPT for E-Tourism: A Technological Perspective. *Information Technology & Tourism*, 1-12.
- Mitchell, G. E. (2005). *How to Start A Tour Guiding Business*. Createspace Independent.
- Mkono, M. (2013). Authenticity and The Commoditization of Culture Tourism. *Annals of Tourism Research*, 43, 172-186.
- Moreno, A., & Silva, P. (2023). Virtual Reality Previews in Tourism Marketing: Effects on Purchase Intention. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 40(2), 110–126.
- Mykytyn, P.P., Mykytyn, K. and Raja, M.K. (1994), Knowledge Acquisition Skills and Traits: A Self-Assessment of Knowledge Engineers. *Information and Management*, Vol. 26. pp. 95-104
- Niu, K. (2010). Organizational Trust and Knowledge Obtaining in Industrial Clusters, *Journal of Knowledge Management*, 14 (1), 141-155.
- Nonaka, I. (1994). A Dynamic Theory of Organizational Knowledge Creation. *Organization Science*, 5(1), 14-37.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. New York: Oxford University Press.
- Okutan, Y. A. (2024). Dijital Dönüşümün Turizme Yansımaları: Avantaj ve Dezavantajlarıyla Turizm İşletmelerinde Yapay Zekâ Kullanımı. *Bozok Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 175–185.
- Ooi, C-S. (2002). *Cultural Tourism & Tourism Cultures: The Business of Mediating Experiences in Copenhagen and Singapore*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press.
- Öner, N., (2005), *Bilginin Serüveni*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Özenç Uçak, N. (2010). Bilgi: Çok Yüzlü Bir Kavram. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (4), 705-722.
- Page, S. J., & Connell, J. (2006). *Tourism: A Modern Synthesis*. Thomson Learning.
- Pond, K. L. (1993). *The Professional Guide: Dynamics of Tour Guiding*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Pradyoth. P. N. V. (2023). *Artificial Narrow Intelligence*. İnternet Kaynağı. Erişim Adresi: <https://medium.com/@pradyoth178/artificial-narrow-intelligence-28b7570d21f0> Erişim Tarihi: 25.12.2023
- Pritchard, D. (2023). Extended Knowledge and Autonomous Belief. *Inquiry*, 1-12.
- Rapti, A., Papatheodorou, A., & Christou, E. (2021). Personalizing Tourist Itineraries Using Machine Learning. *Tourism Management*, 83, Article 104226.
- Rose, G. (2016). *Visual Methodologies: An Introduction to Researching with Visual Materials* (4th ed.). Sage Publications.
- Salem, I. E. B. (2014). Toward Better Understanding of Knowledge Management: Correlation to Hotel Performance and Innovation in Five-Star Chain Hotels in Egypt. *Tourism and Hospitality Research*, 14(4), 176-196.

- Sarı, Y. & Kozak, M. (2005). Turizm Pazarlanmasında İnternetin Etkisi: Destinasyon Web Siteleri İçin Bir Model Önerisi. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 9, 248-271.
- Sheldon, P. J., & Mak, J. (1987). The Demand for Package Tours: A Mode Choice Model. *Journal of Travel Research*, 25(3), 13-17.
- Shum, H. Y., He, X. D., & Li, D. (2018). From Eliza to XiaoIce: Challenges and Opportunities with Social Chatbots. *Frontiers of Information Technology & Electronic Engineering*, 19, 10-26.
- Siakas, K. V., & Georgiadou, E. (2006). *Knowledge Sharing: Cultural Dynamics*. In Proceedings of 7th European Conference of Knowledge Management, 505-513.
- Skavronskaya, L., Hadinejad, A., ve Cotterell, D. (2023). Reversing the Threat of Artificial Intelligence to Opportunity: A Discussion of ChatGPT in Tourism Education. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 23(2), 253-258.
- Stankov, U., & Gretzel, U. (2020). Tourism 4.0 Technologies And Tourist Experiences: A Human-Centered Design Perspective. *Information Technology & Tourism*, 22(3), 177-190.
- Swarbrooke, J., & Horner, S. (2007). *Consumer Behaviour In Tourism* (2nd ed.). Elsevier.
- The Development of the First Artificial Intelligence Program. İnternet Kaynağı. Erişim Adresi: <http://www.historyofinformation.com/detail.php?id=742>. Erişim Tarihi: 20.12.2023
- Tiwana, A. (2000). *The Knowledge Management Toolkit: Practical Techniques for Building A Knowledge Management System*. Prentice Hall PTR.
- Torres, G. 15.06.2023. *How ChatGPT Can Enhance the Tourism Industry*. İnternet Kaynağı. Erişim Adresi: <https://www.trekksoft.com/en/blog/how-ChatGPT-can-enhance-tourism-industry>. Erişim Tarihi: 25.01.2024.
- Towner, J. (1995) What is Tourism's History? *Tourism Management*, 16(4), 302.
- Tsaih, R. H., Hsu, C. C. (2018). *Artificial Intelligence in Smart Tourism: A Conceptual Framework*. In Proceedings of the 18th International Conference on Electronic Business (pp. 124-133). ICEB, Guilin, China.
- Tuncer, A. (1998). Türkiye'deki Seyahat Acentalarının Paket Tur Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 55-62.
- Tussyadiah, I. P., & Miller, G. (2019). Perceived Impacts of Artificial Intelligence And Responses to Positive Behaviour Change Intervention. *Information and Communication Technologies in Tourism*, 2019, 45-57.
- UNDESA, (2005), *Understanding Knowledge Societies*, New York.
- Urry, J. (1990). *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*. London: Sage.
- Uygur, A., Kasap, N., & Usta S. (2017). Gençlere Yönelik Kültür Turizmi İstanbul Tur Planlaması Uygulaması. *The Journal of Academic Social Science*, 5(39), 28-43.
- Ünüvar, Ş. (2008). Turizm Sektöründe Bilgi İletişim Teknolojileri Kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(1-2), 597-618.
- Van Dis, E. A., Bollen, J., Zuidema, W., van Rooij, R., Bockting, C. L. (2023). ChatGPT: Five Priorities for Research. *Nature*, 614(7947), 224-226.

- Weiler, B., & Walker, K. (2014). Enhancing the Visitor Experience: Reconceptualising the Tour Guide's Communicative Role. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 21, 556.
- WFTGA (2021). *What is a Tourist Guide?* Erişim Adresi: <https://wftga.org/>
- World Travel & Tourism Council (WTTC). (2023). Economic Impact of Tourism 2023. Erişim Adresi: <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact>
- Yen, C. H., Tsaur, S. H. And Tsai, C. H. (2018). Tour Leaders' Job Crafting: Scale Development. *Tourism Management*, 69, 52-61.
- Yıldız, S. (2019). Turist Rehberliği Mesleğinde Robot Rehberlerin Yükselişi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10 (23), 164-177.
- Yolal, M., Çetinel, F., & Emeksiz, M. (2016). History of Tourism Development in Turkey. *The Macrotheme Review*, 5(7), 109-124.
- Yüksek, G. (2013); Tur Tasarımına Giriş. (Ed. A. Sadık Bahçe), Tur Planlaması ve Yönetimi. *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını*. 2-22.
- Zack, M. H. (1999). Managing Codified Knowledge. *Sloan Management Review*, 40(4), 85-98.
- Zhang, H.Q. and Chow, I. (2004) "Application of Importance-Performance Model in Tourguides' Performance: Evidence From Mainland Chinese Outbound Visitors in Hong Kong", *Tourism Management*, Vol. 25, pp. 81-91.
- Zhang, R., & Liu, X. (2024). Multimodal ChatGPT Prototyping for Enhanced Tour Guiding. *Computers, Environment and Urban Systems*, 94, Article 101847.
- Zsarnoczky, Martin. (2017). How Does Artificial Intelligence Affect the Tourism Industry?, *Vadyba Journal of Management*, 31, 85-90.

EKLER DİZİNİ

EK-1: YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT FORMU

TURİST REHBERLİĞİNDE BİLGİ KAYNAĞI OLARAK CHATGPT’NİN ROLÜ: TUR TASARIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Sayın katılımcı;

Öncelikle iyi günler dilerim. **Turist Rehberliğinde Bilgi Kaynağı Olarak ChatGPT’nin Rolü: Tur Tasarımı Üzerine Bir Araştırma** isimli bir tez çalışmasına ver sağlamak amacı ile yaklaşık olarak 30 dakikanızı rica ediyor ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum. Bu arada Kişisel Verilerin Korunması Kanunu gözetilerek bu görüşmede sizden isim, telefon numarası vb. herhangi özel bir bilgi alınmayacağını ve görüşme formunun herhangi bir yerde yayınlanmayacağını da belirtmek isterim.

Bildiğiniz üzere teknolojik gelişmeler hayatımızın her alanında muazzam değişikliklere sebep olmakta ve turist rehberliği mesleğinde de etkisini giderek daha yoğun hissettirmektedir. Teknoloji basit bir GPS takip sisteminden kapsamlı bir yapay zekâ programına kadar çok farklı şekillerde rehberlik mesleği ile etkileşim içerisinde ve önemi giderek daha da artmakta. Bizler de bu kapsamda size turist rehberliğinde bilgi kaynağı olarak teknolojinin önemi ve yapay zekanın potansiyel kullanımı ile ilgili bazı sorular yöneltmek istiyoruz. Sorularımıza içtenlikle vereceğiniz cevaplar için şimdiden teşekkürlerimi sunuyorum.

1. Cinsiyetiniz: O Kadın O Erkek (bu alan araştırmacı tarafından otomatik kodlanacak)
2. Rehberlik mesleğindeki deneyiminiz (yıl olarak) :.....
3. Sizce rehberlik mesleğinde bilgi ve doğru bilgi neyi ifade eder ve meslek açısından neden önemlidir?
4. Turist rehberleri için bilgi edinme kaynaklarını düşündüğümüzde teknolojiyi bilgi kaynağı olarak nasıl değerlendirirsiniz?
5. Sizce turist rehberliği mesleğinde teknolojinin farklı şekillerde kullanımı bir avantaj mıdır yoksa mesleğin geleceği için bir tehdit midir? Bunu nasıl yorumlarsınız?
6. Günümüzde teknolojinin geldiği son noktalardan biri Chatgpt dediğimiz sohbet uygulamaları. Bu tür uygulamalar internet ortamındaki binlerce bilgiyi süzerek size merak ettiğiniz/ öğrenmek istediğiniz hususlarda kapsamlı açıklamalar yapmaktadır. Sizce bu tür uygulamaların turist rehberliği mesleğinde kullanım alanı ve potansiyeli nasıldır?
7. ChatGPT turist rehberliği için etkin bir bilgi kaynağı olarak tercih edilebilir mi? Evet veya hayır cevabınızın gerekçelerini nasıl açıklarsınız?
8. ChatGPT uygulamaları turist rehberlerine hangi aşamada ve nasıl destek sağlayabilir? (Örneğin, tur planlaması, tarihçe bilgisi, kültürel açıklamalar) Bu konudaki görüşleriniz nelerdir?
9. ChatGPT’nin turist rehberleri ve turistler arasındaki etkileşimde rolünü nasıl açıklarsınız, sizce rehberlerin iletişim becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayabilir mi?
10. Sizce, turist rehberleri ve ChatGPT arasındaki iş birliği, turistlerin deneyimlerini geliştirmede ve rehberli turların kalitesini artırmada nasıl bir rol oynayabilir?
11. ChatGPT’nin turist rehberleri tarafından kullanımının avantajları ve dezavantajlarını nasıl yorumlarsınız?
12. Sizce, turist rehberleri, ChatGPT’nin potansiyel etik sorunlarını nasıl yönetebilirler? (Örneğin, etik dışı davranışların önlenmesi, bilgi manipülasyonu)

13. Özellikle ChatGPT gibi sistemlerin turist rehberleri üzerindeki psikolojik etkilerini nasıl yorumlarsınız? (Meslek kaygısı, özgüven kaybı, iş tatmini vb.)
14. Turist rehberlerinin teknolojiye ve özellikle ChatGPT gibi sistemlere uyum sağlayabilmeleri için nasıl eğitim ve yönlendirme sağlaması gerektiğini düşünüyorsunuz?
15. ChatGPT gibi yapay zeka tabanlı sistemlerin turist rehberliği mesleğinin yerine geçebileceğini veya etkileyebileceğini düşünüyor musunuz?
16. Turist rehberi olarak, yapay zeka tabanlı rehberlik sistemlerini ne ölçüde güvenilir ve tercih edilebilir buluyorsunuz?
17. Son olarak sizden bir rota üzerine görüş almak istiyorum. Pergamon'dan Kaunos'a uzanan 3 gece 4 günlük bir tur düzenlemiş olsak, bu turdaki temel ziyaret noktalarını günlük olarak nasıl planlarsınız ve bu noktalarda anlatılması gereken en temel hususları 3-4 cümle ile nasıl açıklarsınız?

Gün	Ziyaret noktaları	Temel anlatım
1.		
2.		
3.		
4.		

Değerli vaktinizi ayırdığınız ve görüşlerinizi benimle paylaştığınız için çok teşekkür ediyorum.
Sizlere iyi günler dilerim.

EK-2: ETİK KURUL KARARI

Evrak Tarih ve Sayısı: 20.09.2023-210211

T.C.	
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI	
TOPLANTI SAYISI:12	KARAR TARİHİ: 20.09.2023
KARAR 2023/266	
Üniversitemiz Turizm Fakültesi öğretim elemanı Doç. Dr. Özcan ZORLU tarafından yürütülen (Diğer Araştırmacılar: Harun ÖZBEY), "Turist Rehberliğinde Bilgi Kaynağı Olarak ChatGBT'nin Rolü: Tur Tasarımı Üzerine Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında kullanılacak veri toplama araçlarının, etik açıdan sakıncalı olmadığına, katılanların oy birliği ile karar verildi.	
ASLI GİBİDİR	
e-imzalıdır	
Prof. Dr. Mustafa GÜLER	
Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul Başkanı	